

Биљана Бранић Латиновић

ГРАМАТИКА 5

Српски језик и књижевност
за пети разред основне школе

ГРАМАТИКА 5

Српски језик и књижевност за пети разред основне школе

Редакција Фондације Алек Кавчић

Аутор др Биљана Бранин Ћ Латиновић

Рецензенти проф. др Горан Зељић, Учитељски факултет Универзитета у Београду
доц. др Катарина Беговић, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Јелена Милутиновић, ОШ „Милош Црњански”, Београд

Главни уредник Смиљка Наумовић

Уредници Смиљка Наумовић, Милана Поучки

Илустрације Горан Витановић

Фотографије Shutterstock

Лектура и коректура Милана Поучки

Ликовни уредник Слађана Николић

Дизајн и прелом Слађана Николић

Издавач АрхиКњига д. о. о.
Љубостињска 2, Београд

За издавача Смиљка Наумовић

Штампа Birograf Comp d. o. o., Земун

Тираж 3.000

Прво издање, 2023.

ISBN 978-86-6130-019-6

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.016:811.163.41(075.2)

БРАНИЋ Латиновић, Биљана, 1971

Граматика 5 : српски језик и књижевност за
пети разред основне школе / Биљана Бранин Ћ
Латиновић ; [илустрације Горан Витановић]. - 1. изд.
- Београд : АрхиКњига, 2023 (Земун : Birograf Comp).
- 136 стр. : илустр. ; 29 см

Тираж 3.000. - Регистар. - Библиографија: стр. 134.

ISBN 978-86-6130-019-6

COBISS.SR-ID 108222473

Министарство просвете, науке и технолошког
развоја Републике Србије одобрило је овај уџбеник
за употребу у школама решењем број:
650-02-00139/2022-07 од 27. 1. 2023. године.

Садржај

Водич	4
Уводна реч	6
ВРСТЕ РЕЧИ	
Језик	8
Врсте речи	9
Променљиве речи	11
Именице	
Значење и врсте именица	12
Граматички род и граматички број	15
Промена именица по падежима (деклинација)	17
Номинатив	20
Вокатив	22
Генитив	24
Датив	28
Акузатив	30
Инструментал	32
Локатив	35
Правопис: Велико слово у писању вишечланих географских назива и имена установа, предузећа и организација	39
Придеви	41
Значење и врсте придева	41
Слагање придева са именицом	44
Промена придева по падежима (деклинација придева)	45
Поређење придева (компарација)	46
Правопис: Велико и мало почетно слово у писању присвојних придева	50
Заменице	52
Личне заменице	53
Употреба личне заменице сваког лица <i>себе, се</i>	55
Правопис: Заменица Ви из поштовања	57
Бројеви	59
Врсте бројева и њихова употреба	59
Главни бројеви: основни, збирни бројеви и бројне именице на -ица	59
Редни бројеви	61
Правопис: Правилно писање бројева	63
ТЕСТ 1: Именске речи	65
Глаголи	67
Глаголски вид	68
Глаголски род	70
Глаголски облици	
Инфинитив	72
Инфинитивна основа	73
Презент	74
Презентска основа	75
Презент помоћних глагола <i>јесам,</i> <i>хтитеши, биши</i>	75
Перфекат	77
Футур I	79
Правопис: Писање рече <i>не</i> уз именице, придеве и глаголе	81
ТЕСТ 2: Глаголи	82
Непроменљиве речи	84
Прилоги	85
Предлоги	86
РЕЧЕНИЦА	
Предикатска реченица	90
Субјекат	92
Глаголски предикат	94
Именски предикат	95
Слагање предиката са субјектом у лицу, броју и роду	96
Прави и неправи објекат	97
Прилошке одредбе	99
Апозиција	101
ТЕСТ 3: Реченица, реченични чланови	103
Правопис: Интерпункцијски знаци: запета, наводници, црта	105
Место акцента у вишесложним речима	109
Интонација реченице	111
Артикулација: правилан изговор гласова .	113
ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	
Препричавање, причање, описивање	116
Разлике између говорног и писаног језика	119
Писање писма	120
Писање електронског писма (имеља)	122
Синоними, антоними, некњижевне речи, позајмљенице	123
Технике израде писменог састава	127
Уочавање и отклањање беззначајних појединости и сувишних речи у тексту и говору	130
ТЕСТ 4: Језичка култура	132
Индекс појмова	133
Литература	134

• **Знам више** – додатне чињенице за посебно заинтересоване ученике

• **Научили смо** – најважнији подаци из лекције, сажети и истакнути

Правопис –
најважнија
правописна
правила везана
за неку област

РЕПУНДЕНЦИЈА	НЕРАВНОСТ	ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА	ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА	ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА
6-7	8-11	12-15	16-19	20-22

Тест – задаци
за самопроцену
наученог градива
поглавља

Уводна реч

Драги петаци,

Колико неко вреди,
често се мери и бројем
језика које говори. И без
обзира на то колико ћете
их научити током живота,
не заборавите да ћете
увек најбоље знати свој
матерњи језик.

Језик је фантастич-
на појава у коју смо сва-
кодневно урођени, али он
има своја правила, неку вр-
сту фиока у које треба уба-
цити оно што већ знаамо.

Надам се да ће вам овај
уџбеник помоћи у томе.

Ауторка

ВРСТЕ РЕЧИ

Језик

◀ гласови ▶ речи ▶ реченице ▶ језик

▶ Писац Душко Радовић је рекао: „Волите српски језик сваког дана помало. Српски језик нема никог другог осим нас.“

(Душко Радовић, серијал *Београде, добро јућро*)

- Разговарајте на часу о томе како се воли језик. ◀◀◀

Шта је језик?

Језик је средство којим се свакодневно споразумевамо: у школи, код куће, на интернету, на телевизiji, у биоскопу. Језиком изражавамо своје мисли и жеље и сазнајемо мисли и жеље других. Толико се њиме служимо да тога нисмо ни свесни.

▶ Како језик функционише? Каквим је правилима уређен? Из чега се састоји? ◀◀◀

Језик је организован систем граматичких и правописних правила који чине јединице поређане од најмање ка највећој. Најмање јединице језика су гласови и они се обележавају **словима**. Гласови се комбинују у речи. Више речи чини реченицу.

Реч може да се састоји из једног или више гласова.

Учим, *a* он сіава.

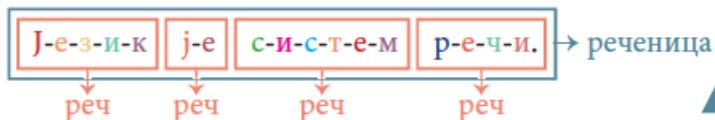

a је реч састављена из само једног гласа

Реч *језик* састоји се из гласова ј-е-з-и-к.

↓
пет гласова

Речи су најважнији елементи језика. Сваки језик има речник у коме су пописане готово све речи које га чине, а њих је веома много. Више речи чини реченицу.

Језик је систем који се састоји од гласова, речи и реченице и служи за споразумевање.

Начин комбиновања мањих јединица у веће уређен је одређеним правилима.

У овој књизи открићемо и научити нека од граматичких и правописних правила српског језика.

Врсте речи

◀ променљиве речи ▶ непроменљиве речи

Подсетник ◀◀

Подсети се врста речи које знаш из четвртог разреда.

- Повежи речи из леве колоне са врстом којој припадају.

кромпираћ

број

они

придев

учити

заменица

три

именица

добар

глагол

- Поред сваке речи напиши њену врсту у реченици.

Улицом иде мали дечак.

Улицом – _____

иде – _____

мали – _____

дечак – _____

- У одломку из романа „Алиса у Земљи чуда” Луиса Керола подвуци **глаголе**.

„Саветовали су се шта да раде и после неколико минута Алиси се учинило сасвим природно да са њима разговара као да их је знала читавог свог живота.”

- Од следећих **именица** направи **придеве**.

вуна – _____ пластика – _____

дрво – _____ лед – _____

- Подвуци реч која није исте врсте као остале:

свиња, сова, сив, сумрак.

- Које врсте речи су у служби субјекта и предиката у следећем примеру?

Алекса се плашио преласка у пети разред.

Пример	Служба	Врста речи
Алекса	субјекат	
се плашио	предикат	

► У одломку из романа „Аги и Ема” Игора Коларова заокружи све речи које могу да мењају облик.

„Од првог дана у новој школи имам проблем са ученицима. Прилазио сам им и покушавао да разговарам са њима, али бих се ушепртљао. Сви су помислили да нешто није са мном у реду.

– Деца – фркну Ема и нали Агију још чаја. – Тако знају понекад да буду тврдоглаво недорасла!”

- У које врсте речи спадају заокружене речи? Настави низ: именице,

_____ , _____ , _____
и _____. ◀◀

Променљиве речи могу да мењају облик у реченици. То су: именице, заменице, придеви, бројеви и глаголи.

! Изузетак

- Ова подела није сасвим строга:
 - Неки бројеви се не мењају.
 - Неки прилози могу да се пореде (*брзо – брже – најбрже* трчимо), што је особина променљивих речи.

► Обрати пажњу на обојену реч. Да ли мења облик у различитим реченицама?

Срели смо их **јуче**. Од **јуче** тренирам у другом клубу. „**Јуче**” је енглески филм из 2019. године. ◀◀

Обојена реч је прилог. Прилози спадају у непроменљиве речи.

Непроменљиве речи имају увек исти облик. У непроменљиве речи убрајамо: прилоге, предлоге, узвике, везнике и речце.

У српском језику постоји десет врста речи које се деле на две групе.

ВРСТЕ РЕЧИ	
променљиве речи (у реченицама се појављују у различитим облицима)	непроменљиве речи (у реченицама имају увек исти облик)
именице	прилози
заменице	предлоги
придеви	увзици
бројеви	везници
глаголи	речце

Променљиве речи

◀ променљиве речи ◀ граматичка основа ◀ наставак за облик

Подсетник ◀◀◀

- Подвуци променљиве речи: прилози, заменице, придеви, предлози, глаголи, бројеви, речце, везници, узвици, именице.
- Прочитај одломак из приче „Босоноги и небо” Бранислава Црнчевића и обрати пажњу на промену облика обојених речи.

„Узели смо једну теглу **пекмеза** и ставили је у очеву торбу. И векну **хлеба**. Искочили смо кроз прозор на улицу и кренули. Кад смо одмакли, он је затражио **хлеб** и **пекмез**.“

- Обојене су _____ (напиши врсту речи) у различитим облицима:
пекмеза, хлеба, хлеб, пекмез.

▶▶ Допуни реченице одговарајућим обликом именице **хлеб**.

Дао му је комад _____. Ретко једем _____. У Србији се гост дочекује _____ и сољу.

- Посматрај промену облика именице **хлеб** и препиши део речи који у свим примерима остаје исти: _____. ◀◀◀

Када именица мења облик, један део речи остаје исти: хлеб, хлеб-а, хлеб-у, хлеб-ом; пекмез, пекмез-а, пекмез-у, пекмез-ом. Део који се мења налази се на крају речи.

Променљиве речи мењају облик у реченици. Део речи који остаје исти у њеној промени назива се граматичка основа, а део који се мења је наставак за облик.

Граматичка основа	Наставак за облик
х л е б-	-а
улиц-	-е
сел-	-а
пекмез-	-а

Граматичку основу ћеш добити тако што ћеш склонити наставак за облик или издвојити део који је увек исти када реч мења свој облик.

Задаци

- У реченицама подвуци различите облике једне исте речи.

Од свих мени драгих људи, највише волим деку. Дека је моја омиљена особа. Моја љубав највише је наклоњена дечи.

- Подвуци тачно издвојену граматичку основу из речи **девојчица**:

девој-, девојч-, дев-, девојка-, девојчиц-, вој-.

- Променљиви део речи назива се граматичка основа.

ТАЧНО НЕТАЧНО

Именице

- ◀ властите ◀ заједничке ◀ градивне ◀ збирне ◀ мисаоне (апстрактне)
- ◀ глаголске именице ◀ граматички род ◀ граматички број

Значење и врсте именица

Подсетник ◀◀

1. У одломку из „Цепних прича” Игора Коларова подвуци све именице.

„Миле све зна. Зато спава на часу. Донесе од куће пицаму, јастук и будилник.

Раскомоти се у задњој клупи, попије млеко... и захрче.”

2. Подвучене именице препиши у табелу и одреди којој врсти припадају.

Именица	Врста

- ▶ Подвуци именице у одломку из народне епске песме „Женидба Душанова”.

„Кад се жени српски цар Стјепане,
надалеко запроси ћевојку,
у Леђану, граду латинскоме,
у латинског краља Мијаила,
по имену Роксанду ћевојку,
цар је проси и краљ му је даје.”

- Из наведених стихова препиши властите именице.

Властите именице су: ▶◀

Властите именице именују људе (Марко, Сања), животиње (Чупи, Бела, Жућа), државе, реке, градове, планине, области – географске појмове (Италија, Дунав, Москва, Копаоник, Шумадија) и небеска тела (Марс, Земља, Сатурн).

- ▶ Из наведених стихова из песме „Женидба Душанова” препиши заједничке именице.

Заједничке именице су: ▶◀

Заједничке именице (момак, телефон, снег) означавају бића, предмете или појаве које имају заједничке особине.

► Обрати пажњу на истакнуте именице из следећих стихова „Женидба Душанова”.

„А када је тавна ноћца дошла,
не доносе воштане свијеће,
већ по мраку изводе ћевојку.
Кад то виђе Тодоре везире,
он извади од злата прстење
са бисером и драгим камењем:
разасја се соба од камења;
така му се учини ћевојка,
да је љепша од бијеле виле.”

- У коју врсту убрајамо именицу злато? ◀◀◀

Именице које означавају неку материју (која може да буде и грађа) називају се градивне (злато, сребро, бакар, млеко, шећер, чоколада, вода, блато, бетон, песак).

Сви ови материјали могу бити грађа од које се нешто прави. Отуд назив градивне именице.

▲ злато

▲ сребро

▲ чоколада

▲ вода

▲ дрво

- У коју врсту именица убрајамо примере прстење и камење? Оне означавају више предмета у збиру, али имају облик једнине. ◀◀◀

Збирне именице (прстење, камење, цвеће, грање, трње, класје, господа, телад, унучад, пилад) означавају више бића или предмета исте врсте у неком неодређеном збиру или целини, али налазе се у облику једнине.

Пази!

- Разликуј множину заједничких именица од збирних: цвећови је заједничка именица у множини, а цвеће збирна у једнини.
- Заједничке именице могу да имају множину, док су збирне искључиво у једнини, иако означавају множину.
- Некад је тешко открити да ли је именица у једнини или множини. Ево једног теста који може помоћи у томе.

Постави питање: КОМЕ прилазиш?

Одговор: Цветовима

Наставке -има, -ама имају
само именице у множини!

Цвећу

Нема наставак -има, -ама
према томе, то је једнина.

▶ Постоје именице које означавају нешто неопипљиво као што су осећања или појаве у природи: **љубав**, **срећа**, **севање**...

Наведи још неке сличне именице: суша, _____, _____, _____.

▶ Шта осећају одбојкашице на слици? Подвuci могуће одговоре: срећу, страх, тугу, досаду, бес, равнодушност, радост, очај, захвалност, мржњу, узбуђеност. ◀◀◀

▶ Јунак бајке „Биберче“ био је храбар, неустрашив, мудар, домишљат, праведан. Од наведених придева направи именице које одговарају Биберчетовим особинама, као што је започето: храброст, _____, _____, _____, _____.

апстрактан, -тна, -о – који постоји само у мислима, замишљен, мисаони („Речник српскога језика“, прилагођено)

Именице које означавају нешто неопипљиво: **појаве** (ноћ, мрак, дуга), **осећања** (срећа, туга, љубав, бес), **особине** (храброст, мудрост, лукавство, праведност), називају се **мисаоне** (апстрактне) именице. Углавном означавају појмове које замишљамо или осећамо.

▶ Од подвученог глагола направи одговарајућу именицу и допуни реченицу.

Дека чита и пише. Дека се бави _____ и _____.

Бака чека. Бака се жали на _____.

Читам књигу. Уживам у _____.

Именице настале од глагола које означавају радњу (куцање, сеоба, вожња), стање (боловање, старење) и збивање (свитање) називају се глаголске именице.

▶ Напиши службу подвучене речи у реченицама.

Борба је дugo трајала. _____

Напустио је борбу већ на почетку. _____

▶ Од глагола изведи именице како је започето.

глагол	чезнути	селити	певати	веровати	кијати	пливати
именица	<u>чежња</u>	<u>сеоба</u>	_____	_____	_____	_____

Пази!

- Када одређујеш врсту именица у реченици, обрати пажњу на то да глаголске именице имају значење близко глаголима, али у реченици имају службу субјекта и објекта.

▶ Подвуци глаголске именице у низу речи: заљубљивање, шетња, писати, веровати, стати, вожња, берба. ◀◀

Глаголске именице најчешће се завршавају на -ње, -ба и -ња.

скијање веридба ношња

Граматички род и граматички број

Подсетник ◀◀

- Ког је рода именица **миш**? _____
- Напиши именицу: женског рода _____; средњег рода _____.

Именице имају граматичку особину рода. Могу бити мушки, женских и средњег рода.

▶ На основу датог низа именица закључи којом се врстом гласова најчешће завршавају именице:

- мушки рода: отац, син, учитељ, возач, Копаоник, зуб, коњ, пас, цвет, тренутак – _____;
- женског рода: жена, мама, сестра, наставница, оловка, Марија, Сара, камила, памет, пећ, Србија, Канада, Грчка – _____;
- средњег рода: маче, поље, небо, лето, језеро, ћебе, перо, стакло, грање – _____.

Именице мушки граматичког рода најчешће се завршавају било којим сугласником, именице женског рода самогласником а, а именице средњег рода самогласницима о и е.

Знам више

Да ли сте знали да је изабрана најлепша српска реч?

То је реч *праскозорје*.

Праскозорје, средњи род, време пред излазак сунца („Речник српскога језика Матице српске”, прилагођено).

Именице могу бити у једнини и множини. У једнини означавају једно биће, предмет или појаву, а у облику множине више њих. Ова особина назива се граматички број.

▶ Допуни табелу именицама у сва три рода у једнини и множини.

ЈЕДНИНА			МНОЖИНА		
мушки род	женски род	средњи род	мушки род	женски род	средњи род
ТАЈ	ТА	ТО	ТИ	ТЕ	ТА
тањир	виљушка	јело	тањири	виљушке	јела

Оба броја, једнину и множину немају све именице. Властите, градивне и збирне именице немају множину!

Збирне именице обликом једнине означавају множину.

▶ Подвуци све именице у множини у следећој реченици.

Изабрала сам нове фармерке и хеланке, али мама није понела наочаре и није видела цену, па су јој на каси побелела уста. ◀◀◀

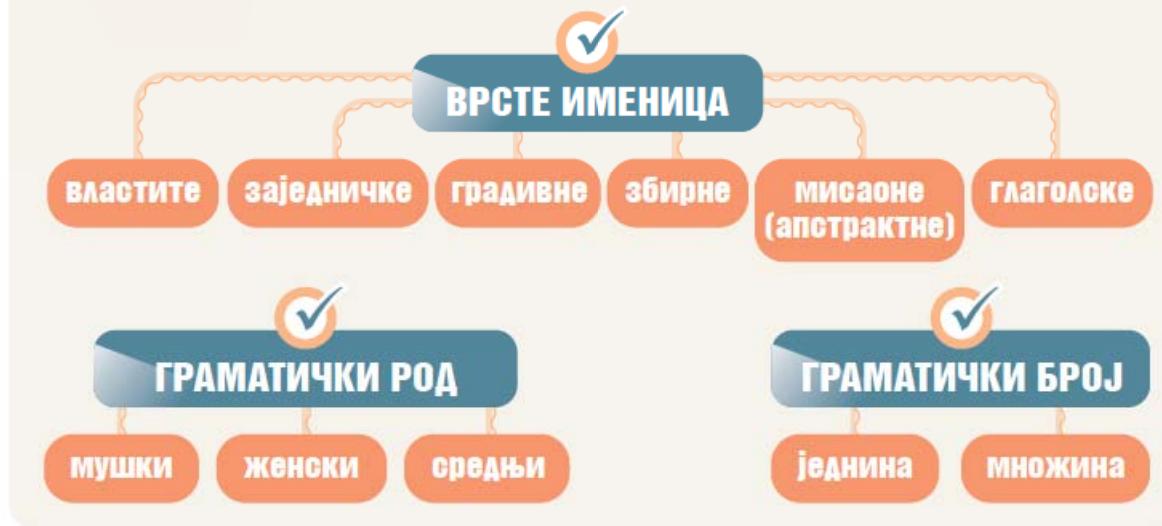
Знам више

Именице фармерке, хеланке, наочаре, уста имају само облике множине. Ови посебни облици именица називају се плуралија тантум (што у преводу са латинског значи *само множина*). Још неке именице из ове групе су: Карловци, Вреоци, маказе, мердевине, санке, панталоне, новине, плућа, врата.

Научили смо

- Именице су променљиве речи које именују бића, предмете, материју и појаве. Већина има облике једнине и множине. Могу бити мушки, женског и средњег рода.

Задаци

1. Прочитај шта у себи говори Робинзон Крусо, па мисаоне именице подвуци једном, а глаголске двема линијама.

„Ово размишљање спопаде ме другог дана болести и отрже са усана неколико речи које звуче као молитва, али молитва без жеље, наде, у ствари изражај страха и невоље.“

(Данијел Дефо, „Робинзон Крусо“)

2. Заокружжи слово испред реченице у којој се налази глаголска именица.

a) „Сеоба Срба“ је чувено уље на платну Паје Јовановића.

b) Срби се селе у Угарску од 1690. до 1691. године.

3. У реченици из бајке „Биберче“ подвуци именице и одреди им граматички род и број.

„Кад уђе у кућу, а то ала седи код ватре и у великом казану нешто вари“.

Промена именица по падежима (деклинација)

◀ падеж ▲ именске речи ▲ деклинација

► Једна твоја вршњакиња је на тему *И ствари имају душу* написала састав о чоколади. Обрати пажњу на облике у којима се појављује реч **чоколада**.

„Чоколада је храна која има најслађу душу на свету, ма у ком облику се јела. Топла, мрвљена, црна, бела, са лешницама... Колико само врста **чоколаде** постоји!

Чоколада је убедљиво најбољи изум овог света. Душа топле **чоколаде** ствара топлину око срца. Чоколаде са додацима као што су лешници, карамела, крем од слатке павлаке, крем од јагода, имају јошslaђu душу, баш због тих додатака. Једини изузетак је **чоколада** са љутом папричицом, њена душа је љуто-слатка. Посебан укус за мене имају колачи с **чоколадом**. Праву душу **чоколади** дају млеко и какао.“

- Одговори на питања именицом ЧОКОЛАДА у одговарајућем облику.

Шта има најslaђu душу на свету? _____

Чега постоји више врста? _____

Са чиме колачи имају посебан укус? _____

Чему млеко и какао дају праву душу? _____ ◀◀

► Погледај слику па одговори на питања именицом ЧОКОЛАДА.

Шта видиш испод јагода на слици? _____

На чему се налазе јагоде? _____

Како би се обратио чоколади? Хеј, _____ ◀◀

Именице су променљиве речи. Њихови различити облици називају се падежи. Падеже имају и заменице, придеви и неки бројеви. Све речи које имају падеже називају се именске речи, а промена именских речи по падежима назива се деклинација.

У српском језику има седам падежа.

Падеж	Питања
номинатив	Ко? Шта?
генитив	Кога? Чега?
датив	Коме? Чему?
акузатив	Кога? Шта?
вокатив	Хеј!
инструментал	С ким? Чиме?
локатив	О коме? На чему?

Знам више

Назив деклинација потиче од латинске речи „declinatio”, која значи *падање*. Различити облици именских речи сматрани су *падањем* (одступањем) од њеног основног облика. Отуда и назив *падеж*.

Сваки падеж одређујемо као одговор на питање. Питања за одређивање падежа именица које означавају жива бића разликују се од питања за одређивање падежа именица које означавају предмете и појаве.

Падеж	Питање		Именица	
	биће	предмет/појава	биће	предмет
номинатив	Ко (<i>ragu</i>)?	Шта (<i>што</i>)?	мама	чоколада
генитив	Кога?	Чега (<i>који</i>)?	маме	чоколаде
датив	Коме (<i>дајеш</i>)?	Чему (<i>прилагодиш</i>)?	мами	чоколади
акузатив	Кога (<i>видиши</i>)?	Шта (<i>примећујеш</i>)?	маму	чоколаду
вокатив		Хеј!	мама	чоколадо
инструментал	С ким (<i>идеш</i>)?	Чиме (<i>радиши</i>)?	(с) мамом	чоколадом
локатив	О коме (<i>говориши</i>)?	На чему?	(о) мами	(на) чоколади

Пази!

- Имена падежа пишу се малим словом!

Подсетник ◀◀

1. Како називамо део означен црвеном бојом у промени речи мама и чоколада?

▶▶ Примени знање о променљивим речима, па допуни реченицу тако да исказ буде тачан.

- Део речи који се не мења у промени именица назива се _____, а део који се мења _____.

Падежни облик именица добија се када се на граматичку основу дода наставак за облик, који се још назива и падежни наставак.

Именице имају различите наставке за облик када се мењају по падежима у једнини и множини. Ево примера те промене.

Падеж	Питање	Једнини		Множини	
		граматичка основа	наставак за облик	граматичка основа	наставак за облик
номинатив	Ко? Шта?	мам-	-а	мам-	-е
генитив	Кога? Чега?		-е		-а
датив	Коме? Чему?		-и		-ама
акузатив	Кога? Шта?		-у		-е
вокатив	Хеј!		-а		-е
инструментал	С ким? Чиме?		-ом		-ама
локатив	О коме? На чему?		-и		-ама

Знам више

Већина европских језика нема падежне наставке. Различита значења именица остварују се уз помоћ непроменљивих речи које стоје испред њих: *under the table, on the bed, of the dog* (енглески језик); *torna a casa, diversi di loro* (италијански језик).

Задаци

- 1.** Прецирај врсте речи које се не мењају по падежима:

заменице, прилози, глаголи, предлози, придеви, именице.

- 2.** Погледај слику и одговори на питања.

- a) Одговарајућим обликом именице ДЕЧАК одговори на питања.

Ко је на дрвету? _____

Чији силазак с гране очекује деда? _____

Коме прилази деда? _____

На кога је деда љут? _____

С ким деда разговара? _____

Како деда дозива дечака? Хеј, _____

- b) Одговарајућим обликом именице ШТАП одговори на питања.

Шта држи деда? _____

Чиме маше деда? _____

Чега се боји дечак? _____

На чему стоји пчела? _____

- 3.** Изабери једну именицу: РЕКА, ЧИЗМА, ЛОПАТА, СЛОВО, ОГЛЕДАЛО, БРОЈ, ВЛАДАР и промени је кроз падеже у једнини и множини.

Падеж	Једнини	Множини
номинатив		
генитив		
датив		
акузатив		
вокатив		
инструментал		
локатив		

Номинатив

◀ номинатив ▶ субјекат

Први падеж је **номинатив**. Номинатив једнине је основни облик именица и осталих именских речи (заменица, придева и бројева).

▶ Прочитај одломак из збирке приповедака „Музика тражи уши“ Дејана Алексића и подвуци именице које се добијају као одговор на питање КО (*ради*)? или ШТА (*постоји*)?.

- „- Добар дан - рече доктор кад је Прича ушла у ординацију.
- Добар дан - узврати Празна Прича.
- Да погађам - настави господин доца. - Ви мора да сте једна празна прича.
На те речи се Прича страшно сневесели, јер је схватила да је њена празнина толико очигледна.“ ◀◀◀

Подвучене именице су у облику номинатива.

Номинатив је основни облик именица, падеж којим се именују бића, предмети и појаве. Добија се као одговор на питања: КО (*ради*)? за бића и ШТА (*постоји*)? за предмете и појаве.

▶ Коју службу именице у номинативу из претходног одломка? ◀◀◀

Именица у облику номинатива најчешће има службу **субјекта** и значење **вршиоца радње** у реченици.

Прича је ушла у ординацију.

служба:
субјекат значење:
 врши радњу

▶ Подвуци субјекте у одломку.

„Наутилус“ је пловио између страшних гребена као да га је водио неки мађионичарски штапић. Није ишао истим путем којим су ишли други бродови. Одједном ме је оборио ударац. „Наутилус“ је ударио о један гребен.

- Све подвучене именице су у облику _____ (напиши име падежа).
- Све подвучене именице се добијају као одговор на питања _____ или _____. ◀◀◀

Пази!

- Испред именице у номинативу не може да стоји предлог!
- У следећим реченицама употребљена је именица **поклон**, али је само у једном примеру у номинативу.

Поклон је на столу.
у номинативу

Мислим на поклон.
није у номинативу
испред номинатива не стоји предлог

У облику номинатива могу бити именице сва три рода, у једнини и множини (ако је имају).

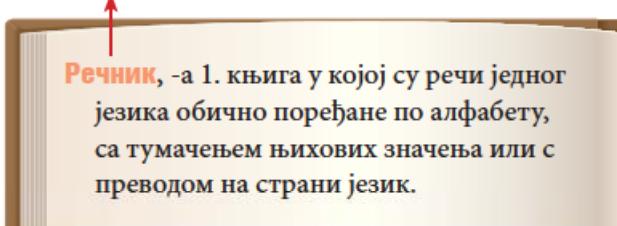
▶ Напиши номинатив множине именица у табели.

НОМИНАТИВ					
МУШКИ РОД		ЖЕНСКИ РОД		СРЕДЊИ РОД	
једнина	множина	једнина	множина	једнина	множина
дан		лутка		језеро	
град		ружа		море	
пањ		ученица		поље	
уметник		бака		перо	

Када у речнику тражиш значење неке речи, ту реч наћи ћеш у облику номинатива једнине.

именица у номинативу једнине (у „Речнику српскога језика”, прилагођено)

Речник, -а 1. књига у којој су речи једног језика обично поређане по алфабету, са тумачењем њихових значења или с преводом на страни језик.

Знам више

Номинатив је добио име према латинској речи „помен”, што значи име.

У номинативу су називи књижевних дела („Биберче”, „Аги и Ема”, „Чича Јордан”), филмова („Грдана, зла вила”) и установа (Основна школа „Вук Караџић”).

Номинатив је независан падеж јер може да се употреби и самостално ван реченице.

1. У реченицама подвуци именицу у облику номинатива.

- а) Ана чита књигу.
б) Фудбалери су дали гол.
в) У суботу ће Ивана славити рођендан.
г) Куче лаје.

2. Подвуци све именице у номинативу у датом тексту.

„Бака је говорила да је дека био најлепши мушкарац у селу и како је морала много да се потруди да би га уловила. Можда је бака мало претеривала, јер га је толико волела да се то видело. Ја се баш не сећам да је дека био толико леп, али памтим да је био висок и управан.”

(Анђела Нанети, „Мој дека је био трешња”)

3. Наведи облике номинатива једнине и множине именице које одабереш.

Номинатив једнине	Номинатив множине

Вокатив

◀ вокатив ▶ обраћање ▶ запета

▶ Прочитај одломак из приче „Еро с онога свијета” и обрати пажњу на обојене именице. Шта се њима постиже? Којим знаком су одвојене од остатка реченице у овом тексту?

кадо – угледна,
отмена жена

кмет – сељак

„– Помози Бог, **кадо**!

– Бог ти помогао, **кмете**! А одакле си ты, **кмете**?

– Ја сам, **кадо**, с онога свијета.” ◀◀◀

Помози Бог, **кадо**!

Бог ти помогао,
кмете!

Обојене именице служе за обраћање некоме и у облику су вокатива.

Вокатив је независан падеж чије је основно значење дозивање и обраћање. За разлику од номинатива, не добија се као одговор на питање, већ када се испред именице у вокативу дода узвик ХЕЈ!

Именица у вокативу у реченици обавезно се одваја запетом у писању и паузом у говору.

Наставнице, шта имамо за домаћи?
Шта имамо за домаћи, **наставнице**?
Шта имамо, **наставнице**, за домаћи?

Именица у вокативу нема службу у реченици, за разлику од осталих падежа.

Изузетак

- Именица у вокативу може да буде субјекат, али само у епској поезији. На пример:
„Ал’ говори **Јанковић Стојане**” или „**Цар Лазар** сједе за вечеру”.

У овим примерима вокатив се користи искључиво да би се добио типичан епски десетерац, стих од десет слогова. Кад би субјекат био у номинативу, било би девет слогова.

субјекат у вокативу

Цар Ла-за-ре сје-де за ве-че-ру
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

субјекат у номинативу

Цар Ла-зар сје-де за ве-че-ру
1 2 3 4 5 6 7 8 9

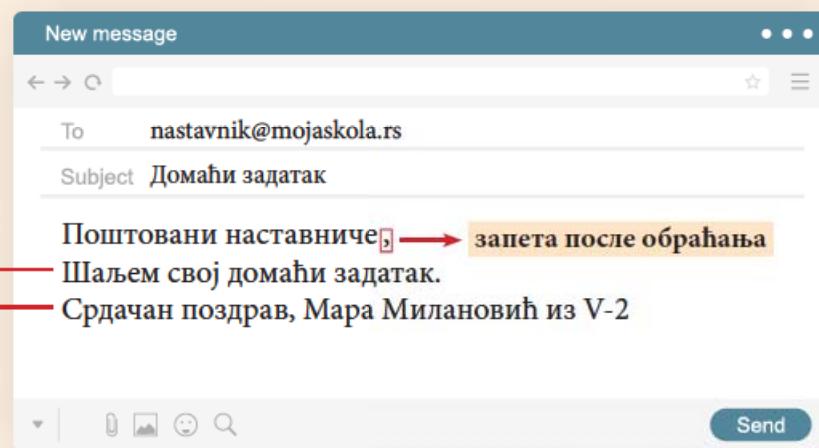

Пази!

- Многим девојчицама које се зову Лена или Сара погрешно је обраћати се *ЛенA, СарA* (према моделу из енглеског језика).
- Исправно је: *СарO, ЛенO*.
- Ипак, Тару и Ану зовеш: *ТарA, Ана*.
- Како ћеш знати који облик вокатива да користиш?
 - Двосложна имена са првим дугим слогом као *Лееена, Сааара, Маааааја, Јааана* имају вокатив на -о: *Лено, Саро, Мајо, Јано*.
 - Имена која се изговарају кратко у целини имају вокатив једнак номинативу: *Ања, Тара, Нина, Каћа, Мина, Мила*.
 - Дужа имена: *Јована, Найша, Софија, Немања, Андрија* имају вокатив само на -а.

- Када пишеш некоме, не заборави да вокатив одвојиш запетом (и да нови ред почнеш великим словом).

- Подвуци именице у вокативу једнине у реченицама.
 - „Тата, ти пратиш фудбал, па ћеш ме разумети”, каже Перица.
 - Шта је било, сине?
- Додај запету на местоима у реченици где недостаје.
Саро хоћеш ли доћи? Хоћеш ли Саро доћи?
- Напиши вокатив именица у табели.

Именица	Мила	Јелена	Огњен	Матеја	Лола
Вокатив					

Генитив

◀ генитив ◀ припадање (присвојни генитив) ◀ део нечега (деони генитив)

Подсетник ◀◀

1. Допуни реченицу тако да исказ буде тачан.

Номинатив се добија као одговор на питања _____ и _____, а вокатив стоји уз узвик _____!

- ▶ Из реченице препиши само именице које се могу добити на питање КОГА?, ЧЕГА? и ЧИЈИ?.

Данко је добио три књиге од Милице: „У царству гусара”, „Доживљаји Тома Сојера” и „Господар лопова”.

Од кога је Данко добио три књиге? _____

Чега је Данко добио три? _____

Чије је царство? _____

Чији су доживљаји? _____

Чији је господар? _____ ◀◀

Све наведене именице су у генитиву.

Генитив је падеж који се добија на питања КОГА? (за особе), ЧЕГА? (за предмете и појаве) или ЧИЈИ?.

Генитив, као и остали падежи, има различите облике у сва три рода и оба броја именица.

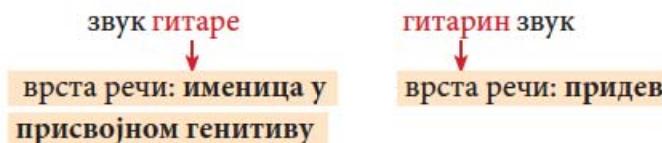
- ▶ Попуни табелу облицима датих именица у генитиву једнине или множине.

ГЕНИТИВ					
мушки род		женски род		средњи род	
једнина	множина	једнина	множина	једнина	множина
носа			реченица		јутара
	бројева	именице		језера	

Генитив је падеж са највише значења. Једно од његових основних значења је припадање, јер означава чије је нешто, коме нешто припада. Ова врста генитива назива се присвојни генитив. Добија се на питање ЧИЈИ?

Значење присвојног генитива блиско је присвојним придевима.

Присвојни генитив стоји уз именице, а његова служба у реченици је иста као и служба придева.

Чује се глас **наставника**.

врста речи: именица у генитиву
служба речи: атрибут

Чује се **наставников** глас.

врста речи: придев
служба речи: атрибут

► У рецепту за колач подвуци именице које се добијају као одговор на питање ЧЕГА?

Рецепт

Стави у чинију путера са шећером и мути док не добијеш густу смесу. У другој чинији улупај неколико јаја. Додај мало брашна, трешања, сувог грожђа, па све то добро промешај!

Чега стави у чинију? _____

Чега неколико улупај? _____

Чега мало додај? _____, _____, _____

Све подвучене именице су у облику генитива и повезује их исто значење, део нечега.

Генитив који означава део нечега назива се **деони генитив**. Испред именице у деоном генитиву најчешће стоји нека реч која значи количину:

много новца, чаша сока, парче торте, шака бомбона,
двадесет речи, петнаест километара.

► У реченици подвуци именице у облику деоног генитива једнине.

У млакој води растопи шећера и квасца и додај брашна.

- Препиши подвучене именице у табелу и напиши коју службу имају у реченици.

Именица у генитиву			
Служба речи			

За разлику од номинатива и вокатива, генитив је зависни падеж јер ван реченице нема значење.

Испред именице у генитиву може да стоји много различитих предлога, на пример:
од куће, до школе, из зграде, иза полице, због љубоморе.

Предлози су непроменљива врста речи која стоји испред именица (и заменица, придева и бројева).

Где има градова без **кућа**, река без **воде** и шума без **дрвећа**? (и **шта**)
предлог испред именице у генитиву

Генитив са предлозима **од, до, поред, изнад, испод** обично означава место на ком се врши радња, а у реченици има службу прилошке одредбе за место.

Мачка се сакрила испод стола.

значење: место вршења радње
служба: прилошка одредба за место

Знам више

Назив генитив настало је од речи „genus”, што значи *порекло*.

Пази!

- Неправилно је употребити предлог **ОД** и присвојни генитив.

књига **од** Давида Валијамса **X**

књига Давида Валијамса **✓**

свеска **од** Јане Илић **X**

свеска Јане Илић **✓**

- Неправилно је употребити предлог **ИЗ** и присвојни генитив.

Она је професорка **из** српског. **X**

Она је професорка **српског.** **✓**

- Правилно је употребити предлог **КОД** уз генитив када означава место вршења радње.

Бићу **код** **куће.** **X**

Бићу **код** **куће.** **✓**

ЗНАЧЕЊА ГЕНИТИВА

присвојни генитив:
значење припадања

питање: Чији?
служба:
АТРИБУТ

деони генитив:
значење дела нечега

питање: Чега?
служба:
ОБЈЕКАТ

**значење места
вршења радње**

питање: Где?
служба:
ПРИЛОШКА ОДРЕДБА ЗА МЕСТО

Задаци

1. У тексту подвуци све именице у генитиву.

Татин ауто је паркиран иза зграде, између стабала. Поред аута се налази неколико бицикала. Због кишне су покривени комадом најлона.

2. У насловима књижевних дела означене су именице у генитиву. Разврстај их према значењу: „Дневник **шоњавка**”, „Двадесет хиљада **миља** под морем”, „Алма и седам **чудовишта**”, „Зидање **Скадра**”.

Деони генитив: _____

Присвојни генитив: _____

3. Заокружи слово испред реченице у којој именица КОЛАЧ има деоно значење.

- a) Бака ми сече велико парче колача.
- b) Колачи су на столу.
- c) Купићемо колаче и торту.

4. У реченицама подвуци облике генитива и одреди им врсту и службу.

Реченица	Врста генитива	Служба генитива
Дај ми још бомбона!		
Какав чудан назив филма !		
Најео се грицкалица .		
Ужелео се мекика .		
Прочитала сам песму Душка Радовића .		

Датив

◀ датив ▶ намена ▶ усмереност

Подсетник ◀◀

- Попуни табелу питањима која се постављају за наведене падеже.

Падеж	номинатив	генитив	вокатив
Питање			

▶▶ Пажљиво прочитај причу коју је испричала једна јабука и одговори на питања.

Снажан гром оборио ме је с дрвета. Ветар ме је откотрљао ка реци. Тамо сам доспела у руке једном дечаку. Није ме појео, али ме је понео кући, својој сестрици.

Ка чему је ветар откотрљао јабуку? _____

Коме је јабука доспела у руке? _____

Ка чему је дечак понео јабуку? _____

Коме је дечак понео јабуку? _____ ◀◀

Падеж који се добија на питање **КОМЕ** (дајеш)? за бића и **(КА) ЧЕМУ** (прилазиш)? за ствари назива се датив. Датив најчешће означава намену или усмереност кретања.

Из претходног задатка препиши именицу у дативу испред које је предлог:

Именица у дативу може да стоји уз предлоге, пре свега када означава усмереност кретања. Најчешћи предлози који стоје уз именицу у дативу су **ка** и **према**.

Када означава намену, датив има службу **објекта**.

Дечак је понео јабуку сестри.

служба: **објекат**

питање: **Коме (је понео јабуку)?**

Када означава усмереност кретања, именица у дативу врши службу прилошке одредбе за место.

Дечак иде ка реци.

служба: **прилошка одредба за место**

питање: **(Ка) чему (иде дечак)?**

Знам више

Датив је зависан падеж јер именица у дативу не може самостално да стоји, већ зависи од других речи у реченици.

Назив датив потиче од латинске речи „dare”, што значи *дати*.

Облик датива именица разликује се у зависности од рода и броја именице.

▶ Попуни табелу одговарајућим обликом именица сва три рода и оба броја у дативу.

ДАТИВ					
мушки род		женски род		средњи род	
једнина	множина	једнина	множина	једнина	множина
хероју			сестрама	детету	

ЗНАЧЕЊЕ ДАТИВА

намена

питање: Кome (дајеш)?
служба: ОБЈЕКАТ

усмереност кретања

питање: Чему (прилазиш)?
служба: ПРИЛОШКА ОДРЕДБА ЗА МЕСТО

Задаци

1. Допуни текст тако што ћеш именице у загради написати у дативу једнине или множине.

Марија је препричала _____ (Ката) колико јој је било тешко кад се преселила.

Првог дана је кренула ка _____ (станица), али се забунила и скренула према суседним _____ (блокови). Од нервозе је гужвала бомбоне у цепу, које је купила _____ (другарице). Срећом, схватила је да мора да се врати ка _____ (продавница) и одатле крене према _____ (стајалиште).

2. У реченици подвучи именицу у облику датива.

И тако се Џврцина и Тртина мајка упутише Врапчевој мајци.

3. У табели напиши у ком су падежу и коју службу у реченици имају истакнуте речи.

Реченица	Падеж	Служба падежа
Немамо више оловака.		
Где је Жика, мама?		
Џврџа се смеје.		
Хол је намењен ученицима.		

Акузатив

◀ акузатив ▶ објекат

Подсетник ◀◀

1. Независни падежи су: _____ и _____.
2. Које је основно значење номинатива? _____
3. Чему служи вокатив? _____
4. Наведи значења генитива. _____
5. Уз које предлоге се најчешће јавља датив? _____

▶ Прочитај текст и одговори на питања.

Марко је довео пса у двориште. Ставио је псу огрилицу и одвео сестру у шетњу. Купио јој је сладолед.

Кога је Марко довео у двориште? _____ Шта је ставио псу? _____

Кога је повео у шетњу? _____ Шта јој је купио? _____

- Коју службу имају речи које се добијају на питање КОГА? и ШТА? у претходним реченицама? _____ ◀◀◀

Падеж који се добија на питање КОГА (видиш)? за бића и ШТА (примећујеш)? за предмете и појаве, назива се акузатив.

▶ У реченицама у табели подвучи именицу у акузативу и одреди јој службу.

Пример	Волим књиге.	Мама ми је узела телефон.	Куцка поруке целог часа.
Служба			

Акузатив најчешће означава да неко или нешто трпи радњу, а у реченици има службу објекта.

Он је довезао ауто.

значење: неко ко трпи радњу

служба: објекат

▶ Колико има именица у акузативу једнине, а колико у акузативу множине у све три реченице из претходног задатка?

У акузативу једнине је _____ именица, а у акузативу множине _____ именице. ◀◀◀

Именица у акузативу може бити у једнини и множини, као и код осталих падежа.

Уз именицу у акузативу употребљавају се и предлози: у, за, кроз, на, пред, под, низ.

Стално мислим на Милоша. Провукли су се кроз тунел. Све похвале за петаке.

Знам више

- Назив акузатив потиче од латинског „accusare”, што значи *ојушити*, те акузатив можемо превести као „падеж оптуживања”. Најчешће значење именице у акузативу је трпилац радње.
- Акузатив може имати још нека значења и службе. На пример:

Ставио је књигу на сто. Закачио је патике на зид. Мачка се спустила низ дрво.

значење: место вршења радње

служба: прилошка одредба за место

- Разликуј акузатив од локатива.

Окачила је клизальке **о клин.**

падеж: акузатив

значење: место

завршетка радње

Свеска је **у ранцу**

падеж: локатив

значење: место где се

нешто налази

Пази!

- Акузатив именица које означавају предмете често има исти облик као номинатив. То може да збуни, јер је питање за оба падежа исто: ШТА?

питање: ШТА су јој купили?

Купили су јој **књигу**.

падеж: акузатив

служба: објекат

питање: ШТА је на столу?

Књига је на столу.

падеж: номинатив

служба: субјекат

- Пре него што одредиш падеж, у оваквим примерима обавезно провери службу.

У првој реченици именица је у **акузативу** (ШТА су јој **купили**?) јер има службу **објекта**, а у другој је **субјекат**, па је и падеж **номинатив** (ШТА је на **столу**?).

Задаци

- Прочитај реченицу и издвојеним именицама одреди падеж, број и службу коју врше.
Мирко је узео **књиге** и сјурио се бициклом **ка школи**.

Именица	Падеж	Број	Служба
Мирко			
књиге			
(ка) школи			

- Заокружи слово испред реченице у којој је именица ЧАС у служби објекта у акузативу.

- a) У понедељак идем на час. b) Часови почињу на време.
 b) У тај час све ми се смркло. f) Прескочићу први час, идем на други.

- Прочитај одломак и подвучи све именице у акузативу.

„Волим шминку, блесаве фризуре и креме,
волим Фејс, пратим моду и мрзим масну храну,
мислим да је људски и пронаћи ману
нечему што ми се не допада.“

(Елизабета Георгиев, „Пубертетска клешта“)

Инструментал

► инструментал ► значење друштва ► значење средства

- Прочитај текст и размисли на која питања се добијају подвучене именице.

Игор је дошао **с Мартом** у своју радионицу.
Марта се забављала **лупом, компасом и лампом**.

- Допуни питања одговарајућим речима.

_____ је Игор дошао у радионицу?

_____ се Марта забављала? ◀◀◀

Све подвучене именице у облику су падежа који се зове инструментал.

Инструментал се добија као одговор на питање **С КИМ** (идеш)? за бића, **ЧИМЕ** (радиш)? за предмете.

- Одговори на питања:

С ким највише волиш да будеш на одмору? _____

Чиме највише волиш да црташ? _____ ◀◀◀

Инструментал у реченици најчешће означава друштво или средство.

Када означава друштво, именица у инструменталу обавезно има предлог **с/са** и добија се као одговор на питање **С КИМ?**.

Идем **с родитељима** на излет. Шетала сам се **с Вуком**. Мая седи **са Савом**.

Предлог **С** или **СА** користи се у дужем и краћем облику. Када реч која следи почиње истим или сродним сугласником: **с, з, ш и ж**, употреба дужег облика **СА** је обавезна: **са сестром, са Зораном, са Шукијем, са Жаном**.

Када означава средство, именица у инструменталу нема предлог **с/са** и добија се као одговор на питање **ЧИМЕ?**.

Возимо се трамвајем.
Пише **оловком**.

- Подвуци именицу у инструменталу у реченици и напиши које значење има.

Волим да се дружим **с децом**. _____

Сликање темпером омогућава прецизност. _____ ◀◀◀

Инструментал ван реченице нема значење и зато је зависан падеж.

Инструментал има и различите службе у реченици. Ако означава друштво, онда има службу прилошке одредбе за друштво.

У смени смо **са седмацима**.

Провешћу лето **с мамом** у селу.

Ако именица у инструменталу означава средство онда у реченици има службу прилошке одредбе за средство.

У школу иде **автобусом**.

Разбили су прозор **лоптом**.

Именица у инструменталу може се користити уз још неке предлоге и имати друга значења и службе.

► У примерима подвучи именице у инструменталу, заокружи предлоге испред именице и повежи име службе са подвученом именицом.

Дуго ћемо жалити **за** основном школом. ●

Послужила нас је палачинкама. ●

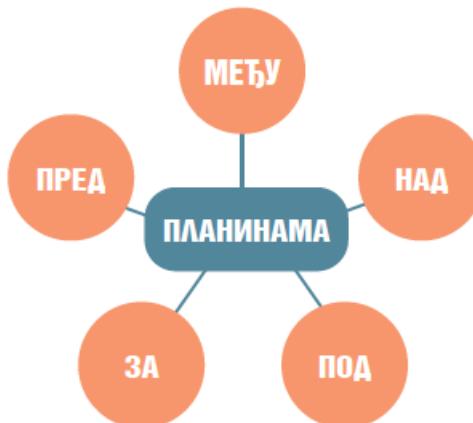
Стигла сам је **пред** кућом. ●

Сањари под орахом. ●

● прилошка одредба за место

● објекат

Најчешћи предлози који стоје испред именице у инструменталу приказани су на слици.

Знам више

Назив инструментал потиче од латинског „*instrumentum*”, што значи *средство*, те инструментал можемо превести као *градеж средства*.

Пази!

- Инструментал средства НИКАДА не стоји са предлогом **С/СА**.

једемо **кашиком**, путујем **авионом** ✓

✗ **кашиком**, ✗ **авионом**. ✗

значење: **средства**

служба: **прилошка одредба за средство**

- Инструментал друштва обавезно се користи са предлогом **С/СА**.

Путујем **колима** **са сестром**.

значење: **друштва**

служба: **прилошка одредба за друштво**

Правопис

- Имена и презимена мушких рода домаћег и страног порекла имају обавезне наставке за облик у свим падежима, па и у инструменталу једнине:

Погледај филм са у главној улози.

Милошем Биковићем
Миланом Марићем
Томом Хардијем
Тимотијем Шаламеом

Како што видиш, у инструменталу су и име и презиме.

филм са Бред~~ОМ~~ Пит~~ОМ~~

филм са Бред Питом

ЗНАЧЕЊА ИНСТРУМЕНТАЛА

друштво

питање: С ким?

служба: ПРИЛОШКА ОДРЕДБА
ЗА ДРУШТВО

средство

питање: Чиме?

служба: ПРИЛОШКА ОДРЕДБА
ЗА СРЕДСТВО

Задаци

- У датој изреци повежи подвучену именицу са одговарајућим падежом.

Језик је дат човеку да своју памет искаже речима, а кад памети нема, шта ће му језик?

• • • • •
акузатив инструментал датив номинатив генитив

- Подвуци именицу у инструменталу са значењем средства у реченици.

Мале организме посматрај микроскопом.

- У тексту све именице стави у инструментал и додај предлог С/СА где је потребно.

Идем _____ (друштво) на море. Путоваћемо _____

(авион). Седећу _____ (Маша). У авиону морамо да вежемо
_____ (појас).

Локатив

◀ локатив ◀ место ◀ предмет радње

Подсетник ◀◀

- Прочитај текст и обрати пажњу на обојене речи.

„О једној необјашњивој појави сви су говорили 1866. године. Бродови су у мору наилазили на некакво чудовиште. То чудовиште се почело свуда помињати: по кафанама, на улици, а у новинама је заузело посебно место. Сви су причали о том чудном створењу. Бродоломи и несреће које би се десиле на мору приписиване су чудовишту.“

(Жил Верн, „Двадесет хиљада миља под морем“)

- Одговори на питања тако што ћеш преписати одговарајућу именицу из текста.

Где су бродови наилазили на чудовиште? _____

Где се чудовиште почело помињати? _____

Где је чудовиште заузело посебно место? _____

Где су се десили бродоломи и несреће? _____

- Прочитај још једном текст и одговори на питања одговарајућом именицом.

О коме су сви причали? _____

О чему су сви говорили? _____

Све наведене именице су у облику локатива.

Локатив се добија као одговор на питање О КОМЕ? за бића и НА ЧЕМУ? за предмете и појаве.

Када означава место, локатив се добија и као одговор на питање ГДЕ?.

У следећим примерима истакнуте именице су у локативу јер одговарају на питање ГДЕ?. Оне означавају место вршења радње, а у реченици врше службу прилошке одредбе за место.

Бродолом се десио **на мору**.

Чудовиште се помиње **у новинама**.

питање: Где?

значење: место вршења радње

служба: прилошка одредба за место

Следеће истакнуте именице у реченицама су у локативу јер одговарају на питања **О КОМЕ? О ЧЕМУ?**. Оне означавају предмет радње и имају службу објекта.

Сви су причали **о створењу.**

питање: **О коме?**

значење: предмет радње

служба: објекат

Сви су говорили **о појави.**

питање: **О чему?**

значење: предмет радње

служба: објекат

Најчешће значење локатива је место вршења радње (*у мору, по кафанама, на улици, у новинама*), а најчешћа служба у реченици је прилошка одредба за место. Именице у локативу могу да значе и предмет радње и врше службу објекта.

Именице различитог рода имају различите облике локатива у једнини и множини.

▶ Поред сваке именице напиши њен облик локатива множине.

ноћ – бајка – поље –

филм – тераса – сто –

▶ Заокружи предлоге испред именица у локативу и препиши их на линију испод.

У јануару ћу бити на скијању.

Ужину сам заборавила на столу.

Маштам о распусту.

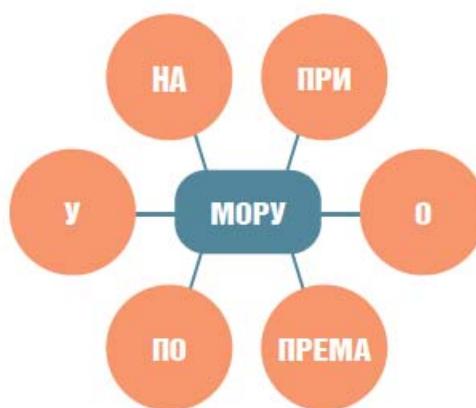
Шетају се по улицама.

Нека ти се гумица увек нађе при руци.

Предлози који стоје испред именице у локативу су: _____.

Локатив је једини падеж који увек стоји **са неким од предлога**, никад без њих! Његови најчешћи предлози приказани су на слици.

Локатив је **зависан падеж**, своје значење увек остварује у вези са другим речима у реченици.

Знам више

- Име локатив потиче од латинске речи „locus”, што значи *место*, али то није једино значење које има.
- Локатив може да има временско значење и службу прилошке одредбе за време.
Прво полутора месеца у септембру.
- Локатив може да има начинско значење и службу прилошке одредбе за начин.
Ходије **у галопу**.

Пази!

- Локатив се често меша с дативом зато што ова два падежа имају исте наставке.

Нјива се налази **у** селу. Причамо **о** баки.
 Аутобус скреће **према** селу. Идемо **ка** баки.
локативдатив

Како ћеш разликовати локатив и датив?

- Локатив стоји уз **глаголе мировања** (*налази се у селу*), а датив уз **глаголе кретања** (*скреће према селу, идемо ка баки*).
- Предлог **према** стоји и уз локатив и уз датив, али постоји разлика у његовој употреби.
 Именица у локативу са предлогом *према* значи **окренутост према нечemu у стању мировања**:
 Кућа је окренута **према мору**. → локатив
- Именица у дативу са предлогом *према* **означава усмереност кретања** (које није завршено):
 Пођимо **према мору**. → датив
- Испред локатива мора да стоји предлог, а испред датива не мора.

Задаци

- Напиши име падежа на основу наведених карактеристика.

Име падежа: _____	Име падежа: _____
Питање: Кome, чemu (<i>ирилазии</i>)?	Питање: О комe, о чemu (<i>јовории</i>)?
може и без предлога	не може без предлога

- У насловима домаћих задатака само је једна **именица у локативу**. Подвuci је.

Смеју нам се прве пахуље, Јесен у мом крају, Становници цветне ливаде.

- Попуни табелу одговарајућим обликом именице у локативу како је започето.

Именица	Локатив јединине	Локатив множине
кук	(о) _____	(о) _____
перо	(о) _____	(о) _____
кућа	(о) _____	(о) кућама

- Прочитај реченице из романа „Аги и Ема” Игора Коларова и одговори на питање испод.

„Аги је седео на љуљашци у свом дворишту.”

„Корњачица у акваријуму можда и није лоша идеја.”

„Ујак утрча у кућу попут успахирене веверице.”

Да ли су у свим реченицама подвучене речи у истом падежу? Образложи.

Научили смо

ИМЕНИЦЕ

властите заједничке градивне збирне мисаоне (апстрактне) глаголске

ГРАМАТИЧКЕ КАТЕГОРИЈЕ

Падеж	Питања	Пример	Значење	Служба	Предози
НОМИНАТИВ (независни падеж)	<i>Ko?</i> <i>Шта?</i>	Соња учи.	вршилац радње	субјекат	НЕМА
ГЕНИТИВ	<i>Koia?</i> <i>Чеја?</i> <i>Чију?</i>	Перница Соње из V-2. Попиј (мало) воде!	припадање (присвојни генитив) део нечега (деони генитив)	атрибут објекат	од, до, из, иза, због...
АТИВ	<i>Коме?</i> <i>Чему?</i>	Поклонио је храну куцама. Црвенкапа је кренула према баки.	намена усмереност	објекат прилошка одредба за место	ка, према, упркос, насупрот
АКУЗАТИВ	<i>Koia?</i> <i>Шта?</i>	Пишем поруку.	трпилац радње	објекат	у, за, кроз, на, пред
ВОКАТИВ (независни падеж)	<i>Xej!</i>	Хеј, Вишиња!	обраћање дозивање	НЕМА	НЕМА
ИНСТРУМЕНТАЛ	<i>С ким (идеш)?</i> <i>Чиме (радиш)?</i>	Птујем са сестром. Птујем колима.	друштво средство	прилошка одредба за друштво прилошка одредба за средство	са, међу, пред, над, под, за
ЛОКАТИВ	<i>Где?</i> <i>О коме?</i> <i>На чему?</i>	Размишљам о задатку. Живим у поткровљу.	трпилац радње место вршења радње	објекат прилошка одредба за место	у, на, о, по, при, према

ВЕЛИКО СЛОВО

У ПИСАЊУ ВИШЕЧЛАНИХ ГЕОГРАФСКИХ НАЗИВА И ИМЕНА УСТАНОВА, ПРЕДУЗЕЋА И ОРГАНИЗАЦИЈА

Подсетник <<

- Подвуци речи у реченици које би требало писати великом почетним словом.

Највеће реке у Србији су Дунав и Сава.

Научили смо да се имена географских појмова пишу великим почетним словом. Правила писања великог слова нешто су другачија када се њихова имена сastoје из више речи.

Великим почетним словом пишу се све речи у вишечланом називу:

- континент: Северна Америка, Јужна Америка;
- држава: Република Србија, Уједињени Арапски Емирати, Црна Гора, Сједињене Америчке Државе;
- насеља: Стара Пазова, Бачко Петрово Село.

Пази!

- Када се у имену места нађе предлог, он се пише малим словом!

Петровац **на** Млави

Само прва реч се пише великим почетним словом у вишечланим називима:

- планина и узвишења: Панчићев врх, Света гора, Стара планина;
- вода: Атлантски океан, Јадранско море, Сребрно језеро;
- географских подручја: Балканско полуострво, Рт добре наде, Панчевачки рит, Делиблатска пешчара, Бококоторски залив, Ђердапска клисура.

Подсетник <<

- Имена установа, предузећа и организација пишу се _____ почетним словом када се сastoје из једне речи.

Ја тренирам фудбал у Партизану. Моја мама ради у Телекому.

Када имају више речи, само првим великим словом пишу се називи:

- установа: Пожаревачка гимназија, Дечји културни центар, Музеј илузија, Народно позориште, Завод за хитну медицинску помоћ, Српска академија наука и уметности, Матица српска;
- предузећа: Фабрика намештаја, Јавно комунално предузеће, Градски водовод;
- организација (клубова): Црвена звезда, Манчестер јунајтед.

Ако се у вишечланом имену нађе још нека властита именица, и она се пише великим почетним словом.

назив трга назив града назив државе
↓ ↓ ↓
Позориште на Теразијама, Радио Београд, Википедија Србије,
Народно позориште Ужице, Дом културе Прњавор.

Ако се у имену неке организације или удружења јави неко посебно име, оно се пише великим словом и под наводницима.

Мало позориште „Душко Радовић”, Основна школа „Бранко Радичевић”, Дом здравља „Јован Јовановић Змај”.

Позориште лутака „Пинокио”

Задаци

1. Напиши правилно.

Пример	Правилно писање
краљевина данска	
музеј савремене уметности у београду	
боградско драмско позориште	
друштво за српски језик и књижевност	
дом здравља др Ђорђе ковачевић	
основна школа уједињене нације	
фудбалски клуб црвена звезда	

2. Исправи грешке у писању великог слова у тексту.

вршац је насеље у округу јужни банат, један од најстаријих банатских градова на југоисточном рубу панонске низије. други је по величини град у округу, после панчева и највећи град у војводини. У његовој близини налазе се велики и мали рит, а на невеликој удаљености налази се и делиблатска пешчара, једна од највећих у европи.

3. Напиши правилно реченицу.

АЛЕКСА ЈОВИЋ ЖИВИ У МАЛОМ МОКРОМ ЛУГУ, А ВЕЋИНА ЊЕГОВИХ РОЂАКА У ЦРНОЈ ГОРИ.

4. Напиши правилно три назива установа и организација.

_____ , _____ , _____ .

Придеви

Значење и врсте придева

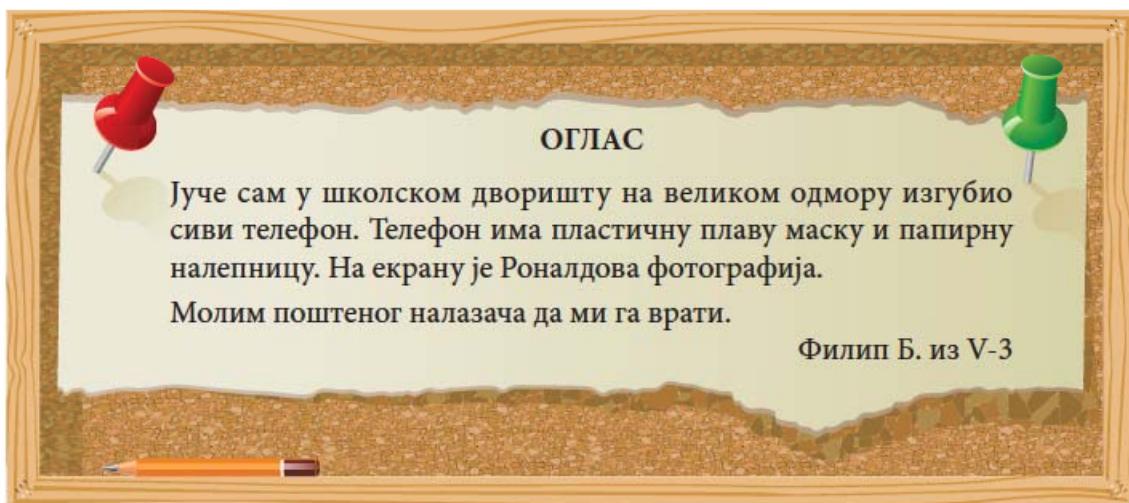
- ◀ описни ▶ присвојни ▶ градивни ▶ временски и месни придеви
- ◀ слагање у роду, броју и падежу

Подсетник ◀◀

1. Према томе да ли могу да мењају свој облик или не, све речи деле се на две групе:
_____ и _____.
2. У коју групу убрајамо придеве? _____.
3. Придеви се, заједно са именицама, заменицама и бројевима мењају по падежима. Због ове особине, набројане врсте речи се једним именом називају и
_____ речи.

► Филип је јуче изгубио телефон. Саставио је обавештење за огласну таблу у школи. У тексту огласа подвучи придеве и одговори на питања која следе.

- Уз коју врсту речи стоје придеви? _____
- Придеве подвучене у тексту препиши распоређујући их у врсту којој припадају.

ОПИСНИ ПРИДЕВИ (какав?) _____

ПРИСВОЈНИ ПРИДЕВИ (чији?) _____

ГРАДИВНИ ПРИДЕВИ (од чега?) _____

- Коју службу имају сви придеви у тексту? _____

Придеви су несамосталне променљиве речи које означавају особину неког именичког појма. Најчешћа служба придева у реченици је атрибутска.

Поред описних, присвојних и градивних, постоје још две врсте придева, временски (КАДА?) и месни (ГДЕ?).

- Прочитај реченице и напиши да ли подвучени придеви означавају време или место.

Нећу заборавити овогодишње летовање. Јесењи распуст ће трајати три дана. На данашњи дан рођен је Милутин Миланковић.

- Подвучени придеви означавају _____.

На горњој полици су књиге. Увек спавам на десном боку. Носила је вежбанке у левој руци.

- Подвучени придеви означавају _____.

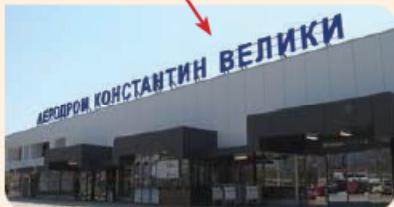
- У табелу упиши врсту придева за дате примере. Свакој врсти додај и своје примере придева.

Придеви	Врста придева	Значење придева
леп, зелен, сиви, паметан, низак, млад, стар, висок,		особина именичког појма
Наташин, братовљев, унуков, Марков, одељењски, морски, српски, божји, дечји, мишји, паџи,		припадност
пластични, лимени, земљани, памучни, вунени,		материја
овогодишњи, данашњи, јутарњи, јучерашњи, зимски, летњи, некадашњи,		време
горњи, доњи, предњи, леви, северни, западни,		место

Правопис

- Присвојни придеви који се завршавају -ин, -ов, -ев пишу се великим почетним словом: *Наташин, Кайин, Марков, Филипов, Милошев*.
- Присвојни придеви који се завршавају на -ски, -чки и -шки пишу се малим почетним словом: *београдски, краљевачки, нишки*.

Авион је слетео у Ниш на **нишки** аеродром.

ВРСТЕ ПРИДЕВА

описни

присвојни

градивни

временски

месни

▶ Подвуци придеве, препиши их у табелу и сваки одреди према врсти.

Велики камени мостови, сведоци прошлих епоха кад се другачије живело, мислило и градило, сиви од ветра и кише, често окрзани, а у њиховим саставцима и неприметним пукотинама расте танка трава или се гнезде птице.

(Иво Андрић, „Мостови”, прилагођено)

Придев	Врста придева

Пази!

- Придеви понекад личе на друге речи. На пример, прва реч у следећој реченици стоји уз именицу и то је придев. Друга реч стоји уз глагол и то је прилог.

Паметно дете **паметно** говори.
 ↓ ↓
 придев прилог

Знам више

- Придеви могу да имају још једну службу. Уочи је у примерима:

Ивана је **срећна**. Марко је **висок**. Наши ученици су **успешни**.

Придеви (у облику номинатива) у овим примерима су делови именског предиката (о чему ћеш више учити у делу о реченичним члановима).

- Учићеш о још једној улози придева, стилској фигури епитету. За разлику од атрибута који је граматички, епитет је књижевноуметнички појам. Придев, дакле, може бити и епитет и атрибут, што зависи од тога како га посматрамо.

Граматички појам:

бијело лице

служба: атрибут

Књижевноуметнички појам:

бијело лице

стилска фигура: епитет

Слагање придева са именицом

- Подвуци граматичке категорије које немају придеви.

• род • лице • време • број • падеж

► У тексту подвуци именице једном, а придеве двема линијама.

Никола Тесла се родио у селу Смиљану 1856. године. Николин отац је био сеоски поп. У далекој Америци продао је оригиналне патенте. Био је скроман човек. Николин пријатељ био је чувени амерички писац Марк Твен. Данашњи живот је тешко замислiti без Теслиних проналазака.

- Напиши падеж, род и број наведених именица и придева.

поп – _____

сеоски – _____

(у) Америци – _____

(у) далекој – _____

патенте – _____

оригиналне – _____

живот – _____

данашњи – _____

(без) проналазака _____

(без) Теслиних – _____

- Шта примећујеш? Да ли се придеви слажу са именицом у роду, броју и падежу? ◀◀◀

Придеви су несамосталне речи. Облик придева зависи од облика именице уз коју стоји и с њом се слаже у роду, броју и падежу.

► Допуни табелу и провери да ли се именица и придев морају слагати.

Придев	Род и број придева	Именица	Род и број именице
велико	средњи род једнине	двориште	средњи род једнине
златна		јабука	
Зеленбабини		дарови	
јесење		лишће	средњи род једнине
леви		цеп	

Придеви се с именицом слажу у роду, броју и падежу и ово важи за све врсте придева: описне, присвојне, градивне, временске и месне.

Промена придева по падежима (деклинација придева)

Подсетник ◀◀

1. Наброј падеже: _____.

2. Наведи све променљиве речи које имају падеже:
_____.

- Све речи које имају промену по падежима називају се: _____.

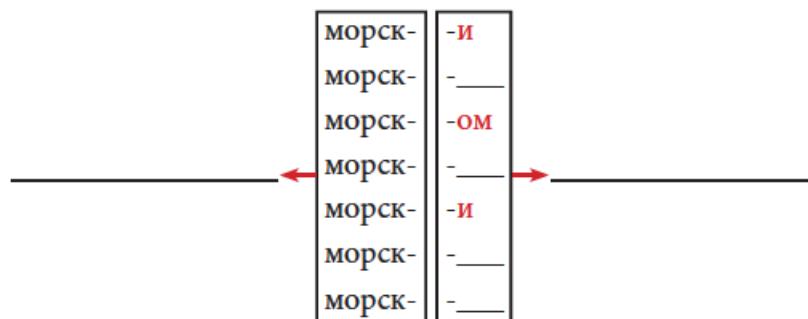
3. Допуни реченицу тако да исказ буде тачан.

Род, број и падеж придева зависе од рода, броја и падежа _____ испред које најчешће стоје. Придеви имају различите наставке за облик у сва три рода и оба броја.

У табели је дат преглед деклинације придева и именица мушких, женских и средњег рода у једнини и множини.

Падеж	Мушки род		Женски род		Средњи род	
	једнина	множина	једнина	множина	једнина	множина
номинатив	дрвени мост	дрвени мостови	дрвена ограда	дрвене ограде	дрвено јаје	дрвена јаја
генитив	дрвеног моста	дрвених мостова	дрвене ограде	дрвених ограда	дрвеног јајета	дрвених јаја
датив	дрвеном мосту	дрвеним мостовима	дрвеној огради	дрвеним оградама	дрвеном јајету	дрвеним јајима
акузатив	дрвени мост	дрвене мостове	дрвену ограду	дрвене ограде	дрвено јаје	дрвена јаја
вокатив	дрвени мосту	дрвени мостови	дрвена оградо	дрвени ограде	дрвено јаје	дрвена јаја
инструментал	дрвеним мостом	дрвеним мостовима	дрвеном оградом	дрвеним оградама	дрвеним јајетом	дрвеним јајима
локатив	о дрвеном мосту	о дрвеним мостовима	о дрвеној огради	о дрвеним оградама	о дрвеном јајету	о дрвеним јајима

► Допуни наставке за облик који недостају у деклинацији придева МОРСКИ и напиши на линији како се зову означени делови придева у промени.

Поређење придева (компарација)

Подсетник ◀◀

- У реченици подвучи придеве и одговори на питања.

Деца воле занимљиве књиге, а одрасли дебље, досадније и неразумљивије књиге од њихових.

- Којој врсти припадају подвучени придеви?

- Какве књиге воле одрасли у односу на дечје?

Ови облици придева показују особину која се зове поређење (компарација).

Поређењем (компарацијом) исказује се различит степен неке особине појмова уз које стоје, а имају је углавном описни придеви. Поређење обухвата три облика: позитив, компаратив, суперлатив.

ПОЗИТИВ
(особина појма)

скупа књига

КОМПАРАТИВ
(израженија особина)

скупља књига

СУПЕРЛАТИВ
(најизраженија особина)

најскупља књига

► Попуни табелу као што је започето, исписујући одговарајући облик придева.

Позитив	Компаратив	Суперлатив
млад	млађи	најмлађи
леп	лепши	
црн		
		најнижи
	дебљи	

Компаратив придева гради се додавањем наставака **-ији** (*шаренији*), **-ши** (*мекши*), **-ји** (*тврђи*) на основни облик придева.

Знам више

У грађењу компаратива често долази до гласовне промене (јотовања) о којој ћеш учити у шестом разреду:
тврд – тврђи, тврд-**J**-и (dj = ћ).

Најчешћи наставци за облик компаратива придева су: **-ији** и **-ји**.

Само три придева имају наставак **-ши**: *лай*, *лак*, *мек* (*лайши*, *мекши*, *лакши*).

▶ Напиши компаратив придева: тежак, весео, тужан, ситан, богат, љут, укусан, вредан.

Суперлатив придева се гради додавањем **нај-** испред компаратива придева који се мења.

најшаренији, најмекши, најтврђи

Основа	Компаратив			Суперлатив		
	мушки	женски	средњи	мушки	женски	средњи
храбр-	храбрији	храбрија	храбрије	најхрабрији	најхрабрија	најхрабрије
млад-	млађи	млађа	млађе	најмлађи	најмлађа	најмлађе
леп- лак- мек-	лепши лакши мекши	лепша лакша мекша	лепше лакше мекше	најлепши најлакши најмекши	најлепша најлакша најмекша	најлепше најлакше најмекше

▶ Напиши облике суперлатива придева:

паметан _____, висок _____.

- Исправи грешке у писању суперлатива придева у тексту.

Неко се ругао мудрацу Солону да има нај дуже уши.

„Тачно, имам нај дуже уши за човека, а ти имаш нај краће за једног магарца”, рече Солон.

(Игор Коларов, „Урнебесна историја”, препричано) ◀◀◀

Правопис

- Суперлатив придева увек се пише као једна реч. **најпаметнији, најбржи**
- Када придев почиње гласом **j**, у суперлативу придева пишу се два **j**.
најјачи, најјужнији, најјаснији, најјаднији

Пази!

- Иако већина описних придева може да се пореди и мења по падежима, неки од њих су непроменљиви. То су придеви позајмљени из других језика: браон, беж, лила, тегет, екстра, супер, мини.

Купила сам **лила** патике. Шетам у **лила** патикама. Посвађале смо се због **лила** патика.

- „Погрешно је кад кажете другу или другарици да сте **ВЕЋИ** од њих. Већи је компаратив од велик (већа може бити држава, казаљка на сату, породица...), а кад се поређење врши по висини, од придева **висок** компаратив је виши (не вишљи нити височији).”

(М. Телебак, „Са смијехом кроз граматику”, прилагођено)

- У компарацији придева: **бесан, тесан, висок, строг** често се чују неправилни облици:
беснији, теснији, вишљи и строжији. ✗

Њихови правилни облици у компаративу су: **бешњи, тешњи, виши и строжи.** ✓

- Промену која се разликује од осталих имају и облици придева:

добар - бољи - најбољи, зао - гори - најгори,
мали - мањи - најмањи, велик - већи - највећи.

Научили смо

ПРИДЕВИ

описни

присвојни

градивни

месни

временски

ГРАМАТИЧКЕ ОСОБИНЕ ПРИДЕВА

род

број

падеж

позитив

поређење (компарација)

компаратив

суперлатив

Задаци

1. У одломку из књиге „Зашто се каже?” Милана Шипке подвуци придеве и одговори на питања.

„Имао је крупне очи и високо чело. Коса му је била разбарушена, са неукротивим праменовима. Није волео да се шиша. Није волео ни да се не шиша. Просто, то га није занимало. Био је мршав и најнижи дечак у свом разреду.”

- Које су врсте подвучени придеви? _____
- Напиши придев који је у суперлативу. _____
- Како се зове јунак о коме је реч? _____

2. Повежи придев са врстом којој припада.

јесењи	☐	присвојни
леви	☐	временски
метални	☐	описни
највреднији	☐	месни
Сањин	☐	градивни

3. Допуни реченице обликом компаратива и суперлатива придева СТРОГ.

- Разговарали смо о томе чији су родитељи _____ (суперлатив).
- Маја је тврдила да су њени _____ (позитив), али да јој се чини да су Мијини _____ (компаратив).

4. Допуни реченице придевима у одговарајућем облику.

- a) _____ (добар) жена _____ (празан) кућу чини да је пуна.
- б) (велики) _____ рибе _____ (велики) воду траже.
- в) Лако је _____ (плитак) воду замутити.

5. Прочитај текст и подвуци придеве, а затим их препиши у табелу и одреди им врсту и граматичке категорије.

Увидевши да им, после десетогодишње опсаде и великих жртава (међу погинулима је био највећи хеленски јунак Ахил), неће успети да освоје Троју, Грци одлучише да се послуже лукавством.”

(Игор Коларов, „Урнебесна историја”, препричано)

Придев	Врста придева	Род	Број	Падеж

6. Компаратив придева СЛАЋИ добијен је додавањем наставка:

- а) -ћи; б) -и; в) -ји; г) -аћи.

Заокружки слово поред тачног одговора.

ВЕЛИКО И МАЛО ПОЧЕТНО СЛОВО у писању присвојних придева

▶ Поред сваког придева напиши властито име од ког је постао.

Максимов (сат) _____,

Милошев (противник) _____,

Костић (сто) _____. ◀◀◀

Максимов сат

Присвојни придеви који се завршавају на -ов, -ев, -ин, а постали су од властитих именица, пишу се великим почетним словом.

Јованов, Милошев, Сарин

▶ Заврши реченицу одговарајућим облицима присвојних придева. Обрати пажњу на писање почетног слова.

У ученици је остало много ствари: _____ (Михајло) ранац,
_____ (Димитрије) перница, _____ (Дарија) опрема за физичко, _____ (Луна) зарезач и чак цела _____ (Растко) ужина. ◀◀◀

Присвојни придеви који се завршавају на -ски, -чки, -шки, који су постали од географских назива, пишу се малим почетним словом.

Аустралија – аустралијски, Вршац – вршачки, Ниш – нишки

Пази!

Придеви настали из вишечланих географских назива пишу се као једна реч.

На мору смо у Црној Гори. Купамо се на црногорским плажама.

вишечлано име државе

придев

Знам више

Имена неких држава настала су од придева. На пример, називи Француска земља, Бугарска земља и сл. временом су се упростили у називе: Француска, Бугарска.

Када је присвојни придев део званичног имена неког географског појма или историјског догађаја, пише се великим почетним словом ако је прва реч у називу.

Балканско полуострво, Јужнобанатски округ, Косовски бој

► Напиши правилно следећу реченицу.

на реци марици одржала се маричка битка 1371. године између војске османског царства и српске војске.

Присвојни придев на почетку вишечланог назива установе пише се великим почетним словом.

Студентски културни центар
Грађевинско предузеће „Рад“
Југословенско драмско позориште

▲ Београдски сајам

Присвојни придеви изведени од заједничких именица пишу се малим почетним словом: **сестрин**, **татина**, **цветни**, **братски**, **сестрински**.

Лепа је **мамина** торба.

Пази!

Присвојни придеви настали од именица које на kraју основе имају слово **ј** увек се пишу са **ј**.

телевизија – телевизијски, историја – историјски,
Аустрија – аустријски, Шумадија – шумадијски

Знам више

Имена страних језика су пореклом присвојни придеви и пишу се малим почетним словом: **енглески**, **руски**, **италијански**, **немачки**, **грузијски**, **словеначки**, **српски** (језик).

Погрешно је писати их великим почетним словом: Учим Грчки.

Учим грчки.

Задаци

1. Напиши присвојне придеве од датих именица:

Ђорђе – _____, храст – _____, Херцег Нови – _____.

2. Подвуци речи које треба писати великим почетним словом.

• нишки регион • српско народно позориште • београдски маратон

3. Подвуци реч која је погрешно написана у реченици: У Немачкој се говори Немачки.

4. У реченицама подвуци придеве.

Живим у Француској и говорим француски језик.

Иако живи у Грчкој, Сандра није обишла грчка острва.

Заменице

◀ личне заменице ▶ лична заменица за свако лице *себе, се*

Подсетник ◀◀

- Прочитај одломак и подвuci реч која се највише понавља.

„И све што се креће, покреће Сунце. Ветрић који ћарлија, поток што жубори, сваки покрет у природи, нису ништа друго но изражај Сунчеве снаге. И онај воз који се пење стрмом трасом покреће Сунце. Сунце је депоновало, давно, пре неколико стотина милиона година, један део своје снаге у биље. Сунце ствара и водене снаге, бели угаљ, јер Сунце без престанка уздиже на Земљине висове воду која отиче опет у дубину. Без Сунца не би било ни даха, ни замаха на Земљи.”

(Милутин Миланковић, „Успомене, доживљаји и сећања”)

- Шта су заменице? _____
- Подвучену реч замени одговарајућим обликом заменице.
- Којој врсти речи припада најчешће поновљена реч? _____

Заменице су променљиве именске речи које упућују на неки већ познат предмет, биће или појаву.

Сашка је девета у дневнику. Она се презива Јовановић.

именица

заменица

Заменице су добиле име на основу понашања у реченици. Најчешће замењују именице и то су именичке заменице.

Знам више

Заменице које замењују придеве називају се придевске заменице: мој, твој, њен, његов, наш, ваш њихов.

Овај бицикл је Марков. Овај бицикл је његов.

присвојни
придев

придевска
заменица

Именичке заменице су променљиве самосталне речи које означавају неки појам уместо именице у реченици. Делимо их на **личне** (разликују лица: **ја, ти, ми, ви, они, оне, она**) и **неличне** (не разликују лица – **ко, шта, нико, ништа, неко, нешто, свако, свашта** и о њима ћеш учити у шестом разреду).

► Које службе имају заменице које замењују именице из одломка Милутина Миланковића?

Дошао је и и он.

КО?

субјекат

Њега смо питали за савет.

КОГА, ШТА?

објекат

Заменице у реченицама могу да врше различите службе које имају именице, пре свега субјекта и објекта.

Личне заменице

Подсетник ◀◀

- У тексту подвuci личне заменице и препиши их водећи рачуна о лицу.

„Ти знаш да родитељи брину. Они би желели да ти добро учиш, како би касније био успешан. Та брига, дакле, настаје из добрих намера. А и ти би се надурио кад те не би ништа питали о школи.

Да ли се осећаш способним да учиш без њихове помоћи? Предложи им уговор:

– Ја, долепотписани Александар, обећавам да ћу сваког месеца сам решавати своје задатке!”

(Ролан Беле и Бернадет Коста-Прад, „Како да преживиш у школи”)

- Личне заменице за прво лице: _____
- Личне заменице за друго лице: _____
- Личне заменице за треће лице: _____

Личне заменице упућују на лица и имају облик првог, другог и трећег лица једнине и множине.

► Прочитај реченице и и одговори на питања.

Ја обећавам да ћу доћи.

Ми смо појели сладолед.

Ти си закаснио данас?

Ви ћете то научити.

Он/она/оно би желео/-ла/-ло да помогне.

Они/оне/она су то заслужили/-ле/-ла.

- Шта закључујеш, у ком лицу заменице разликују род?

- У ком лицу заменица упућује на лице КОЈЕ говори? _____

- У ком лицу заменица упућује на лице КОМЕ се говори? _____

- У ком лицу заменица упућује на лице/-а О КОМЕ/О КОЈИМА се говори?

Промена личних заменица по падежима

ПАДЕЖ	ЈЕДНИНА				МНОЖИНА		
	1. лице	2. лице	3. лице мушки и средњи род	3. лице женски род	1. лице	2. лице	3. лице мушки, женски и средњи род
номинатив	ЈА	ТИ	ОН/ОНО	ОНА	МИ	ВИ	ОНИ/ОНЕ/ОНА
генитив	мене, ме	тебе, те	њега, га	ње, је	нас	вас	њих, их
датив	мени, ми	теби, ти	њему, му	њој, јој	нама, нам	вама, вам	њима, им
акузатив	мене, ме	тебе, те	њега, га	њу, ју, је	нас	вас	њих, их
вокатив	—	ти!	—	—	—	ви!	—
инструментал	(са) мном	(са) тобом	(са) њим	(са) њом	(са) нама	(са) вама	(са) њима
локатив	(о) мени	(о) теби	(о) љему	(о) љој	(о) нама	(о) вама	(о) љима

► Погледај табелу и напиши који падеж немају све личне заменице.

- Наброј падеже у којима заменице имају два облика, дужи и краћи:

Дужи и краћи облик заменице могу имати у генитиву, дативу и акузативу. Дужи облик заменице назива се наглашен (Видим ТЕБЕ), док су краћи облици ненаглашени (Видим ТЕ).

► У сваком примеру допуни другу реченицу ненаглашеним обликом заменице из прве реченице.

- Мислим целог дана на вас. → Сетио сам вас се.
- Директорка се обратила нама. → Директорка _____ се обратила.
- Поштујем тебе. → Поштујем _____.
- Плашим се љега. → Плашим _____ се. ◀◀◀

Пази!

- Разликуј глагол од заменице: *Види ЈЕ*, колико је порасла! Видео *ЈЕ* баку.

= љу, заменица
= *јесће*, глагол
- Ненаглашени облици личних заменица не могу да стоје на почетку реченице, а наглашени може.

Ти дајем свеску. **Је** зовем.
Теби дајем свеску. **Њу** зовем.
- Из запете може да стоји само наглашени облик заменице.
Ако буде желео да дође **њега** ће позвати.

▶ Коју службу имају подвучене заменице у реченицама?

Она се заљубила у њега. Написала му је „Волим те“.

Служба: _____

Именичке заменице у реченици углавном врше службу субјекта или објекта.

Правопис

- Када пишеш неки текст, води рачуна да реченицу не почињеш са ја:

Ја сам отпутовао на море.

Отпутовао сам на море.

- У српском језику се из облика предиката јасно види ко је вршилац радње (субјекат).

Употреба личне заменице за свако лице *себе, се*

▶ Повежи реченицу са одговарајућом илустрацијом.

Мица је њој везала пертле.

Мица је себи везала пертле.

Лична заменица за свако лице *себе, се* упућује на вршиоца радње (субјекат) и, иако има различите падежне облике, за сва лица гласи исто.

Ја волим *себе*. Он воли *себе*. Ти волиш *себе*.

Промена личне заменице *себе, се* по падежима

номинатив	-	
генитив	себе, се	
датив	себи	
акузатив	себе, се	
вокатив	-	
инструментал	(са) собом	
локатив	(о) себи	

Пошто нема номинатив, лична заменица *себе, се* не може бити субјекат.

▶ Погледај табелу и исправно допуни реченицу.

Заменица за свако лице *себе, се* НЕМА следеће падежне облике: _____

и _____.

Задаци

1. У одломку из новеле „Девојка цара надмудрила” заокружи све личне заменице.

„Он је упита: ’Да ли ти нијесам рекао да више нијеси моја жена?’

Онда му она рече: ’Истина је, честити царе, да си ми то казао, али погледај што си на овој карти потписао: што ми буде најмилије у твојему дому да понесем са собом кад од тебе пођем.’”

- У ком падежу је употребљена подвучена заменица за свако лице *себе, се?*

2. Ако кажемо: *Мила је њој направила сендвич*, то значи да је сендвич направила:

- a) себи, б) другој девојчици, в) другом дечаку.

Заокружи слово испред тачног одговора.

3. У одломку из приповетке Данила Киша „Дечак и пас” подвуци заменице трећег лица једнине мушких рода.

„Још бих Вас само замолио, ако ми се нећете смејати, да му прочитате ово моје писмо и да му кажете да ја нисам крив, да га нисам могао повести са собом и да га никад нећу заборавити.”

4. Прецртај заменицу која се разликује од осталих у низу и образложи зашто си је прецртао:

њих, мени, тобом, нама, теби, га, њој, њему.

5. Допуни реченице одговарајућим падежним обликом личне заменице.

a) Наставница ће _____ (ви) сутра питати географију.

б) Видели смо _____ (оне) код позоришта.

в) И _____ (ја) се чини тако!

6. Како гласи лична заменица 2. лица множине?

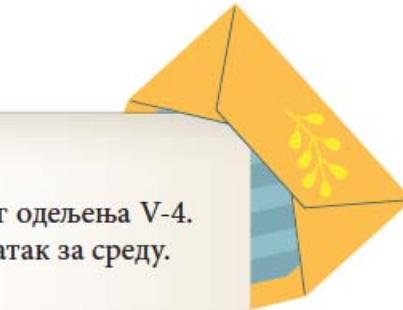
ОН ВИ МИ ОНА ОНЕ ОНИ ТИ

Заокружи тачан одговор.

Заменица Ви из поштовања

▶ Прочитај следеће писмо.

Поштована наставнице,
Обраћам Вам се са молбом у име читавог одељења V-4.
Молимо Вас да нам одложите контролни задатак за среду.
Вама с поштовањем, V-4

- Шта мислиш, да ли је означена заменица грешком написана великом почетним словом? Образложи свој одговор.

Заменица ВИ се пише великим почетним словом када се обраћаш једној особи с поштовањем у некој званичној преписци (на пример, када наставници шаљеш домаћи задатак).

Знам више

Обраћање једној особи са **Ви** (у множини) назива се **персирање**. Персирање потиче још из времена Римског царства, када је цар представљао народ, па су му се поданици обраћали у множини. Касније се овај начин указивања поштовања пренео на властелу, па и на обичне људе. Данас се користи као начин обраћања некоме у некој формалној ситуацији.

Уколико се обраћаш групи људи, а не само једној особи, без обзира на то што је у питању званично обраћање, заменица **ВИ** пише се малим почетним словом.

Поштовани наставници,
Позивамо вас све на новогодишњу изложбу
коју смо организовали у холу испред наше
учионице.
С поштовањем, V-4

▶ Прочитај реченице и напиши у ком роду и броју је глагол који се слаже са заменицом **ВИ** у множини.

- Наставнице, хвала Вам на свему што сте учинили за нас.
- Поштовани директоре, надамо се да сте уважили наше извиђење.

Глагол је увек у облику мушких рода множине, без обзира на то на кога се заменица односи.

Научили смо

ЗАМЕНИЦЕ

личне

неличне

ја, ти он, она, оно,
ми, ви, они, оне, она,
себе, се.

Задаци

1. У складу са правилима обраћања из поштовања, правилно напиши заменицу ВИ у реченицама.

Јесте ли _____ Нађин тата?

Данас сте сви _____ показали шта је другарство.

Увек ћемо _____ се сећати, драга наставнице.

И ја ћу се сећати _____, децо.

2. Распореди у колону особе којима би у преписци из поштовања заменицу ВИ писао великим почетним словом:

мама и тата, директорка школе, другови, Наставничко веће, твој омиљени писац, тренер.

Ви (велико В)	ви (мало в)

3. Препиши следећу реченицу исправљајући грешке које су се поткрадле.

Наставниче, ви сте каснио!

4. Марко је написао поруку: „Надам се да ћу Вас видети сутра на тренингу.”

Марко је у поруци мислио на:

- a)** једну особу,
- b)** на више особа.

Закружки слово испред тачног одговора.

Бројеви

Врсте бројева и њихова употреба

► бројеви ► основни бројеви ► збирни бројеви ► бројне именице на -ица ► редни бројеви

► Одговори на питања.

- Колико имаш година? _____
- Када ти је рођендан? _____
- У којој клупи седиш? _____

Речи употребљене у свим одговорима су бројеви.

Бројеви су променљиве речи које означавају колико има нечега (главни бројеви) и које је нешто по реду (редни бројеви).

Главни бројеви: основни, збирни бројеви И бројне именице на -ица

► Заокружи бројеве које препознајеш у следећим насловима књижевних дела и напиши којој врсти припадају: „Вук и седам јарића”, „Алибаба и четрдесет разбојника”, „Снежана и седам патуљака”, „Хиљаду и једна ноћ”.

У наведеним насловима присутни су _____ бројеви.

- Знаш ли још неко књижевно дело или филм који у називу има број? Напиши његов наслов. _____

Главни бројеви деле се на три врсте: основне бројеве, збирне бројеве и бројне именице на -ица.

Основни бројеви означавају број предмета или бића.

Једна девојчица је донела три књиге.

► На линију допиши одговарајући број.

Убрала сам _____ јабуке. У нашем разреду има _____ ученика.

Година има _____ дана. ◀◀◀

Основни бројеви су делимично променљиве речи: бројеви *један, два, три и четири* мењају се по падежима, а бројеви од пет надаље су непроменљиве речи.

Збирни бројеви означавају скуп особа различитог пола или младих бића.

Видели смо **десеторо** јагњади.

Није лако бити мајка **троје** деце.

На турниру учествује **седамнаесторо** ученика.

► Допиши одговарајући број у реченицама.

Њих _____ сутра крећу у први разред. Иванова бака има _____ унучади. Београд је посетило _____ ученика наше школе. ◀◀◀

Бројне именице на *-ица* означавају скупове особа искључиво мушких пола.

Осморица другова стигла је на рођендан.

Њих **петорица** ће поново полагати математику.

Та дружина броји и **десеторицу** фудбалера.

Бројне именице на *-ица* добијају се од збирног броја и наставка *-ица*:

петор-(о)-ица
↓
збирни број

Мењају се по падежима као и именице, али спадају у бројеве.

► Осмисли и напиши три реченице у којима ћеш искористити исту бројну именицу у различitim падежима.

Пази!

У бројеве убрајамо само бројне именице на **-ица** којима се износи тачан број мушких лица, и не треба их мешати са другим именицама.

Било нас је **једанаесторица**.

број

У **једанаестици** сам.

именица (трамвај број 11)

Научили смо

БРОЈЕВИ

основни

колико има предмета или бића

збирни

означавају скуп особа различитог пола и колико има нечега у збиру

бројна именица на **-ица**

колико има особа мушког пола

Редни бројеви

► У следећем тексту подвuci редне бројеве.

Прва вест је лоша.
Имам један из математике.
Друга вест је добра: из српског
сам дупло бољи, добио сам два!

Редни бројеви означавају које је нешто по реду.

Освојио сам **прво** место.

Урадите за домаћи **други** задатак.

Прочитао сам **пето** поглавље књиге.

► Допуни реченице бројем у одговарајућем падежу.

_____ дечака иду у сусрет _____ девојчицама и разоварају о њима _____.
(два) (две) (две)

Пошли су код _____ липа да се играју са _____ другарица. ◀◀◀
(пет) (пет)

Пази!

- Редни бројеви разликују мушки, женски и средњи род и могу да се мењају по падежима. Њихова промена подсећа на промену придева, зато их је понекад тешко разликовати.

Ово нам је **шести** дан на летовању.

број, означава нешто што
може да се изброји

Сутра је **последњи** дан распуста.

придев, означава нешто
што не може да се изброји

- **ШЕСТО** је редни број.

Шесто дете у реду сам ја.

6.

Основни број је **ШЕСТСТО**.

То се десило пре **шестсто** година.

600

По падежима се мењају:

- основни бројеви *један, два, три, четири;*
- сви збирни бројеви;
- бројне именице на *-ица;*
- редни бројеви.

Знам више

Често се мешају појмови број и бројка. Као што се изговорени гласови записују словима, тако се и бројеви бележе бројкама.

Бројева има много и могу бити једноцифрени – 2, двоцифрени – 47, троцифрени – 234, а бројки има само десет (један, два... девет и нула).

(М. Телабак, „Са смијехом кроз граматику”, прилагођено)

Правилно писање бројева

▣ Напиши словима дате бројеве. У кружић упиши од колико речи се састоји сваки број.

3 _____ ○

54 _____ ○

12 _____ ○

377 _____ ○

Бројеве који се састоје од једне речи називамо једночлани бројеви.

Сложени бројеви се састоје се од више чланова (вишечлани), односно од више речи, па се свака реч пише одвојено.

Врсте бројева	Писање бројева		
	једночлани	вишечлани	
основни бројеви	12 – дванаест	58 – педесет осам	252 – двеста педесет (и) два
збирни бројеви	сто	деветоро	сто тридесет (и) седморо
бројне именице на -ица	двојица	двадесет шесторица	сто двадесет тројица
редни бројеви	педесет трећи	осамдесет други	седамсто шездесет први

Знам више

Стотине се могу писати на два начина:

- 200 – двеста/две стотине
- 300 – триста/три стотине

Знам више

Вишечлани бројеви се могу писати на два начина: са и без и између речи тридесет (и) два.

Основни бројеви могу да се пишу словима и цифрама. За бројеве до десет препоручује се писање словима:

Добила је шест поклона. ✓

Има 11 година. ✓

Редни бројеви пишу се арапским или римским цифрама:

Ана слави 12. рођендан.

Вук Каракић је живео у XIX веку.

Пази!

- Када се број пише римским цифрама, иза њега не треба да стоји тачка.

Живео је у XIX. веку. ✗

Живео је у XIX веку. ✓

Датум можемо написати на три начина:

- 14. 9. 2007.
- 14. септембар 2007.
- 14. IX 2007.

Пази!

- Најчешће грешке у писању бројева словима су:

4	6	12	600
✗ четри	шес	дванест	шесто
✓ четИри	шесT	дванAест	шeCTсто

Научили смо

БРОЈЕВИ

главни бројеви

основни бројеви

колико има
бића и предмета
*један, двадесет један, осам,
шестдесет/шеснаест стотина*

редни бројеви

први, други, трећи

збирни бројеви

скуп особа оба пола/
младих бића
двоје, једноро, деветоро

бројне именице на -ица

скуп особа мушких пола
*двојица, једнорица,
шездесет једнорица*

Задаци

1. У низу подваци променљиве бројеве: троје, тројица, пет, два, дванаест.

2. Допуни реченицу тако да исказ буде тачан.

Бројна именица на -ица употребљава се да означи особе _____ пола.

3. Заокружки словима исправно написан број 256.

- двеста педесет шест
- двеста педесет шест
- двеста педесет шест

4. Словима напиши бројеве из сваке реченице.

a) Књигу нисам прочитао јер има 324 стране, а ја сам стигао до 26. стране.

б) У току године петаци имају 144 часа српског језика.

Именске речи

1. Напиши назив установе НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ поштујући правило употребе великог слова.

1

2. Напиши словима број 22. _____

1

3. У реченици подвуци именицу у дативу.

Понеси ово кћери и реци јој нека ми из ових јаја излеже пилад.

1

4. У примерима подвуци именице у вокативу.

Кажите, децо, драгичка!

2

Тата, могу ли да поведем Хектора?

5. За сваку именицу напиши врсту којој припада према значењу.

4

a) млеко _____

b) Млава _____

c) љубав _____

d) сакупљање _____

6. Попуни табелу тако што ћеш правилно написати погрешно написане бројеве.

2

Погрешно ✗	Исправно ✓
четри	
шесто (600)	

7. Од подвучених глагола направи глаголску именицу и употреби је у реченици.

2

Ана је лежала на кревету. _____ ју је на kraју уморило.

На физичком скачемо преко козлића. То _____ ми је претешко.

8. Попуни табелу тако што ћеш дописати степене поређења који недостају.

6

Позитив	Компаратив	Суперлатив
	виши	
бео		
		најјачи

1

- 9.** Прочитај реченицу и одговори на питање.

Ставио је поклон на сто.

У ком падежу је подвучена реч? _____

6

- 10.** Прочитај одломак из приповетке „Прва бразда” Милована Глишића и напиши у ком су падежу подвучене именице.

„Ако Миона поодрани на њиву да ужање који сноп више или да оде на ливаду да попласти оно што је Јеленко јуче покосио, неће у подне кад се врати кући остати без ручка.“

Миона – _____

на њиву – _____

сноп – _____

Јеленко – _____

кући – _____

без ручка – _____

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добр 3	врлодобр 4	одличан 5
	0–8	9–13	14–18	19–23	24–26

Глаголи

◀ лице ◀ род и број глагола ◀ глаголски вид ◀ глаголски род ◀ инфинитив
◀ презент ◀ перфекат ◀ футур I

Подсетник ◀◀

- У прилагођеном одломку „Ујдурме и зврчке из античке Грчке” Љубивоја Ршумовића подвуци глаголе.

„Љутити Зевс је пробао да се савлада, ушећерио се, играо пред њом. Елегантним покретом леве руке оденуо је у блиставу хаљину дугиних боја! Али, кад она поцепа хаљину и изгazi је ногама још увређеније: махнуће десном руком, севнуће муњом и усмртиће принцезу Семелу.”

Глаголи су променљиве речи којима се најчешће означава радња (заиграти, писати, одговорити), стање (дрхати, цветати, смрзнути се) и збивање (грмети, наоблачити се, свитати).

◀ Наведи по један сопствени пример глагола који означава:

- радњу: _____;
- стање: _____;
- збивање: _____. ◀◀◀

Глаголи имају своје граматичке особине. Као и именске речи, глаголи спадају у променљиве речи и разликују лице (1, 2. и 3), граматички род (мушки, женски и средњи) и граматички број (једину и множину). Још неке особине глагола су глаголски вид и глаголски род. Њихова промена назива се конјугација.

Знам више

У речи конјугација *н* и *ј* се читају и пишу одвојено.

кон-ју-га-ција

ко-њу-га-ција

◀ Као што (личне) заменице имају лице, тако и глаголи који стоје уз њих разликују лица. На линијама напиши о ком лицу је реч.

ЈА заиграј, МИ заиграјмо _____ лице

ТИ заиграш, ВИ заиграте _____ лице

ОН, -А, -О заигра, ОНИ, -Е, -А заиграју _____ лице ◀◀◀

У последњем примеру примећујеш да глаголи показују и разлику у роду – мушком, женском и средњем и броју – једини и множини.

◀ Прочитај још једном реченице у тексту из Подсетника. Коју службу имају глаголи?

_____ ◀◀

Глаголски вид

◀ глаголски вид ▶ свршени и несвршени глаголи

▶ Прочитај разговор који воде дечак и девојчица и обрати пажњу на глаголе.

- Упореди истакнуте глаголе у дијалозима и напиши по чему се разликује трајање њихове радње.

Разлика у трајању тј. свршености и несвршености радње назива се глаголски вид. Према виду глаголе делимо на свршене и несвршене.

Код свршених глагола радња је ограничена на један тренутак:

прочитати, побећи, сести.

Сео сам ~~саштима~~.

Код несвршених глагола радња траје неограничено:

трчати, читати, учити.

Тренирам ~~целој дана~~/саштима.

▶ Од следећих реченица које имају глагол свршеног вида напиши реченице са глаголом несвршеног вида.

Исекла сам папир. _____

Погледао сам филм са татом. _____

Спаковали смо ранац за школу. _____

Научили смо

ГЛАГОЛСКИ ВИД

свршени глаголи

радња је ограничена
на један тренутак

несвршени глаголи

радња траје
неограничено

Задаци

- 1.** У табели обележи да ли је глагол свршеног или несвршеног вида. Како би лакше одредио вид, покушај да додаш одредбу *целој дана* карактеристичну за несвршене глаголе.

Глагол	Свршени глагол	Несвршени глагол (додај: <i>целој дана</i>)
грмети		грми <i>целој дана</i>
сести	✓	
лећи		
прати		перем <i>целој дана</i>
написати		
писати		
преписати		
преписивати		

- 2.** У реченицама исправно употреби глаголе из заграде у облику свршеног или несвршеног вида, водећи рачуна о лицу, роду и броју.

Волим да _____, али често не могу да _____.

(спавати) (заспавати)

Он мало _____, иако _____ целог дана.

(зарадити) (радити)

- 3.** Подвуци једини глагол свршеног вида који се налази у реченици.

У Шангају је уобичајено да неко у пиџами уђе у продавницу или да тако обучен шета парком или вози бицикл.

Глаголски род

◀ глаголски род ▶ прелазни ▶ непрелазни глаголи ▶ повратни глаголи

► Обрати пажњу на примере који следе. У чему је разлика између глагола у левој и десној колони? _____

Ања <u>пише</u> .	Ања <u>пише</u> домаћи задатак .
Гледамо.	Гледамо серију .
Прочитала је.	Прочитала је роман .

- Шта недостаје глаголима из леве колоне?

- У ком падежу су истакнуте речи у десној колони? Који падеж даје одговор на питање ШТА? _____

- Коју службу имају истакнуте речи? _____ ◀◀◀

Глаголи који могу имати допуну у виду акузатива без предлога називају се прелазни.

Донети (**торту**). Учити (**језик**). Писати (**књигу**).

именица у акузативу без предлога
служба: објекат

► Да ли је подвученим глаголима у следећем низу неопходна именица у акузативу:

Дечак шета, Авион лети, Данас само трчимо?

- Да ли ове реченице и без допуне имају потпуно значење? _____ ◀◀◀

Глаголи који не могу имати допуну у виду акузатива без предлога називају се **непрелазни глаголи**.

Непрелазни глаголи могу имати допуну у неком другом падежу, само не у акузативу без предлога.

Одустати **од нечег**. → генитив

Ходам **према реци**. → датив

Дириговати **оркестром**. → инструментал

Маштати **о путовању**. → локатив

► Обрати пажњу на подвучене глаголе у реченици: Милица се чешљала и спремала се целог дана јер се заљубила.

- Може ли да се изостави заједничка реч **се**? Зашто? _____ ◀◀◀

Глаголи који се увек употребљавају уз речцу *се* називају се **повратни глаголи**.

Руковати *се*. Свађати *се*. Бојати *се*.

Глаголски род је разликовање глагола према томе да ли захтевају обавезну допуну (најчешће у облику акузатива без предлога) или не захтевају.

Пази!

- Граматички род и глаголски род су различите категорије!

Радио сам, радила сам, радило је → **граматички род (мушки, женски и средњи)**

Једем сендвич. → **прелазни глагол** → **глаголски род**

Трчимо. → **непрелазни глагол** → **глаголски род**

Задаци

1. Препиши реченицу тако што ћеш подвучени несвршени глагол претворити у свршени.

Цар је просио девојку.

2. Прочитај текст из „Политикиног забавника“ број 2858, подвуци глаголе и распореди их према глаголском роду.

„Повремено чујемо приче о белим лавовима. Чак ни озбиљни зоологи не верују у те приче. Британски зоолог Крис Мекбрајд изненадио је свет кад је донео фотографије два бела младунца дивље мачке. Остаје да се види њихова будућност...“

a) Прелазни глаголи: _____.

b) Непрелазни глаголи: _____.

c) Повратни глаголи: _____.

3. Подвуци прелазне глаголе у низу:

ходати, лећи, волети, бацати, копати, научити, путовати, пливати, знати, носити, ући.

4. Заокружи несвршене глаголе у низу:

писати, ићи, пожелети, веровати, зарадити, доћи.

Научили смо

ГЛАГОЛСКИ РОД

ПРЕЛАЗНИ

глаголи могу имати допуну у виду објекта у акузативу без предлога

НЕПРЕЛАЗНИ

глаголи не могу имати допуну у виду акузатива без предлога, али могу у неком другом падежу

ПОВРАТНИ

глаголи који се употребљавају уз повратну речцу *се*

Глаголски облици

Инфинитив

► инфинитив ► инфинитивна основа

1. Основни облик именице је _____.

► Обрати пажњу на глаголе у „Речнику српскога језика”. Како се завршавају?

претдварити, -ћим сврш.

сёсти, сёднём и сёдём (аор. сёдох, 2. и 3.
л. сёде; прил. пр. сёднүвши и сёдा�вши;

вўћи, вўчём несврш. (имп. вўди; р. прид.
вўкао, вўкла; трп. прид. вўчен, вўчена и
вўчен, -ёна)

Основни облик глагола је инфинитив.

Инфинитив је велични глаголски облик којим именујемо радњу, стање и збивање, али њиме не казујемо ни лице, ни време, ни начин њеног вршења. Завршава се наставцима -ти, -сти и -ћи.

► Облици инфинитива завршавају се на (додај своје примере):

- **-ТИ:** мислити, веровати, стварати, _____, _____, _____;
- **-СТИ:** пасти, расти, сести, _____, _____, _____; и
- **-ЋИ:** рећи, тећи, ући, _____, _____, _____. ◀◀◀

► Подвуци инфинитив у реченицама.

Радо ћу доћи. Ми ћемо се договорити. Неће закаснити.

- Да ли је у овим примерима инфинитив самостална реч или стоји уз неку другу реч?

Образложи свој одговор. ◀◀◀

Инфинитив учествује у грађењу будућег времена.

Он ће стећи велико богатство.

Инфинитив се понекад не користи исправно.

To je за не поверовати.

✗ Било је за очекивати.

Чизбургер за овде или за попети?

Немогуће је у то поверовати.

✓ Могло се очекивати.

Једете ли овде или носите?

Инфинитивна основа

Подсетник ◀◀

1. Како се зову означени делови у промени именице СТУДЕНТИМА?

студент-

-има

2. Заокружи инфинитивне наставке глагола: садити, лећи, стећи, проћи, пасти, расти, моћи, читати.

Као променљиве речи, глаголи имају две граматичке основе: инфинитивну и презентску, о којој ћеш такође учити ове године. Од ових основа граде се глаголски облици који се сastoјe од једне речи.

Инфинитивна основа глагола добија се на два начина:

- глаголима са инфинитивом на -ти одбије се наставак -ти: пева~~ти~~;
- глаголима на -сти и -ћи (пасти, лећи) одбије се наставак -ох прошлог времена о коме ћеш учити следеће године: пасти – пад~~ох~~, лећи – лег~~ох~~.

Инфинитив на -ти	Одбијемо наставак -ти	Инфинитивна основа
саопштити	саопшти ти	саопшти-
Инфинитив на -сти	Одбијемо наставак -ох	Инфинитивна основа
појести	појед ох	појед-
Инфинитив на -ћи	Одбијемо наставак -ох	Инфинитивна основа
рећи	рек ох	рек-

- Напиши инфинитивну основу глагола: лежати, сести, вући.

Задаци

1. Подвуци инфинитив: радећи, радимо, ради, радићете, радила, радити, радих.

2. Подвуци глаголе код којих се инфинитивна основа може добити одбијањем инфинитивног наставка:

јести, трети, видети, чути, плести, плакати, скочити, угрести, моћи, стићи.

3. Напиши инфинитивну основу глагола:

радити – _____; рести – _____; пећи – _____.

Презент

► презент ► садашње време ► презентска основа ► помоћни глаголи *јесам, бићи, хтити*

► Обрати пажњу на подвучене глаголске облике из „Шашаве песме“ Мирослава Антића и одговори на питање КАДА се дешава радња ових глагола? _____

„Мама ми каже: Шашаво моје,
Шта се то збива у твојој глави?
У њој дечаци, кажем, постоје,
Дечаци смеђи, црни и плави.
Мама ми каже: Шашаво моје,
зар могу тамо сви да се сложе?
Ја мами кажем: Кад већ постоје,
Нек ту и стоје – шта се може!“ ◀◀◀

Садашње време или презент је лични глаголски облик који именује радњу, стање и збивање у времену говорења о датој ситуацији.

► Упореди инфинитив и презент употребљен у двема реченицама.

Причати је лепо. Волим да причам.

Да ли у првом примеру имамо информацију КАДА се врши радња? Шта о времену радње сазнајеш из друге реченице? _____ ◀◀◀

Погледај табелу у којој је глагол РАДИТИ изменјан кроз лица и бројеве.

ПРЕЗЕНТ		
Једнина		
1. ради-м	1. пева-м	1. чезне-м
2. ради-ш	2. пева-ш	2. чезне-ш
3. ради	3. пева	3. чезне
Множина		
1. ради-мо	1. пева-мо	1. чезне-мо
2. ради-те	2. пева-те	2. чезне-те
3. рад-е	3. пева-ју	3. чезн-у

► У ком лицу и броју глаголи имају различите наставке за облик презента?

_____ ◀◀◀

Запажаш да глагол у презенту у трећем лицу једнине нема наставак, док у трећем лицу множине има три различита наставка -е, -ју, -у.

► Одабери три глагола и промени их у презенту у једнини и множини. ◀◀◀

Презентска основа

Подсетник ◀◀

1. Испиши наставке презента који недостају у 1. и 2. лицу множине и заокружи део речи који се не мења у промени:

1. учим 1. учи_____
2. учиш 2. учи _____
3. учи 3. уче

Део глагола који у промени глагола кроз лица и оба броја у презенту остаје исти назива се **презентска основа**, док је променљиви део облика **наставак за облик** презента. Презентска основа се препознаје у првом лицу множине презента, а добија се кад се одбије наставак **-МО**.

(Ми) учимо → учи**МО** → учи-

- ▶▶ По наведеном моделу напиши како ћеш добити презентску основу глагола:

певати: _____;

чезнути: _____;

возити: _____. ◀◀◀

Презент помоћних глагола *јесам, бити, хтети*

- ▶▶ На празне црте упиши одговарајуће облике глагола који недостају.

Миша _____ закаснио на час.

Дођи кад _____ могла.

Фilm _____ почети ускоро.

Хтела _____ ићи на купање сутра. ◀◀◀

Уписани су облици три помоћна глагола: *јесам, бити, хтети*.

Глаголи *јесам* и *хтети* имају дужи и краћи облик (наглашени и ненаглашени), док глагол *бити* има само дуге, наглашене облике. Осим тога, глагол *јесам* нема облике инфинитива и употребљава се искључиво у презенту.

Лице	Број	Јесам		Бити	Хтети	
		наглашен облик	ненаглашен облик		наглашен облик	ненаглашен облик
јединица	1.	јесам	сам	будем	хоћу	ћу
	2.	јеси	си	будеш	хоћеш	ћеш
	3.	јесте	је	буде	хоће	ће
множина	1.	јесмо	смо	будемо	хоћемо	ћемо
	2.	јесте	сте	будете	хоћете	ћете
	3.	јесу	су	буду	хоће	ће

Помоћни глаголи јесам, бити и хтети најчешће служе за грађење сложених глаголских облика.

Јесам је **део прошлог времена**. То је поправило моје мишљење о њима.
Бити је **део будућег времена**. Доћи ћемо кад будемо положили испит.
Хтети је **део будућег времена**. Он ће добити петицу.

▶▶▶ Претходне реченице напиши у одричном облику.

Запажаш да помоћни глаголи имају и **одричне облике**: јесам – нисам, будем – не будем, хоћу – нећу. Они се такође мењају по лицима и бројевима.

▶▶▶ Уочи разлику у примерима и објасни је.

Ми **јесмо** најбољи другари, али **смо** и противници.

Хоћу да помогнем, па **ћу** доћи раније.

Кад **будеш** дошла, ићи ћемо на базен ако и остали **буду** могли. ◀◀◀

Задаци

1. Један твој вршњак је написао састав на тему *Особа којој се дивим*. У овом тексту подвуци све облике презента и препиши ненаглашене облике помоћног глагола *јесам*.

„Мој дека има нешто више од шездесет година и не живи у истом граду као и ја. Он је једна веома симпатична особа. Њему се дивим зато што је увек добронамеран. На његовом лицу увек је осмех и свака његова реч нежно милује. Уме да се понаша и сви га воле. Мој дека и ја смо најбољи пријатељи.“

- Ненаглашени облици помоћног глагола *јесам* су: _____.

2. Напиши инфинитивну и презентску основу глагола у првој колини.

Глагол	Инфинитивна основа	Презентска основа
мислити		
имати		
прећи		

- Код ког глагола се не поклапају инфинитивна и презентска основа? _____

3. Заокружи све помоћне глаголе у тексту „Поход на Мјесец“ Бранка Ђопића.

„Тек ми је пета година, а већ се свијет око мене почиње затварати и стезати. Ово можеш, а оно не можеш, ово је добро, оно није. Ничу тако забране са свих страна, хоће и да ударе. – Ти ћеш, добити мали, по глави, па ће те проћи твоје будалаштине.“

Перфекат

◀ перфекат ▶ прошло време ▶ сложени глаголски облик

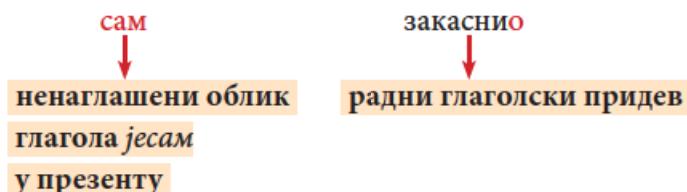
► У следећем одломку подвуци глаголе и размисли какву радњу означавају: прошлу, садашњу или будућу.

Писмо које су користили Сумерци састојало се од слика. Када су желели да напишу реч вода, користили су три таласасте линије – ова слика подсећала је на узбуркану воду. Писали су на глиненим плочицама које су сушили на сунцу или пекли у пећима. Временом, слике су постаяле све једноставније.

- У ком су времену подвучени глаголи? _____ ▶▶▶

Глаголски облик који означава радњу која се вршила или извршила у прошлости, тј. пре времена говорења о њој назива се перфекат.

За разлику од презента, који је прост глаголски облик (чини га једна реч), перфекат је **сложен глаголски облик** који се састоји од ненаглашеног облика помоћног глагола *јесам* у презенту и радног глаголског придева о коме ћеш више учити следеће године.

Радни глаголски придев је велични глаголски облик, јер нема посебне облике за лица, али разликује род у једнини и множини. Његови наставци су -о, -ла, -ло, -ли, -ле, -ла.

Промена глагола у перфекту приказана је у табели.

ПЕРФЕКАТ			
јединица	лице	краћи облик презента помоћног глагола <i>јесам</i>	радни глаголски придев
	1. ja	сам	одлучио, -ла, -ло
множина	2. ти	си	
	3. он, -а, -о	је	
множина	1. ми	смо	одлучили, -ле, -ла
	2. ви	сте	
	3. они, -е, -а	су	

Скраћени облик помоћног глагола *јесам* може бити испред и иза радног глаголског придева:

Ја **сам** одлучио да дођем.

Одлучио **сам** да дођем.

Знам више

На основу знања о инфинитивној и презентској основи, одговори од које основе се гради радни глаголски придев – инфинитивне или презентске?

Правопис

- Често се може чути, па и погрешно записати: реко је, видо сам, писо је, дошо си. То су неправилни облици! Правилно је: рекАО, видЕО, писАО, дошАО.
- Такође, неправилно је: бијо, радијо, мислијо. Правилно је: био, радио, мислио!

Перфекат може бити и без помоћног глагола.

„Оштар мраз спалио зелено лишће, а танак и бео снег покрио поља и равни.”
(Војислав Илић, „Зимско јутро“)

„Дјевојка цара надмудрила” (име народне новеле)

„Гонио Еро лонце у врећама на кобили, па га питали...” (народна питалица)

Облик перфекта без помоћног глагола назива се крњи перфекат. Углавном се користи ради веће живости у реченици.

Пази!

- Повратни глаголи у трећем лицу једнине перфекта немају помоћни глагол.
Она се закашљала. ✓ Она се је закашљала. ✗
Али: ја **сам** се закашљао, ти **си** се закашљала, ми **смо** се закашљали... ✓

Задаци

1. Подвучи одговарајући облик 1. лица множине перфекта глагола НАУЧИТИ:

(ми) су научили, сам научио, си научила, си научио, сте научили, смо научили.

2. Напиши облике перфекта глагола ПЕВАТИ за:

a) 1. лице једнине женског рода: _____;

b) 3. лице једнине средњег рода: _____;

c) 1. лице множине мушких рода: _____.

3. Допуни реченицу одговарајућим обликом радног глаголског придева.

Оља је _____ (посадити) јагоде.

Футур I

◀ футур I ◀ будуће време ◀ прост и сложен глаголски облик

▶ Прочитај следећи виц и одговори на питања.

Наставница српског пита: „Може ли ми неко рећи пример истог глагола у презенту и футуру I?”

Јави се Јана и каже: „Трчим и трчаћу.”

Јави се Новак и каже: „Спавам и спаваћу.”

Наставница пита има ли још неко пример.

Јави се Ивица и каже: „Једем супу и пиле ћу.”

- Шта је смешно у овом вицу? Шта Ивица није разумео?

Облици: **трчаћу** и **спаваћу** јесу облици будућег времена футура I (футура првог).

Футур I означава радњу, стање или збивање које ће се тек десити у будућности.

▶ Које глаголске облике препознајеш у саставу футура I: трчаћу = ћу трчати?

Футур I може бити прост и сложен, тј. може бити састављен од једне или више речи. Прост и сложен футур I могу имати глаголи чији се инфинитив завршава на -ти и -сти.

Футур I				
Јединица	Лице	Краћи облик презента помоћног глагола <i>хтети</i>	Инфинитив	Прост облик
Множина	1. ја	ћу	радити	радићу
	2. ти	ћеш		радићеш
	3. он, -а, -о	ће		радиће
	1. ми	ћемо	радити	радићемо
	2. ви	ћете		радићете
	3. они, -е, -а	ће		радиће

Глаголи који се у инфинитиву завршавају на -ћи могу имати само сложени футур I.

Ја ћу рећи. / Рећи ћу; Он ће прећи. / Прећи ће; Ми ћемо лећи. / Лећи ћемо.

▶ Изабери по један глагол који се у инфинитиву завршава на -ТИ, -СТИ и -ЋИ и напиши га у футуру I (уколико је могуће и у простом и у сложеном глаголском облику).

Правопис

- Глаголи на -ти се у футуру I пишу спојено: **певаћемо**, а глаголи на -ћи одвојено: **рећи ћемо**.
 - Код глагола на -ћи потпуно је свеједно где ћеш писати помоћни глагол, испред или иза (једино не може на почетку реченице).
- моћи **ћу** = **ћу** моћи ✓
- ћу писати ✓
писати **ћу** ✗
- ћу пасти ✓
пасти **ћу** ✗

Задаци

1. Заокружи да ли је следећа тврђња тачна или не.

Футур I је искључиво сложен глаголски облик. **ТАЧНО** **НЕТАЧНО**

2. Промени глагол ИГРАТИ у футуру I кроз сва лица и оба броја и то у простом и сложеном глаголском облику.

Лице	Прост глаголски облик		Сложен глаголски облик	
	једнина	множина	једнина	множина
прво лице				
друго лице				
треће лице				

3. Подвучи глаголске облике који могу имати прост футур I:

пећи, вежбати, сликати, ићи, сећи, красти, љубити, скакати.

Научили смо

Инфинитивна основа:

волети → воле**ти** → воле-
пасти → пад**ех** → пад-
сећи → сек**ех** → сек-

Презентска основа:

(ми) читамо → чита**мо** → чита-

ГЛАГОЛСКИ ОБЛИЦИ

	Лични	Нелични
	Прости	инфinitiv – певати, пасти, ићи радни глаголски приdev – певао
Сложени	перфекат – сам певао футур I – ћу певати	

Писање одричне рече *не* уз именице, придеве и глаголе

Подсетник ◀◀

- Напиши у негацији следеће речи:

срећа – _____; поштен – _____; висити – _____.

Одрична речца *не* може да се пише спојено, али и одвојено од других речи.

- Именице и придеви увек се пишу спојено са речом *не*:
неправда, неодговорност, невелик, неодговоран.
- Глаголи се пишу одвојено од рече *не* у презенту:
не путујеш, не ради, не иду.

НЕ + ИМЕНИЦА/ПРИДЕВ = ЈЕДНА РЕЧ

НЕ + ГЛАГОЛ = ДВЕ РЕЧИ

Изузетак

- Спојено се пишу глаголи:
**нећу (нећеш, неће, нећемо, нећеће, неће),
нисам (ниси, није, нисмо, нисће, нису),
немам (немаш, нема, немамо, немаће, немају),
немој (немојмо, немојће).**
- Спојено се пишу и глаголи који изгледају као да имају *не* у себи, а у ствари не видимо јасно то значење:
нестати, нестајати, недостајати, негодовати.

- У низу подвучи речи које су написане правилно:

не писмен, не пише, неистина, невољен, не битан, непише, не искрен, неваљао, не могу.

Задаци

- Препиши правилно: недирајмеинемојдапреписујешодмене.

-
- Исправи грешку у реченици: Не мој ми рећи да не знаш!

-
- Именице **небрига, неистина, непоштовање и несреща** јесу речи са којима се рече *не* пише спојено. Којој врсти именица оне припадају?

Глаголи

1. Заокружи слово испред низа у коме су сва три примера футура I тачно написана:

- a)** омогућиће, донеће, направиће;
- б)** уплашиће се, наљутиће се, наћиће се;
- в)** спази ће, избавиће, дођи ће.

2. У реченицама исправи погрешно написане глаголске облике.

Кад сам дошо у школу, видо сам да је наставница бесна. Чуо сам да је дала контролни у V-3, па сам побега са часа и трчо до куће.

3. Дату реченицу напиши у прошлом времену.

Ако за срећом идеш – она трчи, ако за њом трчиш – она лети.

4. Напиши глаголе у задатим облицима футура I, али у простом глаголском облику:

носити (1. л. мн.) _____;

бацити (2. л. јд.) _____;

живети (3. л. јд.) _____;

дати (1. л. јд.) _____.

5. Напиши одговарајуће облике множине глагола ПЕВАТИ у презенту, перфекту и футуру I (у простом и сложеном облику).

Лице	Презент	Перфекат	Футур I
ми	певамо		певаћемо/ћемо певати
ви		сте певали	
они, -е, -а			

6. Повежи подвучени глаголски облик у реченици са његовим називом.

а) Кроз прозор <u>се видео</u> дрворед окрсаних багрема.	☐	презент
б) Земљотреси <u>изазивају</u> огромне океанске таласе.	☐	футур I
в) <u>Родиће</u> ове године крушке.	☐	перфекат

7. Допуни реченице одговарајућим обликом трећег лица једнине перфекта глагола у загради.

Амбасадор Египта у Београду _____ (поклонити) књигу с потписом славног нобеловца Нагиба Махфуза библиотеци. Египатски нобеловац _____ (путовати) веома ретко.

8. У реченицама подвуци глаголски облик у трећем лицу множине перфекта.

До школе путујем аутобусом. Прошлог уторка сам закаснила и скоро да ми је аутобус отишао испред носа. Угледала сам Ању и Галу. И оне су трчале за аутобусом.

1

9. Заокружи тачан глаголски вид поред сваког глагола.

лупити	☐ а) свршени	☒ б) несвршени
куповати	☐ а) свршени	☒ б) несвршени
стати	☐ а) свршени	☒ б) несвршени

3

10. Повежи глаголе са њиховим родом.

мислити	☒	☐ прелазни
рећи	☒	☐ повратни
купати се	☐	☒ непрелазни

3

11. Напиши назив подвученог глаголског облика у реченици.

У последњем тренутку сам стигла.

1

12. Напиши имена подвучених глаголских облика у одломку из приповетке „Прва бразда” Милована Глишића.

„Миона се већ навикла на самотињу и терет. Деца јој поодрасла. Огњан узео петнаесту годину. Иде у школу. Душанка навршила тринаесту. Она увеко одмењује мајку у кућевним пословима.”

3

се навикла – _____

поодрасла, узео, навршила – _____

иде, одмењује – _____

4

13. Одреди инфинитивну и презентску основу подвучених глагола у реченици.

Једва чекам да седнем и напијем се воде.

Глаголи	Инфинитивна основа	Презентска основа
седнем		
напијем се		

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	аобар 3	врлодобар 4	одличан 5
	0–11	12–18	19–25	26–31	32–36

Непроменљиве речи

◀ прилози ▶ предлози

Подсетник ◀◀◀

1. Наброј непроменљиве врсте речи:

предлози, _____, _____, _____, речце.

2. У сваком низу налази се једна непроменљива реч:

a) јуче, дан, вечерати, сутрашњи; b) из, изабрати, избацити, избор.

Подвuci јe.

► Обрати пажњу на означене речи у реченицама из романа „Орлови рано лете” Бранка Копића и одговори на питање.

„Нападачи су се прикрадли **кроз** шуму. Распоређени **у** четири групе, **полако** су затварали круг **око** логора. **Кад** се обруч **коначно** затворио, кнез Ваљушко **громко** се продера:

- Држи сваки свога!”

Да ли су променљиве или непроменљиве? _____ ◀◀◀

Означене речи су **прилози** и **предлози**.

► Обрати пажњу на истакнуте речи и одговори на питања.

Учио сам **данас**. **Данас** долази нова историчарка. Кога си срео **данас**?

- Шта запажаш, да ли истакнута реч може да мења облик? _____
- Уз које променљиве речи стоји реч **ДАНАС**? _____ ◀◀◀

Истакнута реч припада **прилозима**.

► Прочитај реченице и потом одговори на питања.

Изашла је **из** школе. Најки не излази **из** моде. Изгубио сам је **из** вида, али ми **из** главе не излази.

- Да ли је истакнута реч променљива или не? _____
- За коју врсту речи су везане истакнуте речи: a) глаголе, b) именице, или b) придеве?
Заокружи слово испред тачног одговора. ◀◀◀

Истакнута реч увек има исти облик и припада **предлозима**.

Прилози

▶ Подвучене речи у реченицама повежи са питањима.

Лепо среди свој радни сто!	☐	ГДЕ?
Понекад су се и велики писци мучили с писањем.	☐	КАДА?
Ниси учила <u>довољно</u> .	☐	КАКО?
Ниси чуо, <u>стога</u> слушај поново.	☐	КОЛИКО?
Плашим се да одем <u>доле</u> .	☐	ЗАШТО?

- Коју службу у реченици врше подвучене речи? _____ ◀◀◀

Подвучене речи су прилози.

Прилози су непроменљиве речи које одређују радњу глагола по месту, времену, начину, количини/мери и узроку.

Према значењу разликујемо неколико врста прилога:

- **месни** → добијају се на питања ГДЕ? и КУДА? → означавају место вршења радње:
далеко, близу, горе, доле, лево, десно, напред, унутра, свуда;
- **временски** → добијају се на питање КАДА? → означавају време вршења радње:
јуче, данас, ујутро, ноћу, летос, зими, лети, понекад, никад;
- **начински** → добијају се на питање КАКО? → означавају начин на који се радња врши:
брзо, споро, хитро, одлично, брзоплето, полако, одлично, лоше, јуначки, случајно;
- **количински** → добијају се на питање КОЛИКО? → одређују количину/меру радње која се врши глаголом:
много, мало, превише, премало, неколико, довољно;
- **узрочни** → добијају се на питање ЗАШТО? → одређују узрок вршења неке радње:
зато, стога, зашто.

Иако је највећи број прилога непроменљив, неки прилози имају особину поређења или компарације (односно облике компаратива и суперлатива). Компаратив и суперлатив имају:

- **начински прилози:** **брзо** (брже – најбрже), **лагано** (лаганије – најлаганије), **споро** (сфорије – најсфорије) трчи;
- **неки месни:** **далеко** (даље – најдаље), **близу** (ближе – најближе) станује;
- **количински прилози:** **много** (више – највише), **мало** (мање – најмање) зарађује.

Пази!

У зависности од тога да ли стоји уз именицу или глагол реч **БРЗО** може бити и приdev и прилог, док им је компарација иста.

Приdev: брзо → брже → најбрже *geđe* (именица)

Прилог: брзо → брже → најбрже *trči* (глагол)

► У реченицама одреди врсту и службу истакнуте речи.

Станујем **далеко**. Врста речи: _____; служба речи: _____.

Данас учим о прилозима. Врста речи: _____; служба речи: _____.

Знам више

Иако прилози најчешће ближе одређују глаголе, прилози за количину могу да стоје и уз именице, приdevе и друге прилоге:

мало јаја, много хлеба, веома лепо дете, jako уморан, страшно досадан, веома брзо трчи...

Предлози

► Доврши одломак из бајке „Звезданова тајна” Гроздане Олујић распоређујући речи: **међу, пред, из, у** на линије.

„_____ најпрљавијој улици града, _____ чистачима и носачима, пијаницима и бескућницима, појави се једнога дана дечак _____ којим су се сви и нехотице заустављали. Сав прозрачен, дечак је изгледао као да долази _____ неког другог света.”

Речи које су распоређене на празна места називају се предлози.

Предлози су непроменљиве речи које се везују за именице и друге именске речи (приdevе, заменице, бројеве) у зависним падежима, помажући им да остваре најчешће месна и временска значења.

Подсетник

1. Поред сваког предлога допиши име падежа уз који најчешће стоји:

до (*gryia*) _____, према (*gryij*) _____, са (*gryiom*) _____,

о (*gryi*) _____, уз (*gryia*) _____.

Значења предлога	Пример	Предози
Месно	Наћи ћемо се <u>испред</u> школе. Наћи ћемо се <u>код</u> мене. Пази <u>преко</u> улице. Није ти <u>у</u> десном цепу, него <u>у</u> левом.	испред, код, преко, у, по, ка, низ, од, до, поред, изнад, испод, пред, над, под
Временско	Порашће <u>до</u> лета. Доћи ће <u>после</u> три. Јагоде зру <u>у</u> јуну. Некако <u>с</u> пролећа.	до, после, у, с, од, на, после, након, око, кроз, за
Узрочно	<u>Од</u> узбуђења не могу да спавам.	од, због
Циљно	Састали су се <u>ради</u> договора.	ради
Друштва	Седим <u>са</u> Мајом.	са
Намене	Поклон је <u>за</u> тебе.	за

Предози су помоћне речи, јер помажу другим речима да остваре различите службе и значења, док они сами не врше никакву службу у реченици.

► Подвуци предлоге у тексту, а потом их распореди према значењу које остварују у реченици.

Кренула сам са Иваном у школу. Прошле смо поред трафике око два сата, јер су нам часови почињали у три. Мало смо разговарале због треме пред контролни задатак, иако смо се целе недеље саставале ради увежбавања градива. Маме су нам обећале да ће за нас спремити посебне поклоне уколико добијемо лепе оцене и због тога смо се додатно трудиле.

a) Месно значење: _____.

b) Временско значење: _____.

c) Узрочно значење: _____.

d) Циљно значење: _____.

e) Значење друштва: _____.

f) Значење намене: _____.

Пази!

Прилози некада могу да се помешају са другим врстама речи!

Села је **близу**.

прилог (ближе одређује глагол)
значење: месно

Села је **близу** Ивоне.

предлог (везан за именицу у генитиву)
значење: месно

Понашали су се **непримерено**, па су се други жалили на њихово **непримерено** понашање.

прилог (стоји уз глагол и
одређује начин вршења радње КАКО?)
служба: одредба за начин

придев (описује именицу КАКВО? и
слаже се са њом у роду, броју и падежу)
служба: атрибут

Задаци

1. Прочитај реченице и разврстај истакнуте предлоге и прилоге у табелу.

Моја најбоља другарица је бољи ћак ОД мене. ОВДЕ ме нико не разуме. Сестра и ја се свађамо ОКО глупости. Досађујем се ТАМО.

Прилози	Предлози

2. Подвуци прилог у реченици.

Најбрже дете трчи најбрже.

3. Напиши три предлога уз именицу ШКОЛА са месним значењем.

4. Напиши реченицу у којој ћеш уз глагол ВОЗИТИ употребити прилог за начин, а уз именицу ПОСАО предлог са месним значењем.

5. Заокружи ДА ако је тврдња тачна, НЕ ако је нетачна.

- a) Прилози стоје уз именице. ДА НЕ
- b) Предлози стоје уз именице. ДА НЕ
- c) Прилози и предлози су променљиве врсте речи. ДА НЕ
- d) И прилози и предлози могу имати месно и временско значење. ДА НЕ

РЕЧЕНИЦА

Предикатска реченица

◀ предикатска реченица ▶ предикат ▶ субјекат

Подсетник ◀◀

- Које јединице чине језик? Настави низ ређајући их од најмање до највеће.

глас → _____ → _____

- Која је највећа јединица у језику?

- У следећим реченицама субјекат подвуци једном, а предикат двема линијама.
 - Мој брат није разликовао више од четири боје.
 - Вишња се расцветала као никада раније.
 - Воз ће свирати најгласније.

Реченицом се упућује нека целовита порука. Њен главни члан је глагол у личном глаголском облику и он је у служби предиката. Број предиката одговара броју предикатских реченица. Предикат може бити и једини члан у реченици.

Сањам. Мара дорукчује. Иван носи лопту.

1 предикат = 1 реченица

Реченица која има један предикат назива се предикатска реченица.

Реченицу чине различите врсте речи које имају службе у реченици и могу бити различити реченични чланови. Реченични чланови могу да се састоје од једне или више речи и деле се на:

- главне реченичне чланове: предикат и субјекат;
- зависне реченичне чланове: објекат и прилошке одредбе.

Пази!

Не мешај појмове реч и реченични члан! Реч је једна, а реченични члан може обухватати више речи, само је важно да имају једну, заједничку службу.

► Напиши називе служби које уочаваш у реченици.

1 2 3 4
Марко **је** паркирао мотор **у** гаражу.

Реченица има (1) _____, (2) _____, (3) _____ и (4) _____.

- Одреди врсту и службу подвучених речи у реченици.

Јутрос је падао снег.

ЈУТРОС → Врста речи: _____; служба речи: _____.

СНЕГ → Врста речи: _____; служба речи: _____.

Задаци

1. Подвуци главне реченичне чланове у обавештењу.

Дуњино одељење губи час математике.

2. Шта представља подвучени део реченице?

Написала је фантастичну причу о змајевима.

- a) реч b) реченични члан

Заокружи слово поред тачног одговора.

3. Прочитај реченицу и одговори на питања.

Сарин отац пише књиге.

a) Одреди врсту речи:

Сарин – _____; отац – _____;

пише – _____; књиге – _____.

b) Препиши речи које су у служби:

субјекта – _____; атрибута – _____;

предиката – _____; објекта – _____.

4. Подвуци субјекат једном, а предикат двема линијама.

a) Стидљива Милица је кренула у пети разред.

b) Моје куче лаје на сваког.

c) Наставница чита лирске песме.

d) Јован је тренирао кошарку у Нишу.

5. Да ли предикатска реченица може да има још неки реченични члан осим предиката?

ДА НЕ

Заокружи тачан одговор.

Субјекат

Подсетник ◀◀

- Прочитај следеће реченице, подвуци вршиоце радње, ако су наведени, и одговори на питања.

Јеца је бризнула у плач.
Ја волим све животиње које сам поменуо.
Одрасли дођу и покваре игру.
Овај догађај је имао велики утицај на мене.
Неко се јако потрудио.
У манастиру смо слушали неку жену.

- У ком су падежу подвучени примери? _____
- Којим врстама речи је исказан вршилац радње? _____

Речи које имају значење вршиоца радње у реченици врше службу субјекта.

Субјекат је главни реченични члан који најчешће означава вршиоца радње или носиоца стања. Такође, најчешће се исказује именицом или заменицом у облику номинатива или скупом речи чија је главна реч у номинативу. Субјекат може имати још нека значења и бити у другим облицима, о чему ћеш учити касније.

➡ Упореди последњи пример: *У манастиру смо слушали неку жену* са осталима.

У чему се разликује? _____ ◀◀◀

Субјекат не мора увек бити исказан речима, него може и да се подразумева.

Певао **сам.** = Ја сам певао.

Слушали **су.** = Они су слушали.

➡ Поред реченице напиши личну заменицу која може бити у функцији субјекта:

- Сутра радимо писмени задатак. _____
- Преспавала је код нас. _____
- Положићете пријемни испит. _____ ◀◀◀

Знам више

Да ли је у другим језицима које учиш могуће користити предикат без субјекта? Да ли се на енглеском може рећи „радим“ без „ја“? Ко је субјекат у реченици: *Read?*

У већини језика субјекат мора да буде изречен бар у виду личне заменице, али у српском језику најчешће не мора.

Реченица може имати и више субјеката.

Филип и Маја седе у другој клупи.

Одсутни су: Ана, Мила, Дорис и Матија.

Субјекат може бити било где у реченици, а не само на почетку.

►►► Допуни реченицу тако да садржи више субјеката.

_____ су моја омиљена јела. <<<

Субјекат се може састојати и из више речи и тада се назива **субјекатски скуп речи**.

Ученици Основне школе „Радоје Домановић“ победили су на конкурсу „Моја до-
мовина“.

Најмлађа учесница конкурса имала је седам година.

►►► Подвуци субјекатски скуп речи у примеру.

Страшно седмоглаво чудовиште сипало је ватру. <<<

Задаци

1. Подвуци субјекте у реченицама.

Ивана, Марко и Јован раде у башти.

Милош и ја возимо ролере.

Мама је весела.

Мој најбољи друг је Никола.

2. Заокружи слово испред реченице у којој субјекат није исказан посебном речју.

a) Лана је добра девојчица.

б) Отишли смо на море.

в) Најдража храна ми је пица.

3. Заокружи субјекатски скуп речи.

Велика група бучних предшколаца је управо прошла поред наше школе.

Глаголски предикат

◀ глаголски предикат ▶ лични глаголски облик

Подсетник ◀◀

- У прилагођеном одломку из „Чудесне справе“ Бранка Ђорђића подвuci предикате и разvрstaј их у табелу испод текста водећи рачуна о времену вршења радње.

„Од погледа на термометар дјед је добијао вртоглавицу. Једино је према сату одувијек имао неко посебно страхопоштовање, гледао је у њему тајанствено биће које живи својим загонетним животом, чистим и мудрим као код каквог древног праведника. Није чак волио да га узме у руке, да га на неки начин не обесвети и не упрља.“

Предикати	
глагол у презенту	глагол у перфекту

- Који услов глагол мора да испуни да би био предикат?

Предикат је један од два главна реченична члана који именује радњу коју врши субјекат или стање и особину која му се приписује. Предикат који се састоји само из личних глаголских облика назива се глаголски предикат. Он се са субјектом слаже у лицу, броју и, у неким облицима, и у роду.

Ивана **је** заспала.
Милош **се** заруменео.
Победиће наш тим!

Пази!

Глаголски предикат се понекад састоји из више речи, али га препознајемо као једну целину:

- Повратни глаголи → део предиката је и **се**: Чешљам **се**.
- Одрични глаголски облик → део предиката је и **не/нисам**: Не **зnam**, нисам **научио**.
- Сложени глаголски облици → део предиката су помоћни глаголи **су** и **ћe** (и њихови облици): Рекли **су** да **ћe** доћи у седам.

Задаци

- У реченици: Сунце залази, глаголски предикат је у облику:

- a)** перфекта, **b)** футура I, **c)** презента.

Заокружи слово испред тачног одговора.

- Заокружи глаголске облике који могу да буду предикати:

инфinitив, презент, перфекат, футур I.

- Подвuci предикате у реченици.

Некада смо играли жмурке, а данашња деца ће радије седети за компјутером.

Именски предикат

◀ именски предикат ◀ глаголски и именски део предиката

▶ Подвучи предикате у реченицама.

Билбо Багинс је хобит.
Хобити су мали људи.
Овај хобит је био имућан.

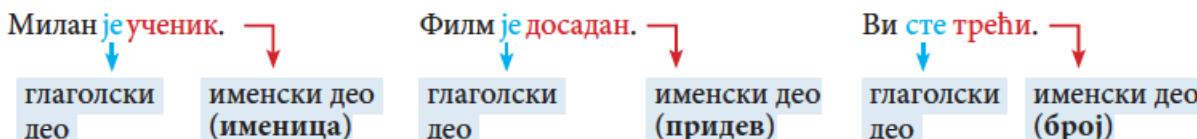
Беладона Т. је била мајка нашег хобита.
Био је изузетно дебео и тежак. ◀◀◀

Подвучени скупови називају се именски предикати.

Именски предикат је врста предиката којим се субјекту приписује неки садржај или особина. Састоји се из два дела: именског и глаголског, и слаже се са субјектом у лицу, броју и у роду.

Глаголски део именског предиката чине глаголи *јесам* или *бийши* у личном глаголском облику. Именски део предиката је нека **именска реч** или скуп речи. Њиме се субјекту приписује нека особина.

▶▶▶ Поред сваког означеног именског дела предиката напиши врсту речи којој припада.

Она је **била мајка**. _____ Бићу **први**. _____ Био је **имућан**. _____

Пази!

- Не заборави да је глагол *јесам* један од три помоћна глагола у нашем језику (уз *бийши* и *хисеши*), стога он не може да стоји сам, без именског дела предиката или другог глагола!
- Не мешај именски део предиката са атрибутом. Атрибут је испред именице коју одређује, а именски део предиката иза помоћног глагола:

Та хаљина је **нова**.

именски део предиката (придев)

Она је **трпећа**.

именски део предиката (број)

Нова хаљина је купљена.

атрибут (придев)

Трећа девојчица пева.

атрибут (број)

Задаци

1. У реченици: За време представе не разговарај ни са ким, подвучен је:

a) глаголски, **b)** именски предикат.

Заокружи слово испред тачног одговора.

2. Напиши предикат који ће се састојати из: **a)** било ког лица и броја помоћног глагола *јесам* и **b)** одговарајућег облика придева. _____

3. Подвучи предикат у реченици: Олга је моја најбоља другарица.

Слагање предиката са субјектом у лицу, броју и роду

▶ Прочитај реченицу: *Милан је преспавао ноћ*, и у свакој колони заокружи одговарајућу особину субјекта и предиката.

Реченични члан	Лице	Број	Род
Милан	прво/друго/трето	једнина/множина	мушки/женски
је преспавао	прво/друго/трето	једнина/множина	мушки/женски

- Уочи особине субјекта и предиката које се поклапају и препиши их.

Субјекат не мора увек бити изречен, већ може и да се подразумева.

ради~~ш~~ → ти

запева~~хете~~ → ви

Субјекат и предикат се увек слажу у лицу и броју. У роду се слажу само ако је предикат глаголски облик који разликује род (има у саставу радни глаголски придев или трпни глаголски придев, о чему ћеш учити у 7. разреду).

Леа ће доћи. → субјекат и предикат се слажу у лицу и броју

Леа је дошла. → субјекат и предикат се слажу у лицу, броју и роду

▶ Зашто се субјекат и предикат не слажу и у роду у првом примеру?

Задаци

1. За сваку реченицу одреди особине у којима се субјекат и предикат слажу и заокружи слово испред њих.

Наш разред сутра путује на Фрушку гору. → **a)** лице **b)** број **c)** род

Наш ће разред путовати на Фрушку гору. → **a)** лице **b)** број **c)** род

Наш разред је путовао на Фрушку гору. → **a)** лице **b)** број **c)** род

2. Да ли се субјекат и предикат слажу у лицу, броју и роду у реченици:

Урош је наш најбољи ученик? _____

3. Прочитај реченице и напиши у којој се особини не слажу субјекат и предикат.

Јеца је био прва у скоку удаљ. _____

Они лепо рецитујемо. _____

Тијана ћу сутра отпутовати. _____

Прави и неправи објекат

◀ прави објекат ▶ неправи објекат

Подсетник ◀◀

1. У реченицама подвучи одговоре на питања КОГА? ШТА?.

a) „Том баци један брз поглед на Бекицу. Видео је он једанпут гоњеног, беспомоћног зечића, који је исто тако гледао као она сад.” (Марк Твен, „Доживљаји Тома Сојера”)

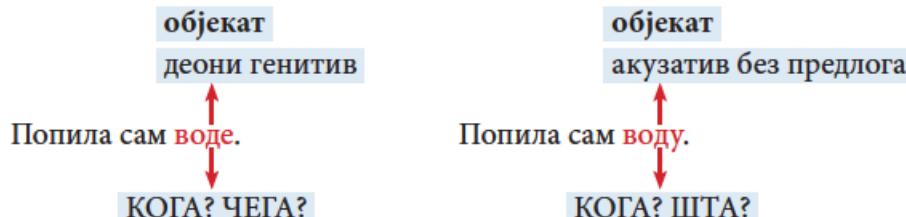
b) Стави у чинију путера са шећером и мути док не добијеш густу смесу. У другој чинији улупај неколико јаја. Додај брашна, трешања, сувог грожђа, па све то добро промешај!

- У којим падежним облицима су подвучене именске речи?

- Коју службу врше? _____

2. Обрати пажњу на глаголе испред подвучених речи. Како се разликују глаголи према глаголском роду? _____

Прелазни глаголи траже допуну у виду објекта у одређеном облику.

Именска реч или група именских речи која у облику акузатива без предлога или деоног генитива допуњује прелазни глагол назива се прави објекат.

Када објекат чини више речи, то називамо објекатским скупом.

Баци један брз поглед. Видео је гоњеног, беспомоћног зечића.

►► Обрати пажњу на следеће реченице и напиши у ком су падежу истакнуте речи.

Стално мислим **на телефон.** _____

Напила се **воде.** _____

Рекла сам **му** да престане. _____

Послужи се **палачинкама.** _____

Размишљала је **о рођендану.** _____

• Коју службу врше подвучени делови ових реченица?

Када глагол допуњује именица у акузативу са предлогом или у неком другом падежу: генитиву, дативу, инструменталу или локативу, та допуна се назива неправи објекат.

Пази!

- Деони генитив у служби правог објекта може се заменити акузативом без предлога.

Узми **колача**. → генитив = Узми **колаче**. → акузатив

- Када се деони генитив не може заменити акузативом без предлога, реч је о неправом објекту.

Ужелео се **колача**. → генитив

Ужелео се **колаче**? → не може акузатив

Неки глаголи захтевају оба објекта, прави и неправи.

прави објекат у акузативу

Купили смо **наставници** **цвеће**.

неправи објекат у дативу

Научили смо

ОБЈЕКАТ

Прави

акузатив без предлога
деони генитив који може
да се замени акузативом
без предлога

Неправи

акузатив са предлогом, генитив
(осим деоног који може да се
замени акузативом), датив,
инструментал, локатив

Задаци

1. Подвuci прави објекат у реченици.

Ставио је марамицу у цеп.

2. У реченици заокружи објекатски скуп речи.

Познајеш ли тог човека у плавој кошуљи?

3. Подвuci објекте или објекатске скупове у реченицама и одреди им врсту.

Не дирај врућ тигањ рукама. _____

Појела сам крушке. _____

Заљубљен је у Драгану. _____

Јелена је донела поклон дечи. _____

Прилошке одредбе

◀ прилошка одредба за време ▲ место ▲ начин ▲ узрок ▲ меру (количину)

Подсетник ▲▲▲

- Наведи које службе врше речи које допуњавају предикате.

- Одреди службу истакнутих речи у реченицама.

Данас имамо контролни. _____

Вежбаћемо у школи. _____

Одговарамо тачно и прецизно. _____

► У следећем тексту подвуци све речи које се могу добити на питања испод, а затим их разврстај према питањима.

Јуче смо се договорили да Вукашин дође код мене. Данас треба да вежбамо математику заједно јер сутра имамо тест. Вукашин много касни због превоза. С нестрпљењем га чекам у својој соби.

- КАД? _____
- ГДЕ? _____
- КАКО? _____
- ЗАШТО? _____
- КОЛИКО? _____

Издвојене речи су прилошке одредбе. Оне своје значење остварују уз глагол и стога су **зависни реченични чланови**. Службу прилошких одредби најчешће имају прилози (**добро, прецизно, лако**) или именице у облику зависних падежа (**у аутобусу, у петак, у школи, код куће**).

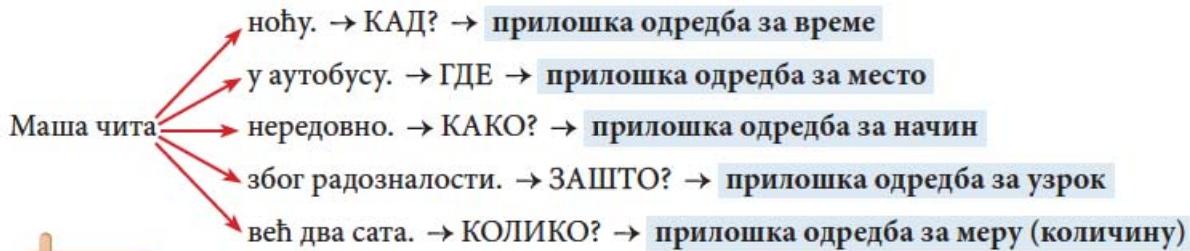
Подсетник ▲▲▲

- Поред прилошких одредби, који су још зависни реченични чланови?

Прилошке одредбе дају додатне информације о томе КАД, ГДЕ, КАКО, ЗАШТО и КОЛИКО дуго се радња вршила и зато се и зову одредба за време, место, начин, узрок и меру (количину).

Врсту прилошке одредбе добићеш према питању о радњи која се врши.

Пази!

- Прилошке одредбе за време и меру (количину) могу да се побрају, али их можеш разликовати помоћу питања КАД? и КОЛИКО ДУГО?.

Учим **суботом**. → КАД? → **одредба за време**

Учим **данима**. → КОЛИКО ДУГО? → **одредба за меру (количину)**

- Не мешај врсту и службу речи!

Долазим **у уторак**.

врста речи: **предлог**
+ **именица**
служба: прилошка
одредба за време

Стижем **брзо**.

врста речи: **прилог**
служба: прилошка
одредба за начин

Много те волим.

врста речи: **прилог**
служба: прилошка
одредба за меру (количину)

➡ У реченицама које следе одреди врсту истакнуте прилошке одредбе.

У **петак** идем на балет. _____

Села је **тамо**. _____

Причала је **умерено и полако**. _____

Због тога се не плашимо. _____

Учимо **превише**. _____ ◀◀◀

Задаци

- Одреди врсте подвучених прилошких у реченици.

Бићемо на мору десет дана.

на мору – _____ десет дана – _____

- Подвуци прилошку одредбу за време у реченици.

Следеће године ћемо учити о гласовним променама.

- Изјавне реченице допуни исправним називом прилошке одредбе.

Прилошка одредба за _____ одређује када се врши радња.

Прилошка одредба за _____ одређује где се врши радња.

Прилошка одредба за _____ одређује како се врши радња.

Прилошка одредба за _____ одређује зашто се врши радња.

Прилошка одредба за _____ одређује у којој мери/количини се врши радња.

Апозиција

◀ одредба именичког појма ◀ запета

Подсетник ◀◀◀

- Обрати пажњу на истакнуте речи и напиши на који подвучени реченични члан се односе.

a) Иво Андрић, **наш једини нобеловац**, није волео да гледа своја дела у позоришту.

б) Није примио **госта** из Америке, **богатог продуцента**, који је хтео да сними филм.

Истакнуте речи представљају апозицију. Главни члан апозиције је именица (или група именских речи) која је у истом падежу и броју као именица на коју се односи. Обавезно се одваја запетом у писању и паузом у говору.

Апозиција је одредба која на други начин означава исто што и именички појам на који се односи, најчешће субјекат или објекат. У писању се издава запетама.

Употреба запета испред и иза апозиције има одређена правила.

- Када је апозиција у средини реченице, одваја се запетама с обе стране.

Месечев цвет **тајанствени лек** вештица је препоручила Ведрану.

- Када је апозиција на крају реченице, запета је само испред ње.

Ведран стиже до брда на коме расте Месечев цвет **тајанствени лек**.

Подсетник ◀◀◀

- Напиши коју службу имају подвучени чланови у реченици.

Весела деца играју мали фудбал на терену?

▶ Подвуци атрибуте, а апозицију заокружи.

Београд, најлепши и највећи град у Србији, моје је најдраже место. ◀◀◀

Пази!

- Апозиција се понекад може помешати са атрибутом јер оба члана најчешће стоје уз именице и слажу се с њима. Ипак, води рачуна о битним разликама:
 - Апозиција је **именица** или именичка група речи, а **атрибут** је према врсти речи најчешће **придев**.
 - Апозиција се обавезно одваја запетом од остатка реченице, а **атрибут се не одваја**.

атрибут (придев)

Иво Андрић **српски нобеловац** није волео да гледа своја дела у позоришту.

апозиција (придев + именица)

- Апозиција може да замени сваку именицу у служби **субјекта** или **објекта** у реченици, а **атрибут не може**.

✓ Српски нобеловац није волео да гледа своја дела у позоришту.

✗ Српски није волео да гледа своја дела у позоришту.

Задаци

1. Песму „Моја отаџбина” написао је Алекса Шантић, наш познати песник. Да ли је подвучени реченични члан:

- a) атрибут, b) апозиција?

Заокружи слово испред тачног одговора.

2. Прочитај реченице и подвуци апозицију која се односи на објекат.

- a) „Хајдуке”, свој омиљени роман, прочитала сам у једном даху.
b) „Хајдуци”, мој омиљени роман, објављен је 1933. године.

3. Повежи пример са називом службе на коју се односи подвучени део.

Ивана Јовановић, професорка историје, постала је директорка.

субјекат

Професорка историје је постала директорка.

именски део предиката

Наша директорка је професорка историје.

апозиција

Научили смо

РЕЧЕНИЧНИ ЧЛНОВИ

главни

субјекат

предикат

глаголски
именски

зависни

објекат

прави
неправи

прилошке
одредбе

време
место
начин
узрок
мера/кличина

Реченица, реченични чланови

1. Повежи пример са леве стране са називом службе подвученог дела.

Познајем <u>ученике петог разреда</u> .	☐	предикат
<u>Недељом</u> идем на тренинг.	☐	неправи објекат
Препричаћу <u>ти</u> тај роман.	☐	прави објекат
<u>Победили смо</u> у другој четвртини.	☐	прилошка одредба
<u>Ива</u> је завршила пети разред.	☐	субјекат

2. Подвуци предикат у реченици.

Огњен тренира ватерполо у „Радничком”.

3. У делу текста Анђеле Нанети „Мој дека је био трешња” субјекте подвуци једном, а предикате двема линијама.

„Мама је очајно уздахнула подижући поглед ка небу. У том тренутку сам је мрзео. Отрчао сам да загрлим деку, али он ме нежно одгурну.”

4. Подвуци реченични члан који се добија као одговор на питање ШТА?

Воденичар даје Ери капу.

5. У реченици На стаблу биљке налазе се листови, подвучен је:

- a) субјекат, b) објекат.

Заокружи слово испред тачног одговора.

6. Подвуци именски предикат у реченици.

Дека Отавијано је централна личност.

7. У реченици из романа „Мој дека је био трешња” Анђеле Нанети подвуци праве објекте.

„Заборавила је да ми купи албум, обишла је три књижаре да га нађе, зарадила је казну због недозвољеног паркирања и није урадила ништа.”

8. Напиши како се зове подвучени реченични члан у реченици.

Срео сам Милана, свог новог друга. _____

9. Прочитај реченицу и попуни табелу тако што ћеш написати службу издвојених реченичних чланова.

Дека се накачио на највишу грану, а ја сам му држао руке.

Реченични члан (служба)	Дека	се накачио	на највишу грану	руке

5

1

6

1

1

1

5

1

4

2 10. Подвуци предикате и препиши их водећи рачуна о њиховој врсти.

Јунаци су се окупљали у дворишту. Најхрабрији међу њима био је најмлађи.

Глаголски предикат: _____

Именски предикат: _____

4 11. Препиши прилошке одредбе из обе реченице и одреди им врсту.

Професорка је каснила због превоза. Тренинге имам викендом.

Прилошка одредба 1: _____;

врста прилошке одредбе 1: _____.

Прилошка одредба 2: _____;

врста прилошке одредбе 2: _____.

1 12. Подвуци објекатски скуп речи у реченици.

Маша је синоћ гледала филм страве и ужаса.

1 13. Подвуци субјекатски скуп речи у реченици.

Сваког дана после школе Јана и њене другарице из V-1 сврате до љуљашки.

1 14. Подвуци неправи објекат у реченици.

Дала сам Јани поклон.

1 15. Подвуци прилошку одредбу за место у реченици.

Сваке године је летовао у Сартију и није му нимало досадило.

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добр 3	врлодобр 4	одличан 5
	0–11	12–18	19–25	26–30	31–35

Интерпункцијски знаци: запета, наводници, црта

Некада се због недостатка материјала за писање у историји нашег језика писало овако: **Бајкесутекстовиукојимасейреићумноимотивиаглавниодњихјечудесан**. Овакав начин писања данас није уобичајен. Када говориш, правиш паузе између речи, а неке речи или делове речи наглашаваш, па оно што говориш постаје јасно. У писању се јасноћа постиже белинама између речи и знаковима интерпункције.

Тачка, упитник, узвичник, запета, наводници и црта се једним именом називају **знакови интерпункције**.

► Управним цртама подели спојене речи обележавајући где би требало да буде пауза, белина у писању или знак интерпункције.

Бајкесутекстовиукојимасепреплићумногимотивиаглавниодњихјечудесан ◀◀◀

Запета

Подсетник ▶▶

- Сети се и напиши кад користиш запету.

Запета је, поред тачке, најважнији знак у писању. Користи се, пре свега, да подели реченицу на целине. У усменом говору запети одговара пауза.

Запету употребљавамо:

- при набрајању.

У тиму су Ива Бекић, Уна Лукач и Тea Поповић.

- Вокатив се запетом увек одваја од остатка реченице.

Младић, долазиш ли данас?

Јесте ли, наставнице, прегледали контролни?

Срећан ти рођендан, Маро!

- Апозиција је реченични члан који се обавезно одваја запетом.

Стеван Сремац, писац епохе реализма, пореклом је био из Сенте.

Мину Каракић, Вукову кћерку, волео је Бранко Радичевић.

► Обрати пажњу на разлику у значењу следећих реченица и објасни је.

Док сам лежао, на кревету видех бубу.

Док сам лежао на кревету, видех бубу.

Запетом се може променити смисао оног што је изречено.

► Стави запете на одговарајућа места у реченици како би имале задато значење.

Стигао нисам закаснио. → Закаснио сам.

Стигао нисам закаснио. → Стигао сам на време. ◀◀◀

Наводници

Подсетник ◀◀◀

1. Присети се и напиши како се управни говор у писању издаваја од осталог текста.

2. У одломку из романа „Мој дека је био трешња” Анђеле Нанети одговарајућим знаком интерпункције означи управни говор.

У девет, када је бака излазила са Флопијем:

Јеси ли се спремио за школу, птичице?

У два, кад је дека излазио у другу шетњу са Флопијем:

Аха! Вратио си се из школе, браво!

Наводницима („ ”) обележавамо нечије тачно наведене речи.

Наводнике користимо и:

- у писању наслова;

Роман „Аги и Ема”, лирска песма „Вече” Војислава Илића, филм „Пети лептир”

- у писању имена установа (школа, позоришта, удружења).

Основна школа „Доситеј Обрадовић”

Позориште „Бошко Буха”

Одбојкашки клуб „Визура”

Основна школа
„Светозар Милетић”

Наводници се користе само у симболичним називима неких установа или уметничких дела.

Наводници се не пишу у описним називима.

Београдско драмско позориште
Ваљевска гимназија

Музеј савремене уметности
Биолошки факултет

Пази!

- Под утицајем енглеског језика у коме се наводници не означавају на исти начин као у нашем језику, често се греши у писању. Наши наводници увек имају два знака: један уводни је увек доле („) и један изводни горе (”). „Хајдуци” ❌ „Хајдуци” ✓

Црта

Подсетник <<

- Сигурно ти се десило да у лектири коју читаш угледаш управни говор обележен цртом. Одломак који смо већ навели са наводницима у роману „Мој дека је био трешња“ Анђеле Нанети штампан је овако:

У девет, када је бака излазила са Флопијем:

– Јеси ли се спремио за школу, птичице?

У два, кад је дека излазио у другу шетњу с Флопијем:

– Аха! Вратио си се из школе, браво!

- Шта закључујеш о употреби наводника и црте?

Црта (–) је знак који може да замени наводнике у писању управног говора. Између црте и прве речи у реченици је обавезан размак.

Правила писања црте:

- црта се пише само на почетку реченице док се наводници пишу на почетку и крају реченице;
 - Видела сам те јуче.
 - „Видела сам те јуче.“
- ставља се још једна одвојена црта уколико се иза управног говора додаје и пишчев текст.
 - Видела сам те јуче – рекох јој.
 - Видела сам те јуче – рекох јој – али сам каснила на аутобус.

Пази!

- Не комбинуј црту и наводнике!

► У тексту „Урнебесна историја“ Игора Коларова на одговарајућа места упиши црту као ознаку управног говора.

„Спартанска војска, коју је предводио краљ Леонида, дugo је успевала да се одбрани од Персијанаца код Термопила. Пред саму битку, Персијанци су покушали да обесхрабре Спартанце, па су им послали поруку по гласнику:

Наша војска је толико велика да ће наше стреле заклонити сунце!

Краљ Леонида је послao овај одговор:

Одлично, борићемо се у хладу!“ <<<

► Поред тачно написаног примера у кружић упиши +.

- Како се улива, побогу, дијете! – чудио се професор. ○
- Како се улива, побогу, дијете!, чудио се професор. ○
- „Како се улива, побогу, дијете!, чудио се професор“. ○
- „Како се улива, побогу, дијете! – чудио се професор. ○

<<<

Пази!

- Црта може да замени наводнике само у писању управног говора. У другим случајевима употребе наводника замене нема!

Задаци

1. Следећи текст би ученицима требало да издиктира наставник, а може и један ученик из клупе другом.

- Треба обратити пажњу на правилно писање великог слова, запете и наводника. Осим тога, подсетити се и где је могуће употребити црту.
- Предлаже се да након диктата, а приликом провере, ученици заокружје црвеном оловком грешке другу или другари из клупе.

Диктат

Дејан Алексић је писац из Краљева. Објавио је преко двадесет књига за децу, међу којима су најпознатије: „Пустоловине једног зрна кафе”, „Музика тражи уши”, „Кад се разболео петак” и „Дугме без капута”.

Ради као уредник књижевног часописа „Повеља”.

Његова нова књига за децу „Кога се тиче како живе приче” објављена је у „Креативном центру”.

Алексић воли музику. Рекао је да је од детињства волео бубњеве. Једно време их је чак и свирао. Сматра да је ритам присутан и у језику, и да томе најбоље сведочи поезија.

2. Препиши реченице тако што ћеш уместо наводника исправно употребити црту.

a) „Трудим се да дете у себи никад не утишам.”

b) „Трудим се да дете у себи никад не утишам”, рекао је песник Дејан Алексић.

c) „Трудим се”, рекао је песник Дејан Алексић, „да дете у себи никад не утишам.”

Место акцента у вишесложним речима

◀ слог ▲ акценат ▲ вишесложна реч

Подсетник ◀◀◀

1. Како се зову раздвојени делови речи:

ОР-ГА-НИ-ЗО-ВА-ТИ и ОР-ГА-НИ-ЗА-ЦИ-ЈА? _____

Док изговарамо гласове, а ради лакшег изговора, сугласници се удружују са самогласницима у слогове. Они могу бити наглашени и ненаглашени.

▶ Гласно изговори речи ОР-ГА-НИ-ЗО-ВА-ТИ и ОР-ГА-НИ-ЗА-ЦИ-ЈА.

- Заокружи наглашен слог у првој и другој речи. ◀◀◀

Уочаваш да речи које имају исти број слогова не морају да имају исти наглашени слог.

Нарочито истицање једног слога или целе речи (ако реч има један слог) назива се акценат. У речима које имају више слогова, акцентован може бити било који слог осим последњег.

У једносложним речима (то јест речима које се састоје од само једног слога) акценат стоји на једином слогу: БРАТ, ВЕЗ, ЛИСТ, МИШ, СИР, РИС, ДАН, НОЋ.

Да би се акцентовани слог одредио у вишесложним речима, потребно је најпре реч поделити на слогове и затим је полако изговорити како би се уочио слог који је наглашен. Понекад ти може помоћи уколико реч изговориш више пута и то увек наглашавајући други слог. Не заборави да последњи слог никада не може бити акцентован.

ГЕографија, гeОграфија, геГРАФија, географИја

правилно!

МАтематика, маТЕматика, матемАтика, математИка

правилно!

▶ Наглас прочитај реч температура наглашавајући сваки издвојени слог. Заокружи пример у коме је правилно истакнут акцентовани слог.

ТЕМпература, темПЕратура, темпeРАтура, темпераTУра, температуРА ◀◀◀

▶ У сваком пару једна реч је добро, а једна погрешно акцентована. Подвуци правилно истакнут слог:

ЕНглески – енГЛески; књижевНОСТ – књиЖЕВност; ЛЕпота – лeПОта; ВАКцина – вакЦИна; мeЗИмица – мезиМИца. ◀◀◀

► Следеће речи подели на слогове, изговори их гласно, а затим подвуци слог који је у говору истакнут:

АВАНТУРИСТА, ГЕНЕРАЦИЈА, ЛОКОМОТИВА, ЕКСКУРЗИЈА, ОБЛАЧАК,
ОБЛАЧИЋ.

- Одговори на питања.

а) У колико речи је акцентован други слог? _____

б) У колико речи је акцентован трећи слог? _____

в) Акцентовани четврти слог има реч: _____. <-->

Задаци

1. Подвуци акцентовани слог у речима:

ДОСАЋИВАТИ, ПРАВДАТИ, ПОЉУБИТИ, ИЗГУБИТИ.

2. Прочитај речи из табеле гласно наглашавајући слогове како је означено. Остале речи подели на слогове, а потом их препиши у одговарајућу колону водећи рачуна о месту акцента:

ДВОРАЦ, МАНДАРИНА, ПАНТАЛОНЕ, ПЉУСАК, САДНИЦА, БУБАМАРА,
ЖИВОТИЊИЦА, РУКАВИЦЕ, ТЕЛЕФОН.

Наглашен први слог	Наглашен други слог	Наглашен трећи слог
ЂАци	заниМљив	обеЂАње
ДИсати	палаТА	чокоЛАда

3. Пронађи неки текст из Читанке који има звучни запис на Јутјубу
(нпр. „Мостови” Ива Андрића). Обрати пажњу како глумац акцентује речи.

Интонација реченице

◀ интонација ◀ узлазни и силазни тон

► Изговори гласно следеће две реченице.

Ко долази данас?

Данас долазе Вишња и Филип.

- По чему се све разликују ове реченице? Каква је њихова интерпункција?

-
- Уочи разлике у начину изговора спрам њихових значења. Шта изражавамо првом, а шта казујемо другом реченицом?

-
- Какав је тон прве реченице, а какав друге приликом изговарања?

Из наведених примера закључујеш да се реченице другачије обележавају у писању и да се различито изговарају спрам значења које имају. Неким реченицама желимо да поставимо питање, стога њихов тон расте (узлазни је), док некима само преносимо обавештења, па њихов тон пада (силазни је).

Спуштање и подизање реченичног тона, тј. изговарање реченице на различите начине назива се реченична интонација.

Дакле, као што речи имају акценат, реченице имају интонацију.

► Изговори реченицу: *Инсталирала си ирицу*, као обавештење и као питање, а потом заокружи слово испред тачног одговора.

- Обавештајна реченица: *Инсталирала си ирицу*.

Тон је: **a)** узлазни, **b)** силазни.

- Упитна реченица: *Инсталирала си ИГРИЦУ?*

Тон је: **a)** узлазни, **b)** силазни.

Наглашавање различите речи у реченици може да промени значење реченице.

Тадија је добио ранац. → КО? Баш је ОН добио, не неко други.

Тадија је добио ранац. → ШТА СЕ ДЕСИЛО? ДОБИО ЈЕ, није купио.

Тадија је добио ранац. → ШТА? Добио је РАНАЦ, не нешто друго.

► Напиши реченицу у којој ће бити наглашена прилошка одредба за место.

Значење и смисао реченице у писању остварује се знаковима интерпункције: тачком, запетом, цртом. Помоћу интерпункцијских знакова можеш да промениш значење неке реченице, али и да укажеш да је нешто важно или да негде треба застати.

Цветну **не** розе хаљину желим. – Значи: не желим цветну, већ розе хаљину.

Цветну **и** не розе хаљину желим. – Значи: желим цветну, не розе хаљину.

◆ Чиме се замењују знакови интерпункције у говору?

Замисли да трчиш узбрдо и да мораши да говориш. Вероватно би ти било тешко да дођеш до даха. Тако је и у изговору реченица нужно да се застане, да се узме ваздух.

Паузе у говору одговарају знаковима интерпункције у писању. Краћа пауза замењује запету, а дужа тачку.

◆ Наглас прочитај следеће реченице водећи рачуна о знаковима интерпункције.

- Знала сам, увек када би ме звао, да ћемо се лепо провести.
- Зар ти, мама, ниси спремна?
- Дођи. Ручак је постављен. И, молим те, понеси сок.

Задаци

1. Изговори реченицу као упитну и као обавештајну и одговори на питање.

Ана долази.

Шта запажаш о њиховој интонацији?

2. Повежи особину са леве стране са намером реченице на десној страни.

тон реченице расте

обавештење

тон реченице пада

питање

3. Повежи реченицу са одговарајућим графичким приказом њеног тона.

Данас имамо математику.

Јесте ли имали математику, децо?

Артикулација: правilan изговор гласова

◀ изговор гласова ▶ брзалице

Подсетник ◀◀

1. Најмање јединице у језику називају се _____.
У нашем језику их има _____ (наведи број).

Неки гласови нашег језика имају нешто тежи изговор: **ћ, Ћ, Џ, Ч, Х**, па их неки у говору понекад замењују или неправилно изговарају.

обуча	обућа
Кача	Каћа
чошак	ћошак

Разлике у изговору ових гласова странцима обично представљају највећи проблем приликом учења српског језика јер их у већини других језика углавном нема.

Вероватно примећујеш да има особа које „шушкају“ кад говоре, тј. погрешно изговарају гласове **с, з, ш, ж**. Неправилан изговор гласова може се исправити, било уз помоћ логопеда, било самосталним вежбањем. Дакле, као што постоје вежбе за тело, постоје и говорне вежбе. Једна од најпознатијих вежби за побољшање изговора гласова јесу брзалице.

логопед –
стручњак који
помаже људима
да исправе
неправилности
у говору

Брзалице су кратке реченице које се изговарају у једном даху. Обично имају тешко изговорљиве групе гласова или се у њима понавља исти глас чији се изговор увежбава.

Брзалице се најпре изговарају споро, а затим све брже и брже. У њиховом изговору неизбежне су грешке, што може бити смешно и забавно.

➡ Изговори гласно следеће брзалице и заокружи глас чији се изговор увежбава.

- Стоји мала Мара накрај стара хана сама.
- Невеселе жене снене плеле тешке мреже.
- Каменчићем ћу те, каменчићем ћеш ме.
- Чича чворак чува чету чавки, чик, чворче, чвркни чавки чвор.
- Миш уз пушку, миш низ пушку, насрд пушке воду пије.
- Раскиселише ли ти се опанци?
- Куја је залајала и пролајала.
- Каранфил се каранфилчићем закаранфилио.
- Црн јарац, црн трн, црн брсти трн. ◀◀

▶▶▶ Пробај да изговараш шапатом гласове М, Г, К, Ђ само отварајући уста. Затим исте гласове изговори гласно. ◀◀◀

▶▶▶ Читај омиљену књигу наглас. Најпре читај нормално, а затим стави пампур или орах у уста и текст прочитај поново. ◀◀◀

Задаци

1. Подвуци реченицу у којој су сви гласови тачно написани.

После рућка не треба јести воче.

Кача тражи кључ.

Палачинке су превруће.

Ђаволћићу један, четири дана се не чешљаш!

Ти си мој анџео!

2. У свакој групи једна реч је тачно написана. Подвуци је.

хвала – фала свађа – сваца пићама – пицама

џаволчић – ђаволћић – ђаволчић – ђаволчић

3. Следеће реченице допуни гласовима Ђ, Ћ, Ч, Џ.

Ср__ан слави ро__ендан.

Тренирам __удо.

Ми__а кле__и у __ошку.

Ма__ка жва__е __арапу.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Препричавање, причање, описивање

- ◀ сажето препричавање ▶ опширно препричавање
- ◀ објективно препричавање ▶ субјективно преричавање ▶ дескрипција

► Пажљиво прочитај одломак из романа „Мој дека је био трешња“ Анђеле Нанети и одговори на питања испод текста.

„У једном тренутку кад сам се нашао усрд реке, поред мене је прошла једна лепа и дебела риба и пожурио сам да је пратим. Желео сам да ми дека да руку па сам почeo да вичем:

- Деко, деко!
- Шта је било, Тонино?
- Дођи!

Махао сам рукама да га дозовем, а сваки пут сам проверавао где је риба.

– Стижем, Тонино, не померај се – одговорио је дека и пожурио да пре дође до мене.

На несрећу, управо тада је наишла госпођа Марија на бициклу, стала је за тренутак да погледа, а онда јурнула као ракета. После пет минута на насыпу су се створили ватрогасци са укљученим сиренама.

- Смири се, ми ћemo вам помоћи! – повикао је један од њих.
- Онда је деда промилио главу из воде, кашљући и пљујући.
- Нема потребе, већ сам је ухватио – повикао је показујући рибу.”

• О чему говори текст? _____

• Шта се догодило? _____

• Ко су главни ликови? _____

Одговарањем на постављена питања заправо си препричао прочитани текст. Препричавање је важна активност: лекција се боље учи кад је препричамо, лектиру препричавамо да бисмо запамтили радњу, најважније информације са часа прикупљамо у врсти скраћеног, препричаног текста, другу или другарици препричавамо одгледан филм или прочитану књигу...

Препричавање је понављање својим речима нечега што смо прочитали или видели (књиге, филма, представе, утакмице).

► Поново се врати на прочитани текст. Уз помоћ датих смерница, препричај у свесци својим речима шта се тачно догодило. Води рачуна о томе да прецизно наведеш редослед догађаја.

- Пре него што почнеш, размисли на шта ћеш се фокусирати приликом препричавања. Како ћеш одлучити шта издвојити? Имаш ли идеју шта је најважније да споменеш и зашто? Како ћеш се определити за детаље које ћеш слушаоцима/читаоцима пренети?

Добро препричавање је вештина које се учи. Ево неких упутстава за добро препричавање:

1. Најпре пажљиво прочитај текст који треба да препричаш.
2. Одвој важно од неважног.
3. Скраћуј текст: бирај једноставне реченице, дуге реченице подели на мање целине.
4. Користи књижевни језик.

У наставку погледај како су твоји вршњаци препричали текст. Видећеш да се њихови начини веома разликују, иако говоре о истом делу.

Сажето препричавање

Дечак је угледао велику рибу. Није могао да је упеца сам и позвао је деку у помоћ. Махао је да га дозве, а комшиница је помислила да се дави и позвала ватрогасце. Кад су ватрогасци стигли, дека је већ ухватио рибу.

Опширно препричавање

Дечак Тонино се нашао у среде надошле реке и угледао је лепу, велику, дебелу рибу. Био је веома узбуђен. Пошто је риба била огромна, није могао да је ухвати сам и позвао је деку у помоћ. Звао га је и махао рукама док дека није скочио у реку, али госпођа Марија, која је ту случајно пролазила, помислила је да се дави и брзо као ракета отрчала да позове ватрогасце. Ватрогасци су стигли са упаљеним сиренама, али је дека већ зграбио рибу.

Објективно препричавање

Дечак Тонино је у реци угледао рибу и пожелео да је упеца. Риба је била велика и дебела, па дечак није могао да је упеца сам. Звао је деку млатећи рукама. Госпођа Марија, случајно пролазећи, помислила је да се дечак дави и позвала ватрогасце, који су стигли кад је дека већ упецао рибу.

Субјективно препричавање

Мали дечак Тонино нашао се у среде реке и угледао је лепу, велику, дебелу рибу. Срце му је задрхтало од узбуђења. Колика риба! Знао је да није довољно јак да је улови, па је дозивао деку да му помогне. Од узбуђења је махао рукама и изгледало је као да се дави, те је увек преплашена госпођа Марија, која је ту случајно пролазила, потрчала као ракета и позвала ватрогасце у помоћ. Ватрогасци су брзо стигли са упаљеним сиренама, али Тонинов храбри дека је већ ухватио велику рибу. Сви су одахнули, а дечак је био одушевљен.

Закључујеш да препричавање може бити:

- сажето (неколико реченица о неком догађају);
- опширно (када се поред најважнијих догађаја помињу и неки детаљи);
- објективно (када се догађај верно приказује);
- субјективно (када се догађај преприча из личног угла).

▶ На који начин си ти препричao текст?

- Шта мислиш, зашто о некој теми можемо да причамо и пишемо опширно, а зашто за неке текстове кажемо да су субјективни?

Знам више

Као вежба препричавања и описивања може послужити једна игра коју можете да играте на часу. За домаћи задатак нека сваки ученик детаљно на папиру опише један предмет, али да га не именује. Нека у школу свако донесе опис одабраног предмета. Затим на посебне папире напишите име сваког предмета и ставите их на једну, а описание предмета на другу страну. Нека ученици насумично бирају папире, а онда на основу описа налазе назив предмета.

У причању или препричавању често нешто или неког описујемо.

Описивање другим именом називамо **дескрипција**.

Уколико описујемо природу говоримо о пејзажу, а када описујемо неки лик и говоримо о његовим физичким карактеристикама, дајемо његов портрет.

Задаци

1. Прочитај одломак из приповетке „Позориште” Владиславе Војновић и препричај га усмено у пет реченица.

„Први час су имали српски Спасенија је била особа која обожава да на часу не слуша шта се ради, него да се некако другачије забавља. Нпр. да пише цедуљице. Написала је: ’Је л’ имаш симпатију?’ и добацила Анастасу. Он је написао нешто и добацио њој. Размотала је папираћ и видела: ’Зини да ти кажем!’. Спасенија је, наравно, зинула. Колико год је могла.

– Спасенија, затвори уста! – опоменула ју је српкиња и почела да чита.”

- Свом сажето препричаном тексту додај детаље.
- Препричај текст још једном, али замисли да си Спасенија (препричај у првом лицу).

2. Напиши неколико реченица на тему *Пролеће у мојој улици* (запажај боје, мирисе и друге детаље које доживљаваш различитим чулима).

3. У неколико реченица објективно описи свог најбољег пријатеља.

Разлике између говорног и писаног језика

► језик ► усмени језик ► писани језик

Подсетник ◀◀

1. Шта за тебе представља језик? _____
2. Шта користимо у говорењу, а шта у писању да бисмо се јасније изразили?

Језик је средство споразумевања које се остварује говорењем и писањем. Човек је најпре почeo да говори, а знатно касније и да пише.

Знам више

Нека истраживања показују да се 75% комуникације одвија усмено, а само 25% писмено.

Када је реч о особинама усменог и писаног начина изражавања, усмени говор је живљи, динамичнији, прате га интонација, акценат и правилан изговор гласова. У писању се најпре осмисли реченица, која затим може да се изменi, а бележи се помоћу утврђених знакова.

- Шта мислиш, да ли су строжа правила говорења или писања? Образложи свој одговор.

Оно што изговориш траје кратко и може брзо да се заборави. Оно што напишеш траје дуже, некад и вековима. У писању постоје строжа правила, посебно правописна, па је зато посебно важно да водиш рачуна о ономе што пишеш. Ипак, то не значи да не треба да водиш рачуна о правилној употреби речи када говориш.

- Шта мислиш, због чега је важно добро овладати усменим и писаним начином комуникаирања? Које предности доноси вештина лепог изражавања?

Писање писма

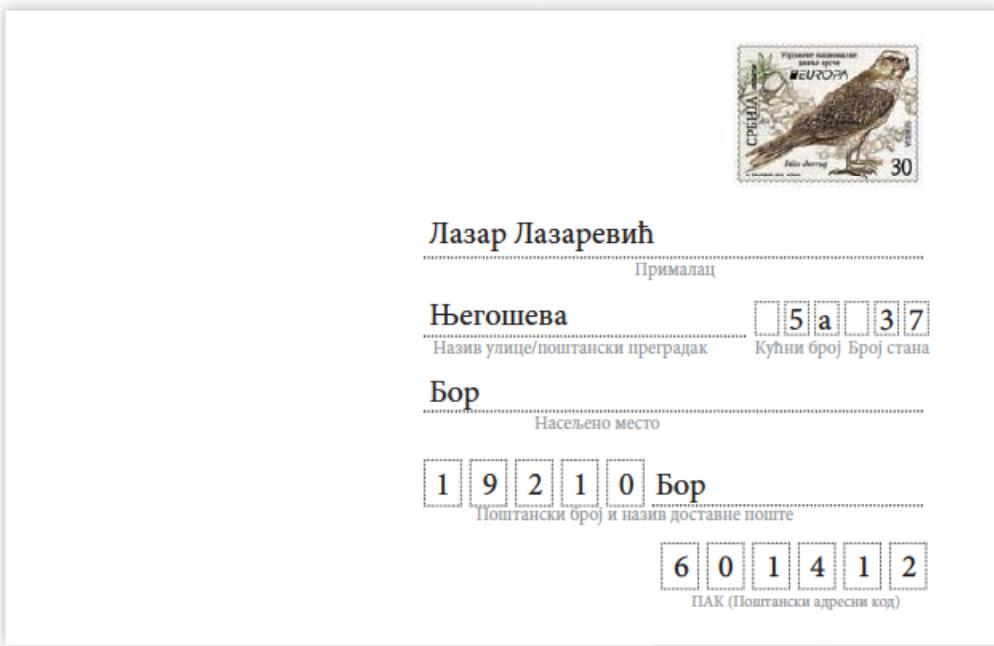
Подсетник ▶▶

- Сети се када си последњи пут послао писмо. Поводом чега си и коме писао?

Писма пишемо да бисмо неком изразили осећања, изнели ставове или да бисмо једноставно неког обавестили о нечему.

Према томе коме је намењено, писмо може бити приватно и службено. У писању оба писма морају се поштовати одређена правила.

Обично писмо (које се шаље поштом) пакује се у коверту на чијој предњој страни пишемо име и адресу особе којој се писмо шаље.

У приватном писму износимо лична размишљања, жеље и осећања. Карактерише га непосредност, емотивност и субјективност у изражавању. За разлику од приватног писма, у службеном писму преносимо важна обавештења и поруке, па је за њега карактеристична службеност, уздржаност и озбиљност.

Писмо би требало да буде без правописних грешака. Особа која чита наше писмо може много сазнати о нама на основу њега (колико смо педантни, уредни, начитани, културни, писмени), те се писање писма мора схватити озбиљно.

Правила писања писма:

- у горњем десном углу пишемо **место** одакле се шаље писмо и **време (датум)**.
- На средини реда или мало увучено следи **ословљавање** особе којој пишемо. Обично започињемо са *Драги*, *Уважени*, или *Поштованни*, зависи коме се обраћамо. После ословљавања обавезно пишемо **запету** (јер је ословљавање у вокативу) или **увичник**. Ако писмо наставимо **у новом реду**, наредна реч почињаће **великим словом**, а ако пишемо у истом реду, следећу реч ћемо писати малим словом.
- **Садрјај** зависи од онога што желимо да саопштимо: обавештења, новости или осећања и размишљања.
- **Поздрав**, као и ословљавање, зависи од особе којој се обраћамо. *Поздрав* или *Поздравља
јте* је уобичајени завршетак писма блиској особи, а ако се обраћамо неком службено, такво писмо се завршава речима *С поштовањем*.

Ево примера једног приватног писма упућеног другарици:

место и датум → У Сокобањи, 19. 8. 2022.

Здраво, Ана! ← ословљавање

Стigli смо у Сокобању. Смештени смо у хотелу „Бањица”. У соби сам са Ањом. Лепо се слажемо, као и пре.

Немамо много времена за дружење, јер два пута дневно имамо тренинг. Са нашег брда види се планина Озрен, па смо јуче чак дозивали шетаче са терасе и махали им.

Тренери су строги и увече нам одузимају телефоне, па нећу моћи да ти се јавим.

Једва чекам да се видимо.

Пуно поздрава,
Мирослава. ← поздрав и потпис

P. S. Враћамо се у петак увече. ← накнадно дописано

сadrжај
писма

Знам више

P. S. је настало од латинског израза „post scriptum”, што значи *накнадно додатак*.

Писање електронског писма (имејла)

Писање електронског писма (имејла) не разликује се много од писања обичног писма:

- имејл најпре адресирај: укуцај адресу или, уколико си већ писао тој особи, нађи је у контактима.
- У одељку „Тема“ („Subject“) напиши оно о чему ћеш писати у имејлу.
- Имејл почни поздравом *Здраво!*, уколико пишеш неком вршњаку, а уколико се некоме обраћаш службено, почни са *Поштован!*, *Поштovана наставница* или *Поштovани наставниче*.
- После поздрава, уводну реченицу почни великим словом и у новом реду:

*Поштован наставниче!
Обраћам Вам се с молбом...*

- У централном делу текста наведи кратко, без много сувишних речи, разлоге због којих пишеш: нпр. да шаљеш свој домаћи задатак.
- Заврши одговарајућим поздравом (другу или другарици: *Ђао, Здраво, Поздравља ће;* наставнику или наставници: *Срдачан поздрав, Уз њоштовање*). Уколико шаљеш службено писмо или имејл, обавезно се потпиши именом и презименом.
- Уколико прилажеш домаћи задатак, кликни на опцију „Приложи документ“ („Attachment“) и из рачунара одабери документ у коме је домаћи задатак.
- Наставник добија обавештење о приспећу поруке, те води рачуна о времену када шаљеш „писмо“.

Ево једног службеног писма наставници:

The screenshot shows an email window with the following details:

Od: neca@skola.com
Kome: biljana.branic@skola.com
Тема: Домаћи задатак

Поштована наставница,
У прилогу шаљем домаћи задатак *Мој омиљени лик*.
Извините што мало касним, није ми радио интернет.
Срдачан поздрав,
Немања Јовановић V-4

Задаци

1. Пронађи у Радној свесци задатке везане за писање писма и уради их.

Пази!

Обрати пажњу на писање великог слова В код заменице *Vi* из поштовања!

Пази!

Води рачуна о правопису!

Синоними, антоними, некњижевне речи, позајмљенице

Синоними

▶ Прочитај реченицу и истакнуту реч замени речју сличног значења.

Аца је јутрос био **безобразан**.

- Којим речима је могуће заменити реч **БЕЗОБРАЗАН**?

◀◀◀

Речи истог или сличног значења називају се синоними.

▶ Подвуци синониме у реченици.

Јуначки, неустрашиво, али и помало наивно пратили смо и гонили непријатеља.

- Последњу именицу у реченици (**непријатељ**) замени синонимом.

◀◀◀

Синониме често можеш чути. Они могу бити **било која врста речи**:

лађа = брод (*именице*), лажљив = неискрен (*аридеви*),

галамити = викати (*илајоли*), паметно = оштроумно (*арилози*).

Што више синонима знаш, боље се изражаваш и можеш да избегнеш понављање исте речи.

▶ У библиотеци пронађи „Речник синонима“ Павла Ђосића, прелистај га и погледај како су представљене речи сличног значења.

присуство | причање

506

присуство ж заступљеност, присуност, постојање, учешће, представљеност, презентност *реч.*, назочност *хрв.*

присутан прид. **1** (који присуствује нечему) назочан *хрв.*, презентант *реч.* **2** заступљен, представљен

присуност ж заступљеност, присуство, постојање, учешће, представљеност, презентност *реч.*, назочност *хрв.*

притицање с в. прилив

прићи сврш. непрел. **1** приступити, доћи, примаћи се, приближити се **2** в. уписати се **3** в. приклучити се

приуштити сврш. прел. (пружити могућност) омогућити, наместити, сместити - уй. одобрити

прихватање с **1** в. пристанак **1**. **2** в. пријем **1**. **3** уй. унијање

прихватати несврш. прел. в. потврђивати

▶ Напиши синониме следећих речи.

куха – _____

јак – _____

црн – _____

хладан – _____

ићи – _____

тренирати – _____

темељно – _____

пуно – _____

◀◀◀

Антоними

► Уочи у каквом су односу истакнуте речи у реченици: **Љубав** и **мржња** често иду заједно.

Речи супротног значења називају се антоними.

► Поред сваке речи напиши антоним.

срећа – _____ висок – _____ викати – _____

почетак – _____ горе – _____ испод – _____

Антоними могу бити **било која** врста речи:

богатство – сиромаштво (*именице*), бео – црн (*придеви*),

проширити – сузити (*лајоли*), лево – десно (*прилози*).

Речи супротног значења могу се добити и додавањем рече **не**:

поштење – **непоштење**, искрен – **неискрен**.

► Заокружки антониме у следећим примерима.

- Сит гладном не верује.
- Обући ћу белу кошуљу и црне панталоне.
- Сара је вредна, а Иван је ленј.
- Јелена је пажљиво урадила свој део послана, али је остатак екипе био непажљив.

Некњижевне речи

◀ некњижевне речи ▲ дијалектизми ▲ жаргонизми

► У следећем одломку подвуци речи које не припадају књижевном језику.

Јуче смо се смарали код куће, а онда смо изненада одлучили да одемо на журку. Било је страва. Ђале је правио фрку, али смо га ложили да ћемо се вратити раније.

Подвучене речи нису пригодне за употребу у књижевним текстовима. Књижевни језик поштује строга граматичка и правописна правила, док за свакодневни говор тако строга правила не важе, и у њему се могу наћи и речи које не би требало да се користе. Те речи називамо **некњижевним речима** и оне су карактеристичне за свакодневни говор и неслужбена обраћања.

► Присети се и напиши речи које често чујеш у одређеним крајевима где људи живе, а знаш да су неправилне.

Речи које се употребљавају на одређеном поднебљу, а нису у складу са књижевним језиком називамо **дијалектизмима**: **ћеџа**, **једаред**, **ћерати**.

Речи које користе припадници једне одређене групе називају се **жаргонизми**: **кул**, **страва**, **сморити**, **давити**. Најчешће их користе млади људи у свакодневној комуникацији и они не припадају књижевном језику.

➡ Напиши речи које користиш само у оквиру свог друштва.

Некњижевне речи су карактеристичне за свакодневни говор и нису у складу са књижевним правилима. У њих спадају **дијалектизми** и **жаргонизми**.

➡ Некњижевне речи замени књижевним.

Дај ми лебац! _____

Ђе си? _____

Немамо геос данас! _____

Фрка ми је! _____

◀◀

➡ Подвучене речи замени жаргонизмима.

Нагрували смо лекцију, али нам је увалила коску. _____

Та јаша је аут. _____

◀◀

Позајмљенице

➡ Неки часописи имају рубрику „Драга Савета”, у којој се читаоци обраћају психологу са питањима. У следећем писму подвуци све речи страног порекла и замени их домаћим речима. Напиши како гласи нови текст.

„Драга Савета,

Имам вирд проблем. Не лајкујем постове на друштвеним мрежама. Глансујем понекад, али мени то није неки вајб. У друштву ме хејтују као фрика, чак и моја БФФ. Како да ми ТикТок постане кул?”

◀◀

Осим некњижевних речи, постоји још једна група речи коју треба обазриво користити, а то су речи позајмљене из других језика (пре свега из енглеског језика), тј. позајмљенице. Позајмљивање речи из других језика је неизбежно, али у њиховој употреби треба имати меру.

Неке позајмљенице немају замену у нашем језику. Углавном су то нове речи које су везане за технику и технологију, међутим, већина их има домаћи синоним.

Понекад се стране речи, осим позајмљеницама, називају **туђицама**, чиме се указује на њихову непотребну употребу (јер за те појмове имамо домаће речи).

Позајмљенице су речи из страних језика које су ушли у наш језик и прилагодиле се.

► Попуни празна места у табели тако што ћеш за наведене позајмљенице пронаћи и написати домаћу реч која има исто значење.

Позајмљеница	Домаћа реч
хепенинг	догађај
кул	
рандом	случајно
фејловати	пропасти
стејц	
филинг	
шеровати	

Позајмљенице не потичу само из енглеског језика (*тицима, ласер, фудбал, бокс, драфтшор, хамбургер, билборд...*), већ и из других језика: немачког (*аусуух, шрафцијер, блуза, шминка, штиклла, флека, шлај...*), мађарског (*гулаш, јайрика, јалачинке, салаш, лойов...*), турског (*чаршав, јортан, јастук, кафа, ћевап, сарма...*), италијанског (*панталоне, ојера, штампа, йошића, ђијаца, салата, йаста...*).

Одлично је знати више језика и разумети значење позајмљеница, али најпре негуј и богати свој матерњи језик!

► Подвуди позајмљенице које препознајеш у реченицама и замени их домаћим речима.

a) Хејтоваља је моју мајицу. _____

b) Немам нет. _____

c) Променио сам јузернејм. _____

Технике израде писменог састава

◀ план састава ▶ увод ▶ разрада ▶ закључак

Подсетник ◀◀

1. Да ли ти је лако да напишеш састав на задату тему? Шта ти представља највећу потешкоћу при писању?

2. Које делове састав обавезно мора да садржи?

Писање састава често за ђаке представља велику муку. Ипак, постоје смернице које ти могу олакшати писање састава и оне ће ти сада бити предочене.

Писати значи преточити своја размишљања о постављеној теми у писану реч.

▶ Имаш ли идеју шта би ти могло помоћи да успешније и лакше пишеш? Које навике би утицале на побољшање способности изражавања?

Предуслови за добро писање су:

- самостално писање (да ти нико не помаже);
- читање књига: што више књига прочиташ, биће ти лакше да пишеш;
- навика да записујеш своја размишљања и осећања (писање дневника);
- прављење плана писменог састава;
- организовање записаног у тематске целине;
- прегледање и исправљање написаног.

Како написати састав? Како почети?

Прво добро размисли о теми. Ако је тема *Јесен у мом крају*, на папиру напиши све што мислиш да би могло да буде значајно за дату тему. Само записуј мисли и идеје, оне не морају да буду повезане.

Потом направи план састава. Сваки текст (састав) се пише у **деловима (пасусима)** и има **композиционе етапе** које чине:

- увод – први део који би читаоца требало да заинтересује за тему. Увод мора да буде интересантан, сажет и живо написан. Чине га неколико реченица, тј. један пасус;
- разрада – централни, најважнији део састава. Често може имати више мисаоних целина које морају бити распоређене према неком реду, најчешће хронолошком (према редоследу догађања). Обично обухвата бар два пасуса;
- закључак – део у коме се понавља главна мисао same теме. Даје се завршни суд о свему што је писано пре тога. Обухвата неколико реченица, тј. један пасус.

Пасус је део веће целине који исказује неку мисао. Састоји из неколико реченица. Почиње у новом реду и обично је увучен.

→ Запиши на папир неку реченицу. Сада покушај да од ње направиш пасус.

- Прочитај своје белешке некоме из околине да видиш реакцију. Најбоље би било да то буде друг из клупе. Можете да пишете наизменично и коментаришете текст једно другоме. Слушалац би требало да издвоји оно што је добро у саставу од онога што треба променити. На крају, обавезно проверите примену правописних правила. ◀◀◀

У наставку прочитај пример писменог састава једне петакиње и обрати пажњу на његову композицију.

Јесен у мом крају

Увод (увођење у тему)

Јесење доје уселиле су се у мој крај. Сваки део одише јесењим мирисима. Топле летње дане заменили су кишовити кратки дани. На сваком кораку осећа се промена.

Разрада (опис природе, добре и лоше стране јесени)

Небо је тмурније, мишће на гранама је златне боје. Док ходам улицама прекривеним мишћем, осећам ветар на лицу и понеку кап кишце. Пре само неколико дана недаје било ведро, а сад је некако све другачије, суморније. Потом ми привлаче отколе гране и јата птица које лете у топлије крајеве.

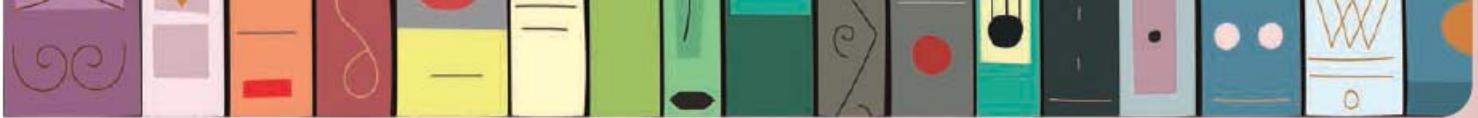
Јесен је сива и суморна, али има и лепих призора: на пијаци и тргови су пуне зрелих јабука, трожђа и крушака. Чувене се меснате паприке. Мирису дунье.

Највише се променио звук природе. Лето је бучно, пуно траје деце која су на распусту, а јесен тиха.

Почела је школа. Кишце су све чешће и смех се све мање чује по улицама и парковима. Време више не проводимо напаљу, него у кући, уз књигу.

Закључак (сумирање утисака и и завршни суд о претходно изнетом)

Јесен је оставила трат. Није топла и ведра као лето, али има своје боје и мирисе. На свој начин улепшала је природу која се спрема да утоне у хладни зимски сан.

Писање састава не подразумева увек само опис природе. Некад се може испричати и прича.

Кад пишеш причу, треба да водиш рачуна и о:

- **ликовима:** људима и животињама о којима говориш. Неки су главни, а неки споредни. Када одредиш главне ликове, мораши да одлучиш да ли ћеш писати из перспективе неког од ликова или из свог угла;
- **месту и времену радње:** могу се мењати током приче;
- **радњи:** о ком догађају прича говори?;
- **закључку:** делу који представља разрешење саме приче.

Задаци

1. У свесци напиши кратак састав на тему *Авантуре моје дружине*.
 - Нека исти задатак уради и твој друг из клупе. Размените саставе и један другом исправите грешке.
2. Прочитај из Читанке приповетку „Поход на Мјесец“ Бранка Ђопића и обележи у њој увод, разраду и закључак.
3. Према моделу састава *Јесен у мом крају*, напиши у свесци састав о тренутном годишњем добу поштујући предочен композициони план. Води рачуна о правопису, користи позајмљенице које су ти потребне, води рачуна о томе да не користиш некњижевне речи и труди се да употребиши што више синонима.

Уочавање и отклањање беззначајних појединости И сувишних речи у тексту и говору

Подсетник <<

- Док говоримо и пишемо, често се деси да поновимо исту или сличну реч. У свакој реченици подвучи сувишну реч. На сваком примеру објасни зашто је подвучена реч сувишна.

Веома много се радујем шестом разреду! _____

Често пута помислим како је брзо прошао пети разред! _____

Додај ми малу шољицу! _____

Силази доле! _____

Врати се назад! _____

Он је велика људина! _____

Видео сам те својим сопственим очима! _____

Много речи се често користи без икакве потребе и пример су лоше употребе језика. Препорука је да избегаваш гомилање истих речи кад говориш и пишеш. Зато најпре обавезно састави план писања и тако ћеш избећи нагомилавање идентичног и беспотребног садржаја.

Знам више

Понављање речи сличног садржаја (баш управо, веома много, често пута) назива се плеоназам. Избегавај плеоназме!

▶ Подвучи све сувишне речи у тексту.

Слушај, овај Марко Симић је рођен 1987. године у Београду. Завршио је, сине, студије енглеског језика у Бечу, где је и докторирао са докторском дисертацијом.

На студијама у Бечу радио је на, како се зове, великим пројекту који му је заправо донео много успеха. И данас живи тамо, брате, и веома је задовољан.

Труд се увек исплати.

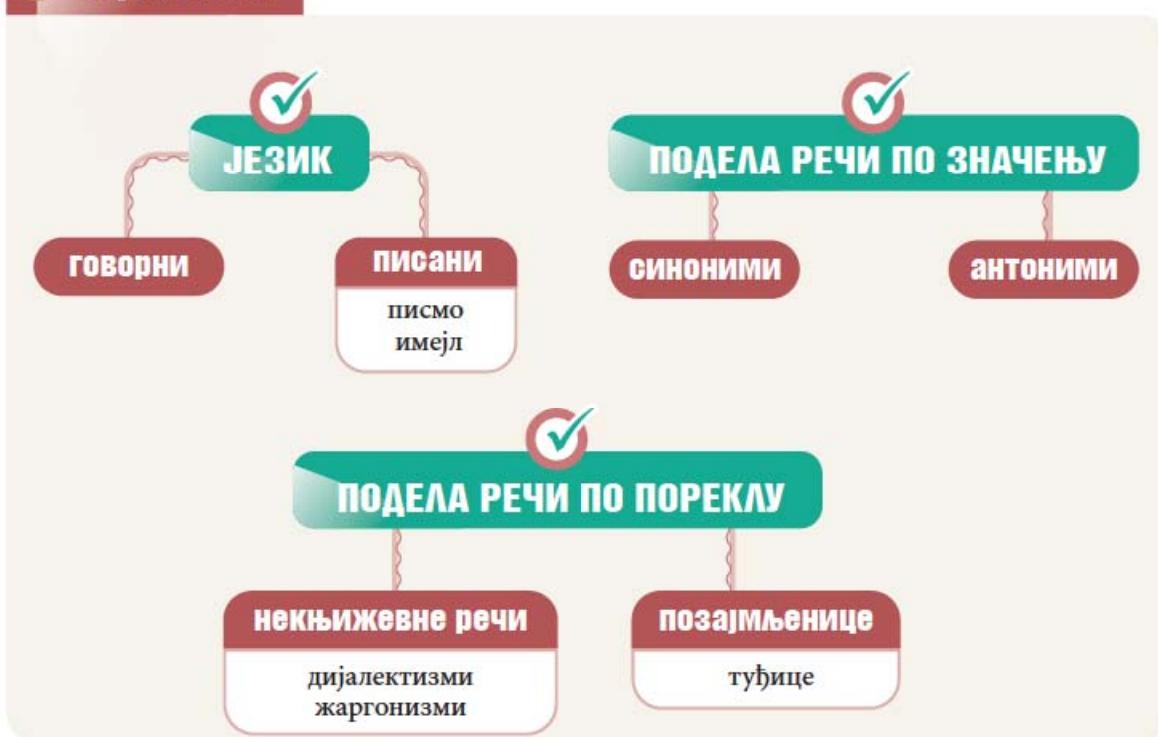
Сувишне речи које се користе као помоћне речи кад нам недостаје прави израз или смо под стресом називају се поштапалице или узречице.

дакле, брате, како се зове, како да кажем, овај, па, је л',
разумеш, мислим, сине, заправо, у ствари, слушај...

Сигурно ти звуче познато неке од ових речи које људи често беспотребно изговарају. Поштапалице, као и понављање истих речи треба избегавати.

Научили смо

Језичка култура

- 5.** Напиши писмо пријатељу о томе како ти је на мору или имејл професору о домаћем задатку. Води рачуна о правилима за писање писма/имејла и правопису.

- 4.** Препиши реченице замењујући подвучену реч антонимом.

Моја млађа сестра се зове Марина. _____

Целог дана је чекала. _____

Сутра ће бити облачно. _____

Дај ми чај док је још топао. _____

- 1.** Подвуци пар синонима:

весео – тужан, весео – невесео, весео – Веселин, весео – радостан.

- 5.** Једна мало старија ученица саставила је најновији речник омладинских жаргонизама. Повежи жаргонизам са његовим значењем.

глоуповати	☐	осрамотити се
јит/јитовати	☐	разговор
кринц	☐	заблистати
фејкаре	☐	смејати се
спика	☐	лажна марка

- 1.** Једна реч не припада синонимском низу:

жалити, туговати, оплакивати, молити.

Подвуци је.

- 6.** Подвуци некњижевне речи у примерима.

a) Ова ликуша баш смара. Ни штребери је не слушају.

b) Ђу дођем сас брата по лебаџ!

Укупно:	недовољан 1	довољан 2	добар 3	врлодобар 4	одличан 5
	0–7	8–11	12–15	16–19	20–22

Индекс појмова

- акузатив 30, 38, 40
антоними 123, 124, 130
апозиција 101, 102
атрибут 102
бројеви 61, 64
бројне именице на *-ица* 59, 60, 63, 64
вокатив 22, 23, 38, 40
генитив 24, 25, 27, 38, 45
глаголи 67, 69, 80, 82, 83
глаголски вид 68, 69, 80
глаголски облици 72, 80
глаголски предикат 95, 102, 104
глаголски род 70, 80
говорни језик 119
градивни придеви 41, 42, 43
граматичка основа 11, 18
граматички број 16
граматички род 15, 16, 21, 24, 29, 38,
 44, 45, 47, 48, 49, 54, 80
датив 28, 29, 38, 45
деклинација 45
дескрипција 116, 118
дијалектизми 124, 125
жаргонизми 124, 125
заменице 52, 53, 55, 58, 122
збирни бројеви 59, 61, 63, 64
имејл 122
именице 12, 38, 44, 81
именске речи 65
именски предикат 95, 102, 103, 104
инструментал 32, 38, 45
инфinitив 72, 73, 80, 79
инфinitивна основа 72, 73, 76, 83
језик 8, 119, 130
компаратив 46, 47, 48, 65
компарадија 46, 48
лични глаголски облици 74, 80
локатив 35, 37, 38, 45
месни придеви 42, 43
наглашени облици заменица 54
наставак за облик 11, 12, 74
некњижевне речи 124, 125
нелични глаголски облик 72, 77, 80
ненаглашени облици заменица 54
неправи објекат 97, 98, 104
непрелазни глаголи 71, 80, 83
непроменљиве речи 84
несвршени глаголи 68, 69
номинатив 20, 21, 38, 45
објективно препричавање 116, 117, 118
описни придеви 41, 42, 43
опширно препричавање 116, 117, 118
основни бројеви 59, 61, 63, 64
падеж 17, 18, 19, 28, 29, 31, 38, 45, 58, 59, 54, 55
перфекат 77, 82
писани језик 119
писмо 120, 121, 122
повратни глаголи 70, 71
позајмљенице 123, 125, 126, 130
позитив 46, 48, 65
поштапалице 130
прави објекат 97, 98
предикат 94, 95, 96, 102, 103, 104
предикатска реченица 90, 91
предлози 38, 86, 87
презент 74, 75, 81, 82, 94
презентска основа 73, 83
прелазни глаголи 70, 71, 80
препричавање 116, 117
придеви 41, 42
прилози 85, 87
прилошке одредбе 99, 102, 104
присвојни придеви 41, 42, 43
променљиве речи 10, 11
радни глаголски придев 77
редни бројеви 61, 63, 64
реченица 8, 27, 29, 90, 97, 103, 111
сажето препричавање 116, 117, 118
свршени вид глагола 68, 69
сионими 123, 130
слагање придева са именицом 44
субјекат 92, 96, 102, 103
субјективно препричавање 116, 117, 118
суперлатив 46, 47, 48, 65
футур I 79, 82

Литература

Алексић, Дејан: *Музика штражи уши*, Креативни центар, Београд, 2022.

Андић, Иво: „Мостови”, из *Стазе, лица, прегели*, Просвета, Београд; Младост, Загреб; Свјетлост, Сарајево; Државна заложба Словеније, Љубљана, 1964.

Антић, Мирослав: „Шашава песма”, из *Антиологија књижевности за децу*, Издавачки центар Матице српске, Нови Сад, 2018.

Беле, Ролан и Коста-Прад, БернаDET: *Како да преживиш у школи* [превела с француског Мостарица, Весна], Креативни центар, Београд, 2011.

Vern, Žil: *20.000 milja pod morem* [превела Slavković, Dragana], JRJ, Beograd, 2011.

Vojnović, Vladislava: „Pozorište”, из *Priče iz glave*, Laguna, Beograd, 2019.

Георгиев, Елизабета: „Пуберштска клештића”, из *Три лица и њици*, Интелекта, Ваљево, 2019.

Глишић, Милован „Прва бразда”, из *Прва бразда и друге љубави*, Pi-press, Пирот, 2021.

„Девојка цара надмудрила”, из *Девојка цара надмудрила : народне љиче* [приредио Лакићевић, Драган], Београдски издавачко-графички завод, Београд, 1991.

Дефо, Данијел: *Робинзон Крусо* [превео Поповић, Владета], Змај, Нови Сад, 2000.

„Ero s onoga svijeta”, из *Ero s onoga svijeta* [urednik Pejović, Božidar], Sportska Knjiga, Beograd, 1960.

„Женидба Душанова”, из *Женидба Душанова* [урдник Поповић, Данко], Напредак, Аранђеловац, 1985.

Илић, Војислав: „Зимско јутро”, из: *Песме*, Просвета, Београд, 1971.

Караџић, Вук Стефановић: „Биберче”, из *Српске народне љубавије* [приредио Матицки, Миодраг], Laguna, Beograd, 2017.

Керол, Луис: *Алиса у земљи чуда* [превела Рибар, Јасминка], Нолит, Београд, 1992.

Kiš, Danilo: „Dečak i pas”, из *Rani jadi : za decu i osetljive*, Arhipelag, Beograd, 2017.

Коларов, Игор: *Цећне љиче : љиче за дойисивање, ћлујирање, ћолицање и ко зна шта још*, Bookland, Београд, 2016.

Kolarov, Igor: *Urnebesna istorija : anegdote*, Laguna, Beograd, 2021.

Kolarov, Igor: *Agi i Ema*, Laguna, Beograd, 2022.

Миланковић, Милутин: *Усномене, доживљаји и сећања*, Завод за уџбенике, Београд, 2009.

Нанети, Анђела: *Мој дека је био први* [с италијанског превела Мостарица, Весна], Београд, Креативни центар, 2005.

Olujić, Grozdana: „Zvezdanova tajna”, из *Nebeska reka i druge bajke*, Mladost, Zagreb, 1986.

Политикин забавник [уредник Граси, Зафирино], год. 68, бр. 2858, Политика, Београд, 2006.

Радовић, Душко, реченица из серијала *Beoigrade, добро јућро*, преузето 15. 2. 2022, са <https://srpskaskola.wordpress.com>.

Речник српскога језика, Матица српска, Нови Сад, 2011.

Ршумовић, Љубивоје: *Ујдујме и зврчке из античке Грчке*, Laguna, Beograd, 2015.

Твен, Марк: *Доживљаји Тома Сојера* [превео Винавер, Станислав], Laguna, Beograd, 2019.

Телебак, Милорад: *Са смијехом кроз јрамаћику*, Републички педагошки завод, Бања Лука, 2002.

Ćopić, Branko: „Pohod na Mjesec”, из *Antologija bosanskohercegovačke pripovijetke XX vijeka*, Alef, Sarajevo, 2000.

Ђопић, Бранко: „Чудесна справа”, из *Баштица сљезове боје*, Школска књига, Нови Сад; Фондација „Бранко Ђопић”, Бања Лука, 2021.

Ђопић, Бранко: *Орлови рано леје*, Пчелица издаваштво, Чачак, 2022.

Ђосић, Павле: *Речник синонима*, Kornet, Beograd, 2008.

Црнчевић, Бранислав: *Босоноги и небо*, Лира, Крагујевац, 2008.

Шипка, Милан: *Зашто се каже?*, Прометеј, Нови Сад, 2010.

Напомена: Ауторка је, у жељи да ћаке мотивише да читају и да их упозна са именима великих писаца и њиховим значајним делима, неретко као мотивацију користила реченице из књижевних дела које је по потреби – како би била уочена одређена појава или како би се текст прилагодио потребном примеру – у извесној мери изменила у односу на цитат, стога је, у тим случајевима, након датог текста остављена напомена „прилагођено”.

Белешке

Белешке
